

Сумський державний педагогічний університет ім. А.С. Макаренка
Факультет іноземної та слов'янської філології
Кафедра германської філології

Тарасенко Ганна Сергіївна

**МОВНА РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ ТОЛЕРАНТНОЇ/ІНТОЛЕРАНТНОЇ
КОМУНІКАТИВНОЇ ПОВЕДІНКИ В СУЧАСНОМУ
АМЕРИКАНСЬКОМУ ПРЕЗИДЕНТСЬКОМУ ДИСКУРСІ**

Спеціальність: 014 Середня освіта (мова і література (англійська))

Галузь знань: 01 Освіта

Кваліфікаційна робота
на здобуття освітнього ступеню магістра

Науковий керівник

_____ В.В. Козлова,

кандидат філологічних наук

доцент кафедри германської філології

«__» _____ 20__ року

Виконавець

_____ Г. С. Тарасенко

«__» _____ 20__ року

Суми 2020

Sumy State Pedagogical University named after A.S. Makarenko
The Department of Foreign and Slavonic Philology
The Chair of Germanic Philology

Tarassenko Hanna Serhiivna

**THE LINGUISTIC REPRESENTATION OF TOLERANT/INTOLERANT
COMMUNICATIVE BEHAVIOUR IN MODERN AMERICAN
PRESIDENTIAL DISCOURSE**

Program subject area: 014 Secondary Education (language and literature (English))
Field of Study: 01 Education

Graduation Project

Supervised by

Associate Professor

Kozlova V.V.

Performed by

Tarassenko Hanna

Sumy 2020

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ МОВНОЇ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ ТОЛЕРАНТНОЇ/ІНТОЛЕРАНТНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ ПОВЕДІНКИ В СУЧАСНОМУ АМЕРИКАНСЬКОМУ ПРЕЗИДЕНТСЬКОМУ ДИСКУРСІ.....	11
1.1. Категорія толерантності в сучасних лінгвістичних дослідженнях.....	11
1.2. Типологічні особливості сучасного американського президентського дискурсу.....	22
1.3. Специфіка толерантності в президентському дискурсі.....	33
1.4. Поняття комунікативного стилю та комунікативної поведінки в сучасних дискурсивних дослідженнях.....	37
Висновки до розділу 1.....	40
РОЗДІЛ 2. ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ ТОЛЕРАНТНОСТІ В СУЧАСНОМУ АМЕРИКАНСЬКОМУ ПРЕЗИДЕНТСЬКОМУ ДИСКУРСІ.....	42
2.1. Лексико-семантичні особливості репрезентації етнічної толерантності у сучасному американському президентському дискурсі.....	42
2.2. Лексико-семантичні особливості репрезентації релігійної толерантності у сучасному американському президентському дискурсі.....	49
2.3. Лексико-семантичні особливості репрезентації гендерної, сексуально орієнтованої та маргінальної толерантності у сучасному американському президентському дискурсі.....	54
Висновки до розділу 2.....	62
РОЗДІЛ 3 МОВНА РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ СТИЛІВ ТОЛЕРАНТНОЇ ТА ІНТОЛЕРАНТНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ ПОВЕДІНКИ В СУЧАСНОМУ АМЕРИКАНСЬКОМУ ПРЕЗИДЕНТСЬКОМУ ДИСКУРСІ.....	64
3.1. Маніпулятивний стиль толерантної комунікативної поведінки.....	64
3.2. Демократичний стиль толерантної комунікативної поведінки.....	71

3.3. Авторитарний стиль інтолерантної комунікативної поведінки.....	74
Висновки до розділу 3.....	79
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	81
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	86
ДОДАТКИ	
SUMMARY	

ВСТУП

Сучасне глобалізоване суспільство ставить на порядок денний питання знаходження універсальної основи, що забезпечить коректне співіснування соціумів, що характеризуються індивідуальним набором особливостей, традицій, систем цінностей. На роль регулятора міжособистісних та соціальних відносин претендує толерантність, що сприймається в першу чергу, як маркер демократії, свободи та громадянського суспільства.

Дослідженням феномену толерантності займається ціла низка гуманітарних дисциплін та міждисциплінарних напрямів. У сучасних лінгвістичних студіях толерантність визначається, як універсальна категорія для формування комунікації та впливу на її механізми та результати.

Толерантність є однією з цінностей американського президентського дискурсу, який виразно віддзеркалює суспільно-політичне життя США, а також риси національного характеру, загальні і національно-специфічні культурні цінності. У ньому відображається усталена система статусно-рольових відносин, що склалися в комунікативному просторі соціального інституту президентства Сполучених Штатів Америки.

Різні аспекти толерантності активно досліджуються сучасними дискурсивними студіями. Об'єктом дослідження яких є: стратегії і тактики, що реалізують комунікативну категорію толерантності в сучасному політичному дискурсі [78], лінгвістичні індикатори толерантності в медичному дискурсі [24], концепт ТОЛЕРАНТНІСТЬ у мас-медійному дискурсі [41], інтолеранті тактики політичного дискурсу [67], стратегії толерантного газетного дискурсу [23]. Незважаючи на інтерес дослідників у питанні дискурсивних реалізацій категорії толерантності, питання мовної репрезентації толерантної/інтолерантної комунікативної поведінки в сучасному американському президентському дискурсі залишається поза увагою дослідників.

Актуальність нашого дослідження зумовлена необхідністю розширення сфери вивчення толерантних практик комунікантів в інституційних дискурсах, зокрема встановленням мовних репрезентацій толерантної/інтолерантної комунікативної поведінки в сучасному американському президентському дискурсі.

Об’єкт дослідження – толерантна/інтолерантна комунікативна поведінка в сучасному американському президентському дискурсі.

Предмет дослідження – мовні засоби репрезентації толерантної/інтолерантної комунікативної поведінки в сучасному американському президентському дискурсі.

Мета дослідження – виявити та дослідити мовні засоби репрезентації толерантної/інтолерантної комунікативної поведінки в сучасному американському президентському дискурсі.

Досягнення поставленої мети передбачає розв’язання наступних **завдань**:

- з’ясувати лінгвістичний статус категорії толерантності в сучасних лінгвістичних дослідженнях;

- уточнити поняття сучасного американського президентського дискурсу та схарактеризувати типологічні особливості американського президентського дискурсу;

- встановити специфіку толерантності в президентському дискурсі;

- визначити лексико-семантичні особливості репрезентації етнічної, релігійної, гендерної, сексуально орієнтованої та маргінальної толерантності в сучасному американському президентському дискурсі;

- схарактеризувати особливості мовної репрезентації стилів толерантної та інтолерантної поведінки в сучасному американському президентському дискурсі.

Теоретична значення дослідження полягає у вивченні засобів мовної репрезентації толерантної/інтолерантної комунікативної поведінки в сучасному американському президентському дискурсі, що сприяє розширенню знань про семантичні властивості й комунікативно-прагматичний потенціал мовних

одиниць в конкретному дискурсивному контексті та поглиблює уявлення про природу толерантної політичної комунікації.

Практична значення дослідження визначається можливістю використання його результатів та теоретичних положень на лекційних і семінарських заняттях з комунікативної лінгвістики, стилістики, дискурсології, а також в наукових дослідженнях студентів.

Новизна нашого дослідження полягає в тому, що у дослідженні уточнено поняття толерантної/інтолерантної комунікативної поведінки; виділено лексико-семантичні групи слів, що репрезентують толерантність та здійснено аналіз мовної репрезентації стилів толерантної та інтолерантної комунікативної поведінки в контексті сучасного американського президентського дискурсу на матеріалі промов чинного президента США Дональда Трампа.

Матеріал дослідження представлений фрагментами промов чинного президента США Дональда Трампа, які виокремлено шляхом суцільної онлайн вибірки з сайту <https://millercenter.org>, загальним обсягом – 137 сторінок.

Основними методи дослідження є:

- *контекстуально-інтерпретаційний аналіз*, що послуговував засобом інтерпретації мовних одиниць на позначення толерантності в сучасному американському президентському дискурсі;

- *метод дискурс-аналізу*, що застосовувався для виявлення типологічних особливостей сучасного американського президентського дискурсу;

- *метод словникових дефініцій* для визначення понять, які характеризують досліджуване явище;

- *компонентний аналіз*, що дозволив виділити лексико-семантичні групи слів, що репрезентують толерантність в сучасному американському президентському дискурсі;

- *метод лексико-семантичного аналізу*, що забезпечив виявлення лексико-семантичних засобів репрезентації комунікативної категорії «толерантність» в сучасному американському президентському дискурсі;

- *лінгвопрагматичний аналіз* для дослідження толерантної та

інтолерантної комунікативної поведінки в межах маніпулятивного, демократичного та авторитарного стилів спілкування.

- *метод лінгвостилістичного аналізу* застосовувався для встановлення стилістичних особливостей репрезентації стилів толерантної та інтолерантної комунікативної поведінки в сучасному американському президентському дискурсі;

- *описово-аналітичний метод*, який полягає у критичному вивченні науково-теоретичних джерел із проблематики дослідження, *дослідницькі прийоми лінгвістичного спостереження, класифікації та систематизації даних, кількісні підрахунки*.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, загальних висновків, переліку використаних джерел, резюме англійською мовою. Список використаних джерел охоплює 90 найменувань. Список лексикографічних джерел включає 3 найменування. Список ілюстративних джерел охоплює 22 найменування. Повний обсяг роботи становить 97 сторінок.

У **вступі** обґрунтовано актуальність обраної проблеми, з'ясовано мету та завдання дослідження, визначено об'єкт, предмет та методи дослідження, розкрито теоретичне та практичне значення нашого дослідження

У **першому розділі «Теоретичні засади дослідження мовної репрезентації толерантної/інтолерантної комунікативної поведінки в сучасному американському президентському дискурсі»** представлена основна концепція дослідження особливостей категорії толерантності в сучасних лінгвістичних дослідженнях. Розглянуто поняття американського президентського дискурсу та його типологічні особливості. Досліджено специфіку толерантності в президентському дискурсі. У розділі також уточнене поняття комунікативного стилю та комунікативної поведінки в сучасних дискурсивних дослідженнях

Другий розділ «Лексико-семантичні особливості репрезентації толерантності в сучасному американському президентському дискурсі» присвячено встановленню лексико-семантичних особливостей репрезентації

різних видів толерантності в сучасному американському президентському дискурсі.

У третьому розділі «Мовна репрезентація стилів толерантної та інтолерантної комунікативної поведінки в сучасному американському президентському дискурсі» увагу приділено аналізу мовних засобів, що репрезентують демократичний і маніпулятивний стилі толерантної та авторитарний стиль інтолерантної комунікативної поведінки в сучасному американському президентському дискурсі.

У загальних висновках викладено основні результати наукового дослідження.

Завершує роботу список використаної літератури, список джерел ілюстративного матеріалу, додатки та резюме англійською мовою.

Апробація результатів дослідження: матеріали дослідження були представлені на III Всеукраїнській науковій інтернет-конференції «Діалог мов і культур у сучасному освітньому просторі» (12 листопада 2019 року Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка), а також були обговорені на звітній студентській науковій конференції «Макаренківські читання: філологічні та методичні студії» Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка 4 червня 2020 року.

Результати магістерської роботи представлені в **публікаціях**:

1. Козлова В. В., Тарасенко Г. С. Лексико-семантичні особливості репрезентації етнічної толерантності у сучасному американському президентському дискурсі. Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія». Острог: Вид-во НаУОА, 2020. Вип. 10(78). С. 75–79.

2. Тарасенко Г. С. Типологічні особливості сучасного американського президентського дискурсу. Матеріали III Всеукраїнської наукової інтернет-конференції «Діалог мов і культур в сучасному освітньому просторі». Суми: Вид-во СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2019. С. 62-66.

3. Тарасенко Г. С. Специфіка толерантності в президентському дискурсі
Матеріали звітної студентської наукової конференції «Макаренківські читання:
філологічні та методичні студії». Суми: Вид-во СумДПУ ім. А. С. Макаренка,
2020. С. 19-23.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ МОВНОЇ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ ТОЛЕРАНТНОЇ/ІНТОЛЕРАНТНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ ПОВЕДІНКИ В СУЧАСНОМУ АМЕРИКАНСЬКОМУ ПРЕЗИДЕНТСЬКОМУ ДИСКУРСІ

1.1. Категорія толерантності в сучасних лінгвістичних дослідженнях

Глобалізація суспільної свідомості й активна взаємодія культур, з одного боку, а також усвідомлення того факту, що інтолерантні форми вирішення конфліктів та спірних питань у сфері міждержавних, міжетнічних та міжкультурних відносин є неефективними, з іншого, обумовлюють необхідність дослідження толерантності, як комунікативної категорії.

Слово «толерантність» походить з латинської мови і означає терпимість, тобто здатність до утворення й підтримання спільності між людьми, які мають певні розбіжності з тим типом, що переважає. Толерантність є антиподом антипатії та ворожості.

В історичному контексті слово «толерантність» вживається на позначення суспільного явища, що полягає у розумінні та сприйнятті різних культур, традицій, мов і релігій. Станом на сьогодні поняття «толерантність» трактується як багатовимірне, таке, що є складовою частиною усіх сфер людського життя, а особливо сфери людської взаємодії в суспільстві.

Інтерес до дослідження толерантності різними галузями та міжгалузевими напрямками науки зумовлений, в першу чергу, багатогранністю процесу її формування. Так, зокрема, філософський енциклопедичний словник трактує толерантність як моральну якість, виражену прагненням досягти взаєморозуміння та узгодити різнорідні інтереси і погляди без застосування тиску, за допомогою методів роз'яснення й переконання [70].

Феномен толерантності вже давно становить інтерес для дослідників. Вже Цицерон досліджує феномен моральності в конкретних стосунках між людьми, гармонійний розвиток яких можливий лише за умов толерантності. Надалі витоки становлення цього феномену знаходимо в працях давньокитайських

учених, а також Платона, Аристотеля й Сократа. У період Середньовіччя дотримання терпіння та терпимості були продиктовані релігійною догмою. Уже в добу Просвітництва спостерігаємо структурні зміни поглядів на явище толерантності, що якнайкраще віддзеркалені у вислові Вольтера: «Я не згоден з тим, що ви говорите, але пожертвую своїм життям, захищаючи ваше право висловлювати власну думку».

Більшість учених ототожнює толерантність і терпимість, проте, на думку М. Б. Хомякова, в латинській мові існують два дієслова зі значенням 'терпіти': '*pati*' і '*tolerare*'. Перший використовується на позначення смирення і терпіння; другий характеризується наявністю значно більшої кількості невловимих смислів. Поступово '*tolerate*' доповнюється спеціальним соціальним значенням, що полягає в допущенні існування іншого, внутрішньо чужого. Під "іншим" можуть мати на увазі все що завгодно: людину, релігію, культуру, цивілізацію. У нових європейських мовах дане значення слова '*tolerantia*' остаточно оформляється в XVI-XVII століттях, під час релігійних воєн, які поставили християнську цивілізацію Заходу перед насущною необхідністю визнати неминучість існування культурних і релігійних відмінностей [73, с. 9].

Основний документ, у якому на сьогодні регламентовано толерантність, – це Декларація принципів толерантності, де толерантність визначено як повагу, сприйняття і правильне розуміння багатого різноманіття культур навколишнього світу, форм самовиявлення та способів прояву людської індивідуальності [17]. У цьому документі, що 16 листопада 1995 р. підписали 185 держав-членів ЮНЕСКО, Україна в тому числі, толерантність визнається не лише як моральний обов'язок, а і як політична та правова необхідність, активне ставлення, в основі якого – визнання універсальних прав і свобод людини.

Толерантність вважається багатоаспектним поняттям, про яке йдеться в різних дисциплінах і яке є актуальним по всьому світу. Водночас спостерігаємо неоднорідність його сприймання, зумовлену широким поширенням поняття. Різні мовні варіації тлумачать це слово по різному: так, наприклад, в іспанській

мові *tolerancia* – визнання відмінностей від власних ідей чи помислів; у французькій – *tolerance* – ставлення людини, що супроводжується визнанням того факту, що інші можуть думати чи діяти інакшим чином, ніж вона сама; в англійській мові *tolerance* використовується на позначення готовності і здатності без протесту сприймати особистість або річ; у китайській – *kuan gong* – дозволяти, приймати, бути щодо інших милосердним; в арабській мові *tasamul* – прощення, милосердя, м'якість, терпіння, чуйне ставлення до інших [2]. Британський психологічний словник підкреслює ціннісну амбівалентність цієї дефініції, адже, з одного боку, толерантність належить до засад ліберального світогляду та має позитивну конотацію щодо захисту прав людини та творчої свободи самовираження в сучасному культурному розмаїтті, а з іншого – відзначає неприродний, вимушений та штучний характер такого терпіння, сумнівні преференції стриманості як надбання цивілізації [9, с. 20-22].

Представники різних культур трактують поняття толерантності по-своєму, а різні дисципліни займаються дослідженням різних його аспектів. Більш того, варіативність інтерпретації толерантності можлива і в рамках однієї дисципліни у зв'язку з наявністю споріднених категорій.

Водночас толерантність можна визначити як складний формат міждисциплінарного знання, що базується на соціокультурній основі, і може бути представлений у вигляді матричної структури. Компоненти такої матриці будуть визначатися «областями толерантності». Так, соціолог М. С. Мацковський пропонує власну класифікацію толерантності, закріплену в науковому середовищі.

1. «Політична толерантність – ставлення до діяльності різних партій і об'єднань, висловлювань їх членів і т. д.
2. Етнічна толерантність – ставлення до представників різних націй, здатність не переносити недоліки і негативні дії окремих представників національності на інших людей.

3. Расова толерантність – відсутність упереджень до представників іншої раси. У своєму крайньому прояві расова інтолерантність являє собою расизм – дискримінацію людей за расовою принципом.

4. Релігійна толерантність – ставлення до догматів різних конфесій, особливостям літургії і т. д. з боку віруючих і невіруючих, представників різних конфесійних груп.

5. Гендерна толерантність – неупереджене ставлення до представників іншої статі, неприпустимість апріорного приписування людині недоліків іншої статі, відсутність ідей про перевагу однієї статі над іншою.

6. Вікова толерантність – неупередженість до апріорних «недоліків» людини, пов'язаних з її віком (нездатність старшого покоління розуміти молодь, відсутність у молоді досвіду і знань тощо).

7. Фізіологічна толерантність-ставлення до хворих, інвалідів, фізично неповноцінним, особам із зовнішніми недоліками і т. д.

8. Освітня толерантність – терпиме ставлення до висловлювань і поведінки людей з нижчою освітою і навпаки.

9. Географічна толерантність – неупередженість до жителів невеликих або провінційних міст, сіл та інших регіонів з боку столичних жителів і навпаки.

10. Міжкласова толерантність – терпиме ставлення до представників різних майнових верств – багатих до бідних, бідних до багатих.

11. Сексуально-орієнтована толерантність – неупередженість по відношенню до осіб з нетрадиційною сексуальною орієнтацією.

12. Маргінальна толерантність (толорантність по відношенню до маргіналів – ставлення до безхатьків, жебраків, наркоманів, алкоголіків, ув'язнених і т. д.) [44, с. 34–41].

Матричний формат толорантності передбачає бінарну структуру: толорантність vs інтолорантність. Інтолорантність (поняття, прямо протилежне толорантності) – прояв нетерпимості по відношенню до людей на підставі найрізноманітніших ознак. Нетерпимість заснована на переконанні, що твоє

оточення, твоя система поглядів, твій спосіб життя краще, вище за інші [2]. У сучасних соціальних і гуманітарних науках виявлені наступні прояви інтолерантності, які умовно складають компоненти фрейм-структури «інтолеранність»:

- Етноцентризм – схильність людини оцінювати різні соціальні і природні явища на підставі норм і звичаїв своєї групи.
- Упередження – вороже або негативне ставлення до групи людей, засноване виключно на приналежності до іншої групи.
- Забобон – негативна оцінка людей, свідомо помилкове судження, виключно на підставі їх належності до іншої групи.
- Дискримінація – негативна поведінка або заклики до негативної поведінки по відношенню до людей виключно на підставі їх приналежності до іншої групи.
- Ксенофобія – нав'язливий страх, боязнь незнайомих людей, ворожість до всього чужого, не свого, іноземного.
- Екстремізм – прихильність крайнім, переважно насильницьким засобам заради досягнення мети.
- Націоналізм – ідеологія, політика, суспільна психологія та громадська практика, сутністю якої є ідеї національної винятковості, відокремленості та зневаги до інших націй.
- Тероризм – агресивні, насильницькі дії екстремістськи налаштованих груп, метою яких є прагнення викликати стан жаху не тільки у своїх жертв – заручників, але і у всіх інших людей [53].

Лінгвістика є однією з наук, які приділяють толерантності особливу увагу, в першу чергу завдяки реалізації толерантності в різних видах дискурсу і наявності таких споріднених явищ, як політична коректність і ввічливість. Сучасні дослідники розглядають толерантність в аспекті культури мови, мовного етикету, комунікативної компетенції особистості, ведення міжкультурної комунікації; вивчають її з точки зору стратегії і тактики

спілкування, мовних форм вираження, а також з позиції протиставлення толерантності вербальної агресії та маніпуляції [79, с. 64-67].

У лінгвістичній літературі не існує єдиного визначення толерантності. Й. А. Стернін визначає толерантність як «позитивну моральну якість людини», що передбачає наявність у свідомості ментальної («толерантної») установки на «терпимість до думок, переконань і форм поведінки іншої людини», і визначає міжособистісно-поведінковий статус даної категорії [60, с. 324]. Крім цього, залежно від сфери прояву толерантності виділяють її різні види: політична, релігійна, економічна і міжособистісна толерантність [71]; релігійна, етнічна, політична, педагогічна, культурна й інші види толерантності [61].

О. А. Земська розглядає толерантність як «здатність людини бути терпимим і поблажливим до думок, поведінки, вчинків і т. д. іншої особи (осіб)» [27, с. 204], а також як особливу категорію, яка впливає на «механізми мовленнєвої комунікації» [28, с. 46]. Сприйняття толерантності як категорії, що регулює діяльність суб'єктів комунікації, також поділяє О. О. Михайлова [46].

На думку Н. І. Формановської, толерантність релевантна для міжкультурної і внутрішньокультурної комунікації, і актуальна у всіх випадках соціокультурних розбіжностей, адже в сукупності зі знаннями рятує людей від культурного шоку і фрустрації [69, с. 340].

Крім цього, толерантність сама собою вже є «механізмом взаємодії», який сприяє збереженню багатоманітності світу й росту взаєморозуміння на багатьох соціальних рівнях [12, с. 145].

М. С. Міріанова звертає увагу на самозміну, якої зазнає особистість в результаті участі в толерантному діалозі [45, с.19]. Відповідно, толерантність передбачає не тільки повагу і взаєморозуміння, але й активне залучення до культури іншої людини, здатність прислухатися і рефлексивно ставитися до позиції співрозмовника.

Таким чином, толерантність розглядається як категорія, направлена на неагресивне ставлення і намагання зрозуміти культурні, ідейні, особистісні особливості іншої людини.

При позначенні реалізації толерантності в мовленні використовують такі терміни, як мовна толерантність [81; 54; 11;] і комунікативна толерантність [57;83]. Розглядаючи ідейну сутність толерантності, дослідники виділяють соціальну толерантність [55], соціокультурну толерантність [52; 15]. При дослідженні категорії толерантності необхідно враховувати те, що змістове наповнення толерантності безпосередньо пов'язане з її філософією, яка полягає в неагресивному, поблажливому сприйнятті «інакшого», намаганні вислухати іншу людину і поставити себе на її місце. Реалізується толерантність за допомогою різноманітних мовних і мовленнєвих засобів.

На сучасному етапі лінгвісти не прийшли до єдиної думки про категорійний статус толерантності. Й. А. Стернін, К. М. Шиліхіна, О. А. Михайлова, Є. Ю. Шамсутдінова, А. А. Селютін, З. Ш. Ісаєва, Н. В. Соловйова розглядають толерантність як комунікативну категорію.

Комунікативна категорія – це категорія мовного спілкування, що являє собою сукупність установок і правил мовної поведінки в даному товаристві, і яка бере участь у організації і/або регулюванні комунікативного процесу. Комунікативна категорія має певну структуру, власний комунікативний зміст і вербальні та невербальні засоби вираження цього змісту [25, с. 87]

Мовленнєве спілкування нараховує цілий ряд релевантних комунікативних категорій, які є досить неоднорідними за своїм складом і виконують різні ролі в процесі комунікації. О. П. Захарова поділяє комунікативні категорії на обов'язкові і супутні, які далі розподіляються на групи і підгрупи [26, с.164]. Крім цього, релевантність комунікативної категорії може бути національно обумовленою, адже деякі категорії є специфічними для однієї нації і лакунарними для іншої [59].

Комунікативні категорії впорядковують уявлення про норми і правила комунікації, багато категорій взаємно накладаються і перетинаються одна з одною [60, с. 328].

Зміст комунікативної категорії являє собою деяку (не дуже жорстко) упорядковану сукупність суджень, установок, ментальних стереотипів, правил, що стосуються мовного спілкування.

Відповідно, в рамках комунікативних категорій інформація, що їх утворює (концепти, установки, правила) впорядковується, структурується за яскравістю, актуальністю для свідомості, тобто за польовим принципом. Категорія містить певне концептуальне знання про комунікації (інформаційний аспект, інформаційна складова категорії), а також «прескрипції». Приписи щодо здійснення комунікативного процесу (правила спілкування); цей аспект може бути названий прескрипційним. Прескрипційна складова комунікативної категорії включає прескрипції різних видів: прескрипції, які носять розпорядчий характер (що треба робити і як у спілкуванні), заборонні прескрипції (чого не можна робити в спілкуванні) й інтерпретуючі (пояснювальні) (як треба розуміти в процесі спілкування ті чи інші комунікативні факти або дії) [61, с.35].

Когнітивні основи комунікативної категорії толерантності — категорія чужості, тобто опозиція «свій / чужий», і категорія ідентичності, тобто суб'єктивне переживання людиною своєї індивідуальності. Зигмунд Бауман в роботі «Мислити соціологічно» пише про стереотипний поділ на «ми і вони» у свідомості представників різних культур. «Ми» — група, до якої я належу. Я добре розумію, що відбувається всередині групи, і оскільки я це розумію, я знаю, як мені діяти далі, відчуваю себе впевнено, як вдома. < ... > «Вони», навпаки, це та група, до якої я не можу або не хочу належати. Моє уявлення про те, що відбувається в ній дуже смутно ... тому її дії для мене здебільшого непередбачувані і відлякують. Я схильний думати, що «вони» відплатять мені за мою недовіру і пересторогу тією ж монетою». Щоб встановити свою тотожність, сформувані почуття відданості своїй групі, необхідно визначити ворога. Таким чином, кожна група отримує «відповідні характеристики» і «особливе емоційне забарвлення.» Образ ворога малюється в темних, похмурих тонах, в той час як образ своєї групи приємний, викликає симпатію і співчуття.

«Протистояння (опозиція) — перш всього знаряддя, що використовується мною для того, щоб окреслити мій світ.» Спостерігається високий ступінь узагальнення, «ми-група» і «вони-група» розглядаються як якісь єдності, яким приписуються невідчужувані ознаки, а члени групи не розглядаються індивідуально [3].

Етичні підстави категорії толерантності – моральні принципи взаємодії; морально-психологічна установка окремої особистості (а також конкретного колективу, соціальної групи, суспільства в цілому) на те, якою мірою їй приймати або не приймати різні, перш за все чужі, ідеї, звичаї, культуру, норми поведінки і т. д.

Прагматичні підстави – облік фактора адресата в комунікативному акті; комунікативно-прагматична категорія ввічливості.

Прескрипційна складова комунікативної категорії толерантності включає наступні основні приписи:

- необхідність розумно поводитися, не вдаючись до насильства в конфліктних ситуаціях і не створюючи такого роду ситуацій;
- необхідність визнати, що інша сторона має принципово ті самі права;
- бути згодним / готовим сприйняти щось (духовне, морально-ідейне, етико-естетичне, релігійне) навіть у тому випадку, якщо це щось суперечить власним світоглядним установкам;
- дотримуватися комунікативних норм; бути ввічливим, тобто виявляти повагу до партнера по комунікації, що виражається в доброзичливому ставленні до нього і доречному зверненні, що відповідає його особистісним і статусним позиціям [47].

А. Й. Стернін та К. М. Шиліхіна пропонують розглядати толерантність з лінгвокультурологічної точки зору як частину культурного концепту, а саме, як ядро лінгвокультурного поля, в яке, крім іншого, входять слова, пов'язані на асоціативному та семантичному рівні з терпимістю, терпінням і ненасильством [61].

Варто зауважити, що терпимість передбачає пасивне сприйняття суб'єктом реальності. Виходить, що між поняттями толерантність і терпимість не варто ставити знак рівності. Все-таки толерантність має на увазі активне ставлення до "іншого". Саме тому визначення толерантності в «Тлумачному словнику іншомовних слів» не є вичерпним [36]. У цьому визначенні не враховується така концептуальна ознака, як поведінковий аспект толерантності. Толерантність передбачає вміння знаходити згоду з людьми інших думок, переконань, національностей, соціальних верств, політичних поглядів. З тієї ж причини (відсутність активного суб'єкта) толерантність не можна ототожнювати з "ненасильство". Ненасильство означає ,в першу чергу, "відмову від примусу, утисків", тобто не має на увазі ознаку 'діяльності'.

Толерантність – це «погляд на світ без стійких негативних емоцій та оцінок». Толерантність керується протиставленням "свій-чужий", а не категоріями терпимості «добре-погано». Толерантне поведінка ґрунтується на принципі: «ніхто не може бути суддею в питаннях добра і зла». Вона «не передбачає обов'язкового поділу думки іншої людини і тим більше схвалення цієї думки чи вчинку. Толерантна людина фіксує в своїй свідомості і власне негативне ставлення до ідей або вчинків інших, але не висловлює цієї незгоди в різкій або агресивній формі» [61, с.6].

Розглядаючи толерантність як комунікативну категорію, зазначимо, що мовленнєва поведінка сама по собі визначається як «сукупність конвенціональних (здійснюваних відповідно до прийнятих правил) і неконвенціональних (здійснюваних за власним свавіллям) мовних вчинків, що здійснюються індивідом або групою індивідів» [35, с. 15]. Основними її характеристиками є усвідомленість і цілеспрямованість.

Мовленнєва поведінка є індикатором ерудиції, особливостей інтелекту, мотивації та емоційного стану і проявляється у виборі слів і стилістичному побудові висловлювання [74, с. 382].

Згідно позиції Т. А. Воронцової, толерантність поряд з агресією і ввічливістю є одним з типів мовленнєвої поведінки який характеризується

пригніченням мовленнєвої агресії, збереженням недоторканності комунікативного простору мовця, збалансованим діалогом з послідовною зміною комунікативних ролей [13, с. 24].

Толерантна мовна поведінка спрямована на паритетний діалог, пізнання "чужого". Толерантність може виражатися через тактику відходу від конфліктних тем або через представлення предмета спілкування з різних позицій. Реалізації толерантності сприяють також зниження категоричності висловлювання, вуалювання його змісту (наприклад, через використання евфемізмів і перифраз), специфічна подача критики, при якій підкреслюється співчуття і стурбованість мовця ситуацією. В оцінних висловлюваннях показниками толерантної мовленнєвої поведінки є вказівки на суб'єктивний характер думки, апеляція до авторитету як спосіб об'єктивації оцінки і т. д.

Інтолерантна комунікативна поведінка, що призводить до виникнення бар'єрів у взаєморозумінні і зниження ефективності спілкування, навпаки, реалізується через вживання інвективної, жаргонної, негативної емоційно-оцінної лексики, порушення конвенціональних норм мовленнєвого спілкування. Останнє, як правило, характеризується вираженим мовним егоїзмом, що створює бар'єр між адресатом і адресантом. Інтолерантна мовна поведінка вказує на ступінь нетерпимості "чужого", прагнення домінувати, підкреслювати агресивну налаштованість мовця, має на меті вплив на адресата і його підпорядкування.

З поняттям толерантність можна співвіднести за принципом гіперо-гіпонімічних відношень поняття ввічливість, культурність, безконфліктність, миролюбність, співчуття, поступливість, віротерпимість, стриманість.

Категорія толерантності пов'язана з категорією ввічливості. Ці категорії визначаються як моральна якість людини, шанобливо ставиться до "іншого". При цьому толерантність передбачає шанобливе ставлення до відмінностей в «іншому», а ввічливість — поведінковий прояв поваги до статусних, рольових і особистих якостей «іншого». Толерантність виникає у ситуації напруженості, а ввічливість покликана її позбавитися.

Ввічливість — універсальна комунікативна категорія, яка представляє собою систему національно-специфічних стратегій поведінки, спрямованих на гармонійне безконфліктне спілкування і відповідність очікуванням партнера [47, с.35].

За теорією Р. Брауна і С. Левінсона виділяють позитивну і негативну ввічливість. Позитивна ввічливість полягає у вираженні солідарності мовця зі слухачем і зацікавленості в адресаті. Вона заснована на зближенні. Негативна ввічливість — надання співрозмовнику свободи дій, повага його автономії. Вона заснована на дистанціюванні [84]. Ввічливість і толерантність слідуєть різним вимогам:

- повага особистості іншого і постулат " робити іншому хороше "// повага несхожості іншого і заборона " робити іншому погане»;
- вимоги етикету // вимоги етики;
- стратегія зближення і віддалення // стратегія зближення.

Бути толерантним означає не тільки відмовлятися від забобонів і ненависті, але щось набагато складніше: відмовитися від бажання усунути, знищити «чужу» думку, зберігаючи при цьому ті уявлення, які й породили це бажання. У цьому виражається вказаний британським філософом Бернардом Вільямсом внутрішній парадокс толерантності [72, с.15-16]. Таким чином, толерантність — досить складне, невизначене і суперечливе поняття, яке вважається одночасно необхідним і неможливим.

1.2. Типологічні особливості сучасного американського президентського дискурсу

Поняття дискурсу в сучасній лінгвістиці тлумачиться неоднозначно. Найвідомішим є визначення дискурсу Н.Д. Арутюнової як «мовлення, що розглядається як цілеспрямована соціальна дія, як компонент, який бере участь у взаємодії людей і механізмах їхньої свідомості. Дискурс — це мовлення, занурене в життя» [40, с. 136-137].

У нашій роботі ми керуємося визначенням Ф. С. Бацевича: дискурс – це тип комунікативної діяльності, інтерактивне явище, мовленнєвий потік, що має різні форми вияву (усну, писемну, паралінгвальну), відбувається в межах конкретного каналу спілкування, регулюється стратегіями й тактиками учасників; характеризується синтезом когнітивних, мовних і позамовних (соціальних, психічних, психологічних тощо) чинників, визначених конкретним колом «форм життя»; зумовлених тематикою спілкування, має свій результат формування різноманітних мовленнєвих жанрів [4, с.138].

З позицій соціолінгвістики, за В.І. Карасиком виділяємо два основних типи дискурсу: персональний (особистісно-орієнтований) і інституційний [31, с. 5–20]. У першому випадку мовець є особистістю у всьому багатстві свого внутрішнього світу, у другому – представляє певний соціальний інститут.

В.І. Карасик виділяє наступні види інституційного дискурсу: науковий, політичний, дипломатичний, адміністративний, юридичний, військовий, педагогічний, спортивний, релігійний, містичний, медичний, діловий, сценічний, масово-інформаційний, а також рекламний. Враховуючи тему даного дослідження вважаємо за потрібне поглиблено розглянути поняття інституційного та президентського дискурсів.

Під інституційним дискурсом маємо на увазі спілкування у визначених рамках статусно-рольових відносин, а також спеціалізований клішований різновид спілкування між людьми, які можуть бути незнайомими один з одним, але мають спілкуватися згідно з нормами даного соціуму. У нормах інституційного дискурсу відображені етнічні цінності соціуму загалом і цінності конкретної суспільної групи, що утворює інститут.

Оскільки інститут президента можна виділити як окрему одиницю соціального інституту державного управління Сполучених Штатів Америки, то можемо стверджувати, що президентський дискурс є підтипом такого інституційного мегадискурсу.

Науковці, які вивчають проблеми політичної лінгвістики, А. П. Чудінов і Е. В. Будаєв зазначають, що наразі проводяться найбільш детальні розвідки у дослідженнях американського президентського дискурсу [7, с. 32].

М. В. Гаврилова дає визначення президентського дискурсу як «складного і багатовимірного мовленнєвого утворення, яке характеризується процесом взаємодії мовних структур у різних жанрах з історичною мінливістю, культурно-національною обумовленістю, індивідуальними уподобаннями» [14, с. 12].

У нашій роботі ми керуємося визначенням Ю. І. Денисюк за яким президентський дискурс є комунікативним процесом, який знаходить своє вираження в комунікативному просторі життєдіяльності інституту президента, який забезпечує здійснення ним владних функцій і характеризується чіткими комунікативними, когнітивними, мовними та жанровими вимірами, зумовленими цими функціями [20, с. 96].

Вивчення американського президентського дискурсу зумовлене, в першу чергу, значною роллю соціального інституту президента в суспільно-політичному житті Сполучених Штатів Америка, що визначаємо, як прояв політичної комунікації, породженої інститутом президентства, який забезпечує керування суспільно-політичним життям держави, у якому відтворені ментальні та соціальні життєві простори політичних суб'єктів.

Президент очолює президентську республіку, а відтак метонімічно представляє державу в цілому та уособлює її єдність. Він виконує роль гаранта конституції, символу нації і правопорядку, головного представника держави у міжнародних відносинах. У якості глави виконавчої влади він займається формуванням адміністрації, тобто призначенням на посади вищих посадових осіб, суддів, федеральних суддів і генерального прокурора, спрямованням діяльності державного апарату, забезпеченням зайнятості населення і стабільності економічного зростання, є гарантом дотримання і виконання законів. Президент – це також головнокомандувач збройних сил: який керує військовою політикою, займається призначенням на посади вищих військових

керівників, особисто несе відповідальність за рішення, що стосуються американських збройних сил. Тільки у його повноваженнях віддавати накази, що стосуються питання ядерної зброї, чи задіювати армію, щоб підтримати мир і порядок у країні. У Сполучених Штатах Америки президентські вибори відбуваються спільно з виборами до конгресу. Термін перебування на посаді президента - 8 років [62].

Оскільки, у президентській республіці вагома роль належить президенту, політологи мають підставу для виокремлення в рамках інституційного мегадискурсу такого його різновиду, як президентський дискурс.

Роль президентського дискурсу є визначальною за умов важливих подій чи впровадження вагомих реформ в державі. У таких умовах він може забезпечити ефективне здійснення реформ. Саме «зверху» йде пояснення особливостей внутрішніх та зовнішніх подій у державі, і визначаються перспективи змін. Реакція «знизу» при цьому вкрай важлива і необхідна для осіб, які приймають рішення. Будь-який сигнал зворотного «зв'язку» дозволяє здійснити цільове налаштування [49, с. 124]. Образ діяльного лідера в умовах інформаційного суспільства «конструюється в очах публіки не стільки реальними діями та ініціативами, а, радше, за допомогою слів і промов» [22, с. 24].

Президентський дискурс забезпечує консолідацію суспільства, оскільки:

- виражає позицію президента у всіх внутрішніх та зовнішніх питаннях держави;
- обговорюється всіма державними та громадськими структурами для вироблення остаточних оцінок та стратегій;
- впливає на процес формування громадської свідомості;
- регулює конфлікти та консолідує суспільство;
- регулює роботи всіх структур президентського апарату [19].

Узагальнивши думки дослідників президентського дискурсу, ми виділили його наступні характеристики:

- 1) інституційність;

- 2) ідеологічність;
- 3) медійність;
- 4) інтертекстуальність;
- 5) прецедентність;
- 6) імпліцитність.

Інституційність президентського дискурсу полягає в наявності сформованої системи статусно-рольових відносин, що сформувалися в комунікативному просторі життєдіяльності даного інституту. Інституційність президентського дискурсу виявляється в типових ситуативно-комунікативних актах, характерних для системи відносин і функціонування інституту президентства (виступи президента, урочисті промови, звернення до Парламенту і т. д.) [51, с. 14].

Ідеологічність президентського дискурсу являє собою систему соціальних уявлень, групових знань, вірувань і поглядів, засновану на групових цінностях, нормах і інтересах [16, с. 59].

Медійність як важлива риса президентського дискурсу почала проявлятися з розвитком інституту президентства і засобів масової інформації. Всі промови, висловлювання, виступи президента висвітлюються в пресі, в інтернеті, по телебаченню. Навіть якщо спочатку мова спрямована на інститут влади або певну організацію, за допомогою ЗМІ, кінцевим одержувачем повідомлення завжди буде народ. Медійність президентського дискурсу дозволяє вивчати мовну особистість президента з точки зору її відображення у свідомості народу, тобто як електорат сприймає і осмислює мова президента [75, с. 204].

Інтертекстуальність полягає в наявності прямого або непрямого зв'язку між текстами, висловлюваннями, виступами. Промова президента повинна посилатися на попередні виступи і наступні. Президент посилається на загальновідомі джерела, цитує політологів, філософів з метою підвищення аргументації власних промов і посилення впливу на аудиторію.

Прецедентність – це «використання в дискурсі сформованих раніше інтелектуально-емоційних блоків, які мають понадособистійний характер для представників конкретної лінгвокультурної спільноти» [32, с. 216 – 237]. Таким чином, прецедентність в президентському дискурсі – це звернення президента до культурних національних традицій, подій, пам'яток мистецтва і літератури.

Ще однією важливою характеристикою президентського дискурсу є імпліцитність, за визначенням О. С. Сищикова це прихований зміст висловлювання, підтекст президентської промови [63, с. 17 – 18]. Імпліцитна складова і інтенціональний план президентського дискурсу вивчаються за допомогою аналізу цінностей і антицінностей у цьому виді дискурсу. Політичну свідомість окремої особистості, суспільства або нації в цілому більшою мірою визначає стійка система цінностей і антицінностей.

При дослідженні типологічних особливостей сучасного американського президентського дискурсу основою слугувала компонентна структура дискурсу В. І. Карасика за такими компонентами: 1) учасники, 2) хронотоп, 3) цілі, 4) цінності, 5) стратегії, 6) матеріал (тематика), 7) різновиди й жанри, 8) прецедентні тексти, 9) дискурсивні формули [30, с. 221].

Дискурс – це категорія спілкування і, відповідно, передбачає наявність адресанта повідомлення, котрий продукує й транслює повідомлення (усне чи письмове), й адресата, що його отримує. Адресантом президентського дискурсу є президент або апарат президента, а адресатом є народ США й представники правлячих верхівок країни, що приймають безпосередню участь в реалізації зовнішньої та внутрішньої політики держави, захисті прав та свобод громадян Сполучених Штатів Америки тощо [75, с. 206-208].

Президентський дискурс зобов'язує адресанта користуватися конкретними засобами мовного коду, оскільки такий адресант представляє соціальний інститут президентства. Взаємозв'язок цілої низки компонентів, а саме: соціального інституту президента, соціальних суб'єктів цього інституту, цілей та правил соціальної взаємодії в рамках інституту президентства, правил,

що регулюють побудову повідомлення (тексту) з урахуванням особливостей кодування з огляду на комунікативну інтенцію адресанта забезпечують успішність комунікації [21].

Інституційний складник президентського дискурсу – обов’язкова сполучна ланка між мовленням, мовленнєвою поведінкою та фіксованим текстом, оскільки в президентській республіці завдяки цьому дискурсу забезпечується робота механізмів державного управління стосовно виконання життєво важливих для суспільства функцій.

У процесі розгляду президентського дискурсу як різновиду інституційного дискурсу вважаємо за доцільне звернути увагу на такі аспекти:

- інтеракція учасників статусно-орієнтованого спілкування;
- зміна внутрішнього коду на зовнішню вербалізацію в процесах породження мовлення, з одного боку, та його декодування й інтерпретації – з іншого;
- чітке орієнтування регістрів спілкування, розмежування усного та писемного мовлення в жанровій палітрі;
- власне текстові особливості спілкування;
- чіткі формульні моделі етикету й мовленнєвої поведінки загалом.

Для учасників президентського дискурсу, які спілкуються в межах інституту президента, характерна чітка визначеність соціальних ролей і статусів. У президентському дискурсі в ролі адресанта виступає президент. Адресатом президентського дискурсу є представники суспільства загалом щодо представників інституту. Отже, модель комунікації матиме вигляд:

«Рис.1.1. Модель комунікації, породжена соціальним інститутом президента»

Перший компонент моделі – представник апарату президента, що здійснює державну владу шляхом надання президентові повноваження голови держави та голови уряду [34].

Наприклад, виконуючи функцію голови держави й голови уряду, президент Сполучених Штатів Америки має досить широкі повноваження. В першу чергу, він очолює розгалужений державний апарат, у складі якого 2,5 млн. громадських службовців, з яких приблизно 1500 чиновників федеральних відомств отримують призначення на посаду безпосередньо за наказом президента або за його участі.

Виділимо основні повноваження президента в загальній системі внутрішньої політики та діяльності на міжнародній арені:

- голова держави, що є її представником на найвищому рівні;
- уряд, що забезпечує реалізацію зовнішньої та внутрішньої політики держави підпорядковується президентові;
- представник керує відомствами (міністерствами), що є органами уряду, що займаються питаннями вироблення, реалізації та координації діяльності держави;
- президент очолює та формує державний апарат США [90].

Отже, гіпотетично, президентський дискурс мусить мати широку палітру жанрів, аби забезпечити успішне виконання всіх функцій, що перелічені вище.

Другий компонент моделі – текст – характеризується наявністю певних відмінностей залежно від жанру президентського дискурсу, однак його завжди слід описувати враховуючи особливості мовного кодування.

Третій, останній, компонент моделі представлений громадянами США та представниками управлінської структури держави – тими, хто отримує текст, отже, їхня соціальна визначеність має бути врахована на етапі вибору тактик і стратегій комунікації, що знаходять відображення в мовному кодуванні текстів.

Хронотоп президентського дискурсу представлений різноманітними урядовими та державними установами, приміщеннями політичних організацій і партій, соціальних установ та громадських об'єднань. Президентські заходи та

промови зазвичай відбуваються згідно з відомими наперед графіками та розкладами, визначеними часовими межами. Однак потенційним хронотопом може бути необмежена кількість місць.

Основною метою президентського дискурсу є здійснення обов'язків президента згідно з Конституцією країни, обговорення широкого спектру проблем: політичних, економічних, дипломатичних, військових, освітніх і т. д.

Але окрім інформування народу, президент керується й іншими цілями:

- спонукати адресата віддати свій голос на виборах за певного кандидата, партію, блок, рух;
- завоювати авторитет або зміцнити свій імідж, «сподобатися народу»;
- умовити адресата погодитися з його думкою, прийняти його точку зору;
- викликати певний емоційний стан адресата;
- надати адресату нові знання та уявлення про предмет і об'єкт промови, інформувати адресата про свою позицію стосовно якого – небудь питання.

Важливою особливістю президентського дискурсу є те, що адресант досить часто намагаються завуалювати свої справжні наміри, послуговуючись номіналізацією, еліпсисом, метафоризацією, особливою інтонацією та іншими прийоми впливу на свідомість електорату і опонентів.

Ми погоджуємося з думкою А. П. Чудінова і Т. А. Светоносової, що цінності – це те, за що президент планує боротися, до чого він обіцяє прагнути, що він вважає пріоритетним. Цінності – це цілі, що орієнтують його поведінку. Відповідно, антицінності – це те, що на думку президента є небажаним, що гальмує розвиток країни [56, с. 182]. Специфіка цього типу інституційного дискурсу полягає в тому, що цінності президентського дискурсу постійно акцентуються в промовах лідера держави. Оскільки президентський дискурс в значній мірі є виразником тієї чи іншої ідеології, то цінності її цінності є визначальними для іміджу президента.

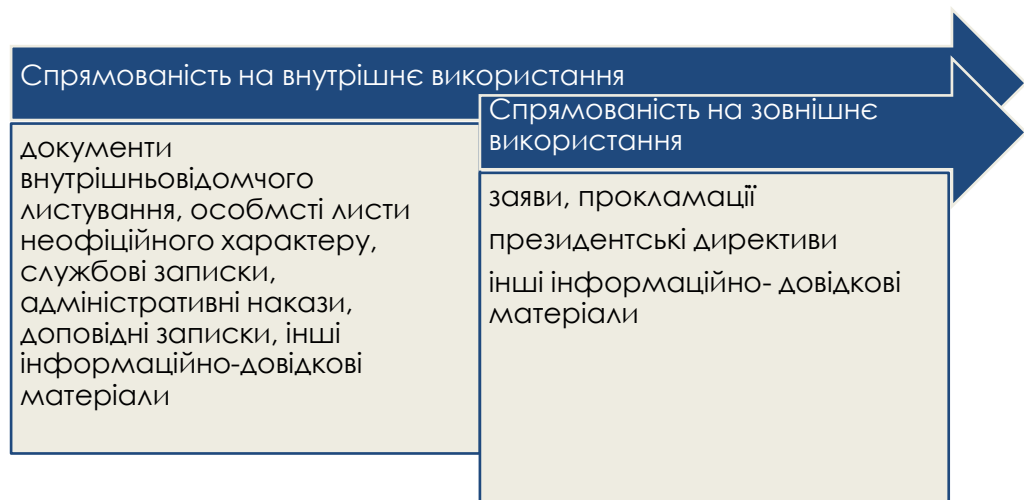
Варто зазначити, що адресант, у даному випадку чільний президент США Дональд Трамп, з метою здійснення маніпулятивного впливу на адресата, американський народ, використовує посилення на цінності американського суспільства, такі як *democracy, unity, freedom, liberty, security, safety, protection, wealth, prosperity, faith* і деякі інші. Як справедливо зазначає О. Л. Михалєва, в політичному дискурсі використовуються наступні стратегії: стратегія на зниження, стратегія на підвищення і стратегія театральності [48].

Стратегія на пониження реалізується за допомогою тактик звинувачення і викриття. В стратегії на підвищення застосовуються тактики самовиправдання і позитивної самопрезентації. У цьому випадку ніякі негативні висновки не можуть бути зроблені з того, «що міститься щодо особистісної або соціальної моделі мовця в когнітивно-комунікативної моделі слухача» [76, с. 50].

Стратегія театральності включає тактики інформування, обіцянки, прогнозування, попередження, спонування, кооперації [48]. Для впливу на масову аудиторію використовується також стратегія оціночних альтернатив, в рамках якої політик не має наміру знайомити аудиторію з усією наявною інформацією. У цьому випадку висловлюються дві протилежні точки зору, перша з яких є вигідною адресанту та реалізується в мовленні за допомогою нейтральної лексики, лексики з позитивною конотацією та евфемізмів, в той час як протилежна точка зору виражається за допомогою негативно забарвленої лексики. У зв'язку з тим, що адресат не завжди готовий до аналізу запропонованих варіантів вибору, дана стратегія може бути використана з метою маніпуляції, щоб були зроблені бажані для адресанта висновки.

Основною формою реалізації комунікації в президентському дискурсі є усний або письмовий текст. Щоб описати палітру мовленнєвих жанрів президентського дискурсу важливим кроком є виокремлення ознак, що мають лягти в основу класифікації цих жанрів. Першою такою ознакою є спрямованість текстів на внутрішнє чи зовнішнє використання. Президентські тексти можуть бути призначені для уряду Сполучених Штатів Америки або для представників інших держав. Значну частину жанрів президентського дискурсу

становлять такі, що мають внутрішньовідомчий характер. Інша категорія представлена жанрами, спрямованими на забезпечення офіційних відносин між державами; вони є виразником позиції Сполучених Штатів Америки з того або іншого питання (Рис.1.2).

«Рис. 1.2 Жанри президентського дискурсу за ознакою “спрямованість на використання”»

Другою ознакою для поділу жанрів президентського дискурсу, є їх облігаторність чи факультативність. Факультативними є інтерв'ю, виступи, зустрічі президента, водночас, директиви, прокламації, адміністративні накази, заяви, офіційні повідомлення – облігаторні.

Третя ознака представлена формами мовлення – усною та письмовою. Таким чином, адміністративні накази, президентські директиви, розпорядчі накази є письмовими, а інтерв'ю, заяви, виступи – це усні форми мовлення [20].

Прецедентні тексти та дискурсивні формули американського президентського дискурсу є знаками, що відрізняють його від інших типів дискурсу. Семіотичний простір президентського дискурсу включає три типи знаків: спеціалізовані вербальні (політичні терміни, антропоніми тощо), спеціалізовані невербальні (політичні символи) і неспеціалізовані, які спочатку не були зорієнтовані на дану сферу спілкування, але внаслідок сталого функціонування в ній набули змістовну специфіку (зокрема, особові займенники). Особливість мови президентського дискурсу в даний час полягає в тому, що середовищем його існування є масова інформація, і в силу орієнтації

на масового адресата ця мова позбавлена корпоративності, властивої будь-якій спеціальній мові [30, с. 281].

Таким чином, сучасний американський президентський дискурс розглядаємо як особливий тип інституційного дискурсу, що характеризується наявністю: учасників комунікації, хронотопу, цілей, власної системи цінностей та антицінностей та ряду інших характеристик.

1.3. Специфіка толерантності в президентському дискурсі

Будь-який соціальний інститут неможливий без комунікації. Тип інституційного дискурсу визначається типом соціального інституту, що його породжує. Соціальний інститут держави породжує, серед інших, президентський дискурс. Увага до президентського дискурсу є цілком закономірною: глава держави викликає інтерес не тільки у співвітчизників, а й у багатьох лідерів і громадян зарубіжних країн. Президент сприймається не тільки як керівник, а й як свого роду символ країни. У сучасному світі президентська влада багато в чому визначає долю держави і народу за умов нової політичної реальності, для якої характерними є активні процеси демократизації політичних систем, функціонування інноваційних форм політичних інститутів, включених в розгалужену систему механізмів забезпечення прав і свобод громадян. Відтак саме толерантність виступає в якості демократичного чинника забезпечення свободи та альтернативності політичного вибору.

Різноманіття інтересів, поглядів, позицій людей у сучасному політичному просторі апріорі є потенційно конфліктними, що й надає толерантності особливу цінність в політичній комунікації між учасниками взаємодії. Коли мова йде про українське суспільство і світ загалом, є підстави говорити про такі негативні тенденції, що полягають у зростанні нетерпимості у взаєминах на всіх рівнях комунікації (між різними соціальними групами, владою і громадянами, владою і опозицією та ін.), що реалізується через наявність зіткнень, суперечок тощо. Тому акцент зміщується на толерантність, за умов

якої жодна політична позиція не претендує на домінантність і панує взаємна повага, покликана змінити правила «політичної гри» [65, с.20].

У просторі політичної комунікації толерантність визначається, «готовністю влади допускати інакомислення в суспільстві і навіть у своїх рядах, дозволяти в рамках Конституції діяльність опозиції, здатність гідно визнати свою поразку в політичній боротьбі, приймати політичний плюралізм, як прояв різноманітності в державі» [2]. Так, М. Мацковський інтерпретує політичну толерантність як «ставлення до діяльності різних партій і об'єднань, висловів їх членів, де крайніми формами прояву політичної інтолерантності є: фашизм і властива тоталітарним режимам політика політичних репресій» [44]. Отже, політична толерантність є неможливою без процесу соціальної ідентифікації та категоризації, коли людина свідомо відрізняє «своїх» від «чужих». Варто зауважити, що у більшості визначень політична толерантність відноситься переважно до політичної еліти і, зокрема, президента.

Розуміння толерантності як терпимості, довіри, злагоди і т. д. пов'язане, в першу чергу, з різними сферами політичного, економічного, культурного життя держави. Ми також розглядаємо її як структуроутворюючий компонент в організації суспільства взагалі. Толерантність не тільки норма гуманних відносин, важливий аспект їх встановлення, а й реально постійно діюча «організуюча сила» в розвитку суспільства.

Як відомо, найбільш гостро постає проблема толерантності у сфері міжетнічних відносин. У різні епохи вона набувала специфічних особливостей, в різних регіонах приймала різні відтінки. Права на збереження своєї мови, своїх культурних цінностей, традицій пред'являлися як фундаментальні вимоги і захищалися етносами на різних рівнях. І завжди завдання мирного співіснування, а тим більше активної взаємодії етносів були надзвичайно складними для практичного вирішення на гідному рівні. Очевидно, що толерантність, розуміється сьогодні як феномен, що об'єктивно виник, як інструмент регулювання міжетнічних відносин. В даному випадку

толерантність розуміється як терпимість до інакодумців, інокультурних та іновірних проявів, як всередині держави, так і на її міжнародних теренах.

За М.Лебедевою етнічна толерантність супроводжується «відсутністю негативного ставлення до іншої етнічної культури, а точніше - наявністю позитивного образу іншої культури за умов збереження позитивного сприйняття своєї власної» [39]. Таке розуміння базується на постулаті ціннісної рівності етнічних культур і відсутності в цьому плані переваги однієї культури перед іншою, що, в свою чергу, і пропагується толерантністю у президентському дискурсі.

До числа критеріїв толерантності у президентському дискурсі відносимо наступні:

- Реальне рівноправ'я між представниками різних народів (рівний доступ до соціальних благ для всіх громадян незалежно від їх статі, раси, національності, релігії або приналежності до будь-якої іншої групи);
  - Взаємна повага, доброзичливість і терпиме ставлення всіх членів того чи іншого суспільства до інших соціальних, культурних та інших груп;
  - Рівні можливості для участі в політичному житті всіх членів суспільства;
  - Гарантоване законом збереження і розвиток культурної самобутності і мов національних меншин;
  - Реальна можливість слідувати традиціям для всіх культур, представлених в даному суспільстві;
  - Свобода віросповідання за умови, що це не обмежує права і можливості представників інших конфесій;
  - Співпраця та солідарність у вирішенні спільних проблем;
  - Відмова від негативних стереотипів в області міжетнічних і міжрасових відносин і у відносинах між статями;
  - Доброзичливість і терпиме ставлення до представників різних груп населення;

- Позитивна лексика в найбільш вразливих сферах міжетнічних відносин між статтями [6, с.77-78].

Представлені критерії формують модель ліберального громадянського суспільства, яку в сучасній історії визначається найбільш повним втіленням толерантності. За цією моделлю інший приймається таким, яким він є, не відмовляючись від власної точки зору, але і не нав'язуючи її партнеру.

Толерантність у президентському дискурсі визначається нами як шанобливе ставлення до чужої думки, лояльність в оцінці вчинків і поведінки інших людей, готовність до розуміння і співпраці у вирішенні питань міжособистісної, групової та міжнаціональної взаємодії.

Зразком толерантності сьогодні вважаються країни ЄС та США, що зумовлено їх неабияким досвідом у правотворчій та правозастосовній діяльності в сфері захисту прав та свобод людини. Проте, зразкова ліберально-демократична система цих країн, в результаті політичних рішень, що нерідко викликають негативні реакції у суспільстві, як всередині держав, так і на міжнародній арені, як наслідок зазнає викликів сучасності.

Станом на сьогодні, набуває актуальності така проблема демократичних країн, як міграційна криза та міграційна політика, і як наслідок, відповідні реакції у суспільстві, такі як: інтолерантне ставлення до мігрантів, політична криза, активізація радикальних рухів. Розділення суспільства, зокрема американського, на міграційні та антиміграційні рухи провокує політичне розділення країни, і її різноманітних соціальних верств населення. В умовах кардинальних настроїв суспільства політичні лідери теж займають протилежні позиції: на підтримку мігрантів, або за закриття, як у нашому випадку, американських кордонів. Звісно, хвиля біженців торкнулася і політичної, і економічної, і культурної сторони питання.

Не менш актуальною на сьогодні постає міжнародна проблема крайньої нетерпимості, що виражається у проявах екстремізму, радикалізму, поширенні терористичних організацій на територіях багатьох держав. Тероризм стає одним з найвпливовіших чинників кризи толерантних цінностей громадян

різних країн. Відтак, проблема інтолерантних проявів має величезний руйнівний потенціал, лежить в основі багатьох глобальних загроз сучасності.

1.4. Поняття комунікативного стилю та комунікативної поведінки в сучасних дискурсивних дослідженнях

У сучасних дискурсивних та лінгвокультурологічних дослідженнях досить часто фігурує поняття комунікативний стиль, проте досі не існує його єдиної універсальної дефеніції, що є показником того, що питання знаходиться у процесі активного вивчення.

Вітчизняні лінгвісти пропонують розглядати комунікативний стиль як спосіб дискурсивної поведінки, що характеризується національно-етнічною та ментальною зумовленістю на основі емоційного реагування [29].

Зарубіжні дослідження пов'язують комунікативний стиль з міжкультурною комунікацією, та мають на увазі здатність індивіда вірно застосовувати мовні та позамовні засоби спілкування в процесі комунікації, здатність до аналізу контексту ситуації, передбачення наслідків власних комунікативних дій згідно з лінгвокультурним оточенням, підбір ефективних методів та засобів впливу на адресата, реакція на комунікативну поведінку та дії адресанта, що не суперечить заданому вектору спілкування та контексту [87].

Отже, комунікативний стиль у широкому розумінні характеризується сукупністю граматичних, стилістичних, фонетичних та низки інших засобів, якими послуговується комунікант у процесі спілкування, щоб створити бажаний комунікативний ефект та здійснити вплив на слухача.

У широкому значенні поняття комунікативний стиль розкривається через набір наступних релевантних складових:

- 1) коли говорити;
- 2) що говорити;
- 3) просодичні патерни;
- 4) типові мовленнєві формули;

- 5) правила ввічливості;
- 6) загальна організація дискурсу;
- 7) найпоширеніший тип адресата (аудиторія);
- 8) особливості вербальної агресії й допустимі засоби іронії [88].

Представлене визначення поряд з культурними, детермінується семантичними й прагматичними індикаторами.

У нашій роботі комунікативний стиль визначаємо як спосіб організації комунікативного процесу, що передбачає наявність лінгвістичних та екстралінгвістичних засобів, що знаходять свою реалізацію в певних мовленнєвих та комунікативних актах, а також характеризується використанням певних стратегій і тактик задля того, щоб досягти конкретної комунікативної цілі.

Дослідження комунікативного стилю як мовного явища тісно пов'язане з вивченням комунікативної поведінки [37; 64; 85].

Комунікативна поведінка є складним феноменом, складовими якого є соціальні, культурні, когнітивні, етнічні та психологічні елементи. Це поняття передбачає реалізацію адресантом сукупності мовних й позамовних засобів спілкування, вибір яких детермінований ситуацією спілкування, мовними й позамовними цілями ідивіда, що представляє певну лінгвокультурну спільноту, а також статусними характеристиками учасників спілкування та ролей, що ними виконуються [38, с. 65].

Соціолінгвістичні параметри мовця, такі як його соціальні статус та роль, зумовлюють соціальну складову комунікативної поведінки, а відтак впливають на створення певного її варіанту [68, с. 43].

Серед фахівців в галузі лінгвопрагматики побутує думка, що "мовленнєва поведінка дискретна і є лінійною синтагматичною послідовністю мовленнєвих вчинків, що мають план вираження, який співвідноситься з вербальним рівнем комунікації, і план змісту, що відповідає когнітивному рівню комунікації" [5, с.33].

Увагу в нашому дослідженні сфокусовано на комунікативній поведінці Дональда Трампа, який зайняв пост президента США в результаті виборів у листопаді 2016 р. Той факт, що саме цей кандидат посів президентське крісло став неочікуваним, адже політологи, аналітики, журналісти не прогнозували його успіх, в першу чергу, через брак кваліфікації, відсутність відповідних рис характеру, що є необхідними для лідера країни. Однак всі ці фактори аж ніяк не вплинули на його позитивне сприйняття американським електоратом. Серед чинників, що вплинули на його популярність, як кандидата на пост президента, експерти називають успішне ведення бізнесу, а також те, що теперішній глава держави на той час був досить публічною особою. Однак припускаємо, що, окрім перелічених, мали місце й інші фактори, які сприяли успіху чинного президента США. Неабиякий вплив на значний сегмент американського електорату, на нашу думку, здійснила саме особлива комунікативна поведінка Дональда Трампа.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1

Досліджуване явище толерантності є складним багатоаспектним феноменом, що знаходиться у фокусі дослідження численних дисциплін та міждисциплінарних напрямків. Особливого значення толерантність набуває в лінгвістичних розвідках, що зумовлено, в першу чергу, наявністю таких споріднених категорій як ввічливість та політкоректність.

Толерантність, як складний формат міждисциплінарного знання, представлена у вигляді матричної структури, що передбачає бінарність: толерантність-інтолерантність. Виокремлюють такі види толерантності: політична, етнічна, расова, релігійна, гендерна, вікова, фізіологічна, освітня, географічна, міжкласова, сексуально-орієнтована та маргінальна толерантність. Водночас, інтолерантність проявляється в таких формах, як: етноцентризм, упередження, забобон, дискримінація, ксенофобія, екстремізм, націоналізм і тероризм.

Толерантність як комунікативна категорія становить складне, багатопланове явище, конструюючою ознакою якого є регуляція мовленнєвої поведінки комунікантів у процесі спілкування, і спрямована на запобігання комунікативним невдачам, недопущення конфлікту, досягнення поставленої мети шляхом збереження балансу відносин зі співрозмовником.

Категоріальний статус толерантності передбачає володіння власним змістом у вигляді прескрипційного й інформаційного аспекту, знаходження в опозиції до інтолерантності і реалізація за допомогою певних мовних і мовленнєвих засобів.

Толерантність є однією з цінностей американського президентського дискурсу, що є окремою одиницею інституту державного управління США, а відтак є підтипом інституційного дискурсу. Президентський дискурс – це комунікативний процес в межах життєдіяльності інституту президентства, що представлений чіткими комунікативними, когнітивними, мовними та позамовними вимірами. Типологічними особливостями сучасного

американського президентського дискурсу є такі: учасники, хронотоп, цілі, цінності, стратегії, матеріал, різновиди й жанри, прецедентні тексти та дискурсивні формули.

З метою дослідження мовної репрезентації толерантної/інтолерантної комунікативної поведінки, були уточнені поняття комунікативного стилю та комунікативної поведінки. Комунікативний стиль визначають, як спосіб організації комунікативного процесу, який передбачає наявність мовних та позамовних засобів з метою досягнення певної комунікативної цілі. Комунікативний стиль розкривається через набір таких релевантних складових, як: коли говорити; що говорити; просодичні патерни; типові мовленнєві формули; правила ввічливості; загальна організація дискурсу; найпоширеніший тип адресата та особливості вербальної агресії й допустимі засоби іронії.

РОЗДІЛ 2

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ ТОЛЕРАНТНОСТІ В СУЧАСНОМУ АМЕРИКАНСЬКОМУ ПРЕЗИДЕНТСЬКОМУ ДИСКУРСІ

Толерантність як одна із цінностей американського президентського дискурсу виявляється у праві всіх громадян бути різними; забезпеченні рівності між представниками різних конфесій, політичних, етнічних та інших соціальних груп; прийнятті та повазі до розмаїття світових культур, цивілізацій та народів.

Для дослідження американського президентського дискурсу важливо було розглянути саме лексичний рівень, так як він «за самою своєю природою найбільш тісно пов'язаний як зі свідомістю, так і з позамовною дійсністю» [33, с. 13]. Саме в лексиці відображаються всі зміни, що відбуваються в суспільному житті. Безпосередній вплив на лексику позамовної дійсності обумовлює її рухливість - в мові постійно відзначається не тільки поява нових слів(і нових значень), а й стилістичний перерозподіл різних груп слів, зміна лексичної і синтаксичної сполучуваності слів» [80, с. 9]. Це знаходить своє втілення у лексико-семантичних маркерах толерантної мовленнєвої поведінки в американському президентському дискурсі.

2.1. Лексико-семантичні особливості репрезентації етнічної толерантності у сучасному американському президентському дискурсі

Варто зазначити, що у промовах американського лідера найповніше представлена етнічна толерантність - неупереджене ставлення до представників різних націй, здатність не переносити недоліки і негативні дії окремих представників національності на інших людей, ставитися до будь-якої людини з позиції "презумпції національної невинності" [82, с. 82]. Етнічна толерантність також передбачає дотримання принципів загальнолюдської моралі, пошану і усвідомлення прав різних етнокультур та збалансованість інтересів при вирішенні міжнаціональних проблем.

Етнічна толерантність – це одна з цінностей американського президентського дискурсу; категорія мовного спілкування, завдяки якій міжетнічна комунікація стає ефективною, суспільні відносини характеризуються стабільністю, вирішуються проблеми національної безпеки в умовах інтеграції народів та їх культур. Етнічна толерантність з огляду на поліетнічність та полікультурність американського суспільства не вимагає відмови від власної культури, а передбачає міжетнічну інтеграцію, що характеризується сприйняттям або позитивним ставленням як до власної культури, так і до культури інших етнічних спільнот. Отже, етнічну толерантність в американському президентському дискурсі визначаємо як дотримання адресантом та адресатом президентського дискурсу етичної моделі міжетнічних відносин та популяризацію цієї моделі з метою консолідації суспільства. Етнічна толерантність в американському президентському дискурсі характеризується неупередженістю оцінки, прийняттям різних світоглядів, віросповідань й культур, усвідомленням рівності прав та дотриманням демократичних свобод тощо.

Завдяки методу аналізу словникових дефініцій та компонентному аналізу ми виділили лексико-семантичні групи слів, що репрезентують етнічну толерантність у американському президентському дискурсі. Для розкриття змісту поняття толерантність в англійській мові ми звернулися до лексикографічних джерел. В американському тлумачному словнику Merriam-Webster толерантність визначено як 2 a: симпатію або поблажливість до переконань або практик, що відрізняються від власних або суперечать їм (sympathy or indulgence for beliefs or practices differing from or conflicting with one's own) 2 b: акт дозволу чогось (the act of allowing something) ; 3: допустиме відхилення від стандарту (the allowable deviation from a standard) [93]. У Кембриджському словнику англійської мови (Cambridge Dictionary) подано таке визначення толерантність як готовності прийняти поведінку та переконання, які відрізняються від ваших власних, хоча ви можете не погоджуватися або не схвалювати їх (willingness to accept behaviour and beliefs

that are different from your own, although you might not agree with or approve of them) [91].

Словниковий онлайн_ресурс Dictionary.com трактує толерантність як 1: справедливе, об'єктивне та уседозволене ставлення до тих, чії думки, переконання, практики, расове чи етнічне походження відрізняються від власних; свобода від фанатизму (a fair, objective, and permissive attitude toward those whose opinions, beliefs, practices, racial or ethnic origins, etc., differ from one's own; freedom from bigotry). 2: зацікавленість та клопотаність ідеями, думками, практиками тощо, що є чужими власним; ліберальна, недогматична точка зору (interest in and concern for ideas, opinions, practices, etc., foreign to one's own; a liberal, undogmatic viewpoint) [92]. Отже, в англійській мові толерантність означає терпиме, поблажливе, справедливе ставлення до тих, хто має інші думки, переконання, вірування, етнічне походження і є представленим такими семантичними (компонентами): *sympathy* (симпатія), *indulgence* (поблажливість), *allowance* (дозвіл), *the allowable deviation* (допустиме відхилення), *acceptance* (прийняття), *recognition* (визнання), *respect* (повага) *willingness to accept* (готовність прийняття), *permissive attitude* (поблажливість), *concession* (поступка), *understanding* (розуміння), *liberality* (ліберальність), *broad-mindedness* (широта поглядів), *undogmatism* (недогматичність), *freedom from bigotry* (свобода від фанатизму).

Враховуючи перелік семантичних компонентів, за допомогою методу суцільної вибірки з текстів промов чинного президента Сполучених Штатів Америки Дональда Трампа, були відібрані мовні одиниці, що передають значення толерантності в контексті різниці культур, світоглядів, віросповідань, національної ідентичності і тим самим створюють умови для реалізації етнічної толерантності в американському президентському дискурсі. За морфологічною приналежністю ці мовні засоби представлені такими групами лексики:

1. іменники (Nouns): *tolerance, loyalty, sovereignty, friendship, peace, goodwill, right, freedom, justice, liberty, allies, harmony, partners, integrity, alliences, partnerships, cooperation, reciprocity, respect* тощо;

2. дієслова (Verbs): *to seek, to respect, to express, to expect, to share, to honor, to persue, to recognise, to embrace, to acknowledge, to cooperate, to work side by side* тощо;

3. прикметники (Adjectives): *sovereign, civil, diverse, mutual, prosperous, common, secure, same* і т. і.;

4. займенники (Pronouns): переважно *our, anyone, everyone, we, their, you.*

Також виділяємо словосполучення, що залучаються адресантом президентського дискурсу для вираження расової та етнічної неупередженості: *draws no distinctions of race, no room for prejudice, families of all colours and creeds* та експлікації його намірів партнерської взаємодії: *to find common ground, to build bridges of cooperation and trust.*

Представники кожної культури на підсвідомому рівні поділяють світ та простір на своє і чуже. Де «своє» позначає знайоме, безпечне і зрозуміле, а «чуже» - незнайоме, вороже, незрозуміле, «тим самим встановлюється принцип основної опозиції «належності/неналежності» до світу даної культури» [42]. Опозиція «свій-чужий» як одне з головних протиставлень, що існують в колективному, масовому, національному світовідчутті [58] набуває нового значення в аспекті змісту етнічної толерантності як ціннісного орієнтиру та норми міжкультурної взаємодії.

У американському президентському дискурсі за умови реалізації етнічної толерантності опозиція «свій – чужий» знаходить вираження у м'якому протиставленні, що виявляється у зниженні категоричності висловлювання, що забезпечується формою майбутнього часу, дієсловами з семантикою прохання та мітігаторами: *The United States will not tell you how to live or work or worship. We only ask that you honor our sovereignty in return* (1). Для номінації «свого» вжиті іменники на позначення офіційної назви держави та особові займенники множини; *we-you; The United States –you.*

За результатами компонентного аналізу виділено чотири лексико-семантичні групи слів, що репрезентують етнічну толерантність в

американському президентському дискурсі: **“культура чужого”, “співробітництво”, “ставлення до чужого” “право на незалежність”**.

Лексико-семантична група **“культура чужого”** включає одиниці на позначення складових іншої культури як об’єкта етнічної толерантності, експлікуючи установку на адекватне, сприятливе прийняття «чужого», бажанням не тільки зрозуміти, але й прийняти культуру, переконання, вірування, інтереси, цінності цього «чужого». До складу цієї лексико-семантичної групи ввійшли такі іменники, як: *culture, customs, beliefs, traditions, history, heritage, values*. Толерантне ставлення до культури чужого маркується такими дієсловами як: *honor, defend, celebrate, respect, work side by side*. Ці дієслова вжито американським лідером з метою фокусування уваги на позитивних намірах щодо країн союзниць, прийнятті їх прав, культури, традицій, цінностей:

I honor the right of every nation in this room to pursue its own customs, beliefs, and traditions (1).

Like my beloved country, each nation represented in this hall has a cherished history, culture, and heritage that is worth defending and celebrating, and which gives us our singular potential and strength (8).

Strong, sovereign nations let diverse countries with different values, different cultures, and different dreams not just coexist, but work side by side on the basis of mutual respect (3).

Прийняття «чужого» спонукає до такої форми взаємин, як співпраця, в основі якої – взаємоповага. Отже друга лексико-семантична група **“співробітництво”** представлена одиницями, що номінують взаємини з об’єктом етнічної толерантності. Ця група репрезентована лексичними одиницями на позначення стосунків заснованих на взаємній повазі та спрямованих на розвиток дружніх, ділових, партнерських зв’язків між країнами: *cooperation, partnerships, alliances, mutual respect, reciprocity, work side by side, common interests, outcomes*. Вживання адресантом американського президентського дискурсу такої кількості окремих одиниць та

словосполучень, для позначення різних видів взаємодії свідчить про його наміри діалогу та готовність до взаєморозуміння і досягнення згоди:

We want strong alliances and partnerships based on cooperation and reciprocity. We will make new partnerships with those who share our goals, and make common interests into a common cause. Strong, sovereign nations let diverse countries with different values, different cultures, and different dreams not just coexist, but work side by side on the basis of mutual respect (11).

Вербальна репрезентація етнічної толерантності в американському президентському дискурсі характеризується не категоричністю. Непряма спонукальність висловлювань забезпечується дієсловами на позначення очікування, (натяку на бажану дію) у складі заперечувальних та стверджувальних конструкцій:

We do not expect diverse countries to share the same cultures, traditions, or even systems of government. But we do expect all nations to uphold these two core sovereign duties: to respect the interests of their own people and the rights of every other sovereign nation (3).

Третя лексико-семантична група “**ставлення до чужого**” представлена лексичними одиницями на позначення того, як ставиться адресант американського президентського дискурсу до об’єкта толерантності. Ці одиниці позначають види соціальної взаємодії, які здійснюються з метою зміцнення толерантних відносин між людьми, країнами та соціальними групами: *friendship, goodwill, understanding, harmony*. Таким чином, використання особового займенника *we* та присвійного займенника *our* репрезентує мовця як представника народу, виражає колективність, спільність. Займенникові форми першої особи множити забезпечують взаєморозуміння між адресатом і адресантами, і в цьому контексті презентують представника опозиції «свій» як толерантну, таку, що готова до прийняття сторони опозиції «чужого»:

We will seek friendship and goodwill with the nations of the world – but we do so with the understanding that it is the right of all nations to put their own interests

first. We do not seek to impose our way of life on anyone, but rather to let it shine as an example for everyone to follow (6).

Вживання лексики з негативним конотативним значенням є відмінною рисою репрезентації етнічної толерантності в сучасному американському президентському дискурсі, задля того, щоб акцентувати позитивні наміри стосовно представників інших держав та націй: *erase, replace, impose, conflict, strife*. Прийому антитези використано з метою розмежування негативних та позитивних явищ, що сприяє посиленню враження від почутого, формування у адресатів думки у питанні зовнішньої політики Сполучених Штатів Америки:

We want harmony and friendship, not conflict and strife. We are guided by outcomes, not ideology. We have a policy of principled realism, rooted in shared goals, interests, and values (3).

The free world must embrace its national foundations. It must not attempt to erase them or replace them (9).

Четверта лексико-семантична група “**право на незалежність**” об’єднує лексичні одиниці на позначення прав об’єкта толерантності, визнаних адресантом президентського дискурсу. Ця група представлена прикметниками з позитивним оціночним компонентом, що є складовим денотативного значення: *sovereign, prosperous, secure, strong, independent*.

При цьому президент акцентує увагу на спільній зацікавленості реалізації права на рівність об’єкта толерантності:

But in fulfilling our obligations to our own nations, we also realize that it's in everyone's interest to seek a future where all nations can be sovereign, prosperous, and secure (9).

З огляду на функціонально-стилістичний компонент значення мовні засоби етнічної толерантності представлені політичною, юридичною та дипломатичною лексикою: *alliances, reciprocity, policy, sovereignty, civil rights, liberty, allies, citizens, community*.

2.2. Лексико-семантичні особливості репрезентації релігійної толерантності у сучасному американському президентському дискурсі

Релігія споконвіків була і залишається фактором, що об'єднує або, навпаки, розколює суспільство. Релігійна нетерпимість навіть у сучасному світі призводить до братовбивчих війн і численних конфліктів на релігійному підґрунті. Неприйняття й нетерпимість до релігійних почуттів і цінностей іновірців стає першопричиною кровопролитних війн, розколів держав та націй.

У сучасний взаємопов'язаному цілісному світі спостерігаємо загострення соціальних суперечностей, що набули глобального характеру і, в результаті, імперативно вимагають формування такого типу толерантності, який би подолав конфронтацію цивілізації завдяки відмові від егоцентризму, шляхом компромісів і ненасильства. Саме релігійна толерантність має в своїй основі кардинальне переосмислення істин згідно з загальнолюдськими цінностями та моральними нормами, вказує орієнтири для розв'язання глобальних та регіональних проблем, діє у напрямку розвитку свободи і гідності людини та інтегрує людей у міжкультурний простір. Розвиток та мирне співіснування у сучасному міжкультурному світі неможливі без формування толерантних відносин між суб'єктами як на рівні окремої держави, так і на макрорівні – рівні світової спільноти, який визначається етнічним, мовним, релігійним, ідеологічним, соціально-економічним плюралізмом. Все згадане вище зумовлює важливе значення релігійної толерантності як основи для забезпечення безпеки, внутрішньої стабільності й інтеграції суспільств, що стримує їх від потрясінь та розбрату.

Релігійна толерантність визначається наступним чином «... це – толерантне ставлення адептів однієї релігійно-конфесійної спільноти до адептів інших релігійно-конфесійних спільнот. Кожен керується своїми релігійними переконаннями і визнає аналогічне право інших» [1].

Механізми формування релігійної толерантності пов'язані з усією системою суспільних відносин, з можливістю повноцінної реалізації

конституційно-демократичних прав і свобод, з рівнем духовної культури як окремої особистості, так і соціуму.

Саме тому надзвичайно важливе місце в питаннях державної політики відводиться питанням релігійної терпимості, толерації стосунків між різними релігійними конфесіями та гармонізацією відносин міжконфесійного характеру, що є запорукою соціального консенсусу та основою для становлення і розвитку демократичних цінностей та принципів. Принцип свободи віросповідання здійснюється в Сполучених Штатах на тлі величезного розмаїття вірувань і конфесій, а також високого ступеня чутливості населення до цієї проблеми [10].

У ході аналізу за допомогою методу суцільної вибірки з текстів промов чинного президента США Дональда Трампа, нами були відібрані мовні одиниці, які представляють релігійну толерантність в сучасному американському президентському дискурсі. За морфологічною приналежністю ці мовні засоби належать до таких груп лексики:

1. іменники (Nouns): *love, loyalty, friendship, affection, freedom, liberty, faiths, beliefs, worship, Muslims, Christians, preachers, pastors, crosses, right, allies, friends* тощо;
2. дієслова (Verbs): *to bound, to defend, to promote, to support, to want*, тощо;
3. прикметники (Adjectives): *religious, constitutional, ironclad, fundamental*, і т. і.;
4. займенники (Pronouns): переважно *I, we, our, all*.

За допомогою компонентного аналізу, нами було виділено чотири лексико-семантичні групи слів, що репрезентують релігійну толерантність в американському президентському дискурсі: **«ставлення до інаковірства»**, **«забезпечення свободи віросповідання»**, **«інтолерантна поведінка по відношенню до релігійних вірувань»**, **«символи віри»**.

До складу першої лексико-семантичної групи **«ставлення до інаковірства»** увійшли лексичні одиниці, що номінують толерантну поведінку по відношенню до представників світових релігій, в основі якої – любов,

лояльність, приятельське ставлення та прихильність: *love, loyalty, friendship, affection, freedom, liberty*:

My administration is also defending religious liberty, and that includes the constitutional right to pray in public schools. (Applause.) In America, we don't punish prayer. We don't tear down crosses. We don't ban symbols of faith. We don't muzzle preachers and pastors (13).

У своїй промові глава держави користується прийомом синтаксичного паралелізму, характерною ознакою якого є те, що дві або більше конструкцій побудовані однаково. Основна функція – переконати аудиторію. У даному випадку створення акценту недостатньо, важливо, насамперед, посилити загальний емоційний стан за допомогою принципу градації, коли кожен наступний парцелят посилює емоцію, а відтак і наголошує на толерантному ставленні до релігійних вірувань.

Друга лексико-семантична група «**забезпечення свободи віросповідання**» включає лексичні одиниці на позначення дій, спрямованих на забезпечення прав кожної людини на свободу релігійного вибору. До складу даної лексико-семантичної групи ввійшли такі дієслова: *to protect, to support, to defend, to celebrate, to promote, to want, to cherish*:

Yesterday, I was also pleased to host leaders for a discussion about an ironclad American commitment: protecting religious leaders and also protecting religious freedom. This fundamental right is under growing threat around the world. Hard to believe, but 80 percent of the world's population lives in countries where religious liberty is in significant danger or even completely outlawed. Americans will never tire in our effort to defend and promote freedom of worship and religion. We want and support religious liberty for all (8).

Лідер держави послуговується епітетами *ironclad* та *fundamental*, щоб закцентувати на дотриманні релігійних свобод кожного громадянина, наголошуючи, що захист релігійних лідерів та свобода віросповідання є залізним, нерушимим обов'язком, що реалізує основоположне право кожного громадянина держави.

My administration is also defending religious liberty, and that includes the constitutional right to pray in public schools. (Applause.) In America, we don't punish prayer. We don't tear down crosses. We don't ban symbols of faith. We don't muzzle preachers and pastors. In America, we celebrate faith, we cherish religion, we lift our voices in prayer, and we raise our sights to the Glory of God (13).

Серед граматичних особливостей публічного мовлення Дональда Трампа примітним є використання особових займенників «*I*» та «*We*», оскільки для даного типу мовлення характерним є суб'єктно оціночне відношення до предмету, що обговорюється, у даному випадку – це релігійна толерантність, з метою викликати відповідну реакцію реципієнта повідомлення – американського народу. Президент у своїх зверненнях до аудиторії використовує займенники першої особи однини та множини, позиціонуючи себе, як представник народу, підкреслюючи тим самим свою причетність до життя країни.

Третя лексико-семантична група «**інтолерантна поведінка по відношенню до релігійних вірувань**» представлена іменниками: *danger, threat*, а також дієсловами: *to outlaw, to punish, to tear down, to ban, to muzzle, to slaughter, to demolish, to destroy, to extinguish*. Релігійна інтолерантність виявляється в різко негативному ставленні до віруючих іншої релігійної традиції, іншої конфесії, що може проявлятися в ущемленні їх прав, в репресіях, гоніннях чи переслідуванні:

My administration is also defending religious liberty, and that includes the constitutional right to pray in public schools. (Applause.) In America, we don't punish prayer. We don't tear down crosses. We don't ban symbols of faith. We don't muzzle preachers and pastors (13).

Ще однією відмінною рисою американського президентського дискурсу є вживання лексики з негативною конотацією, що апелює до негативних почуттів адресата з метою викликати сильні емоції, такі як небезпека, страх, соціальна незахищеність, неспроможність чи безпомічність. Такий ефект значною мірою

підвищує сугестивність промов американського лідера з питань релігійної толерантності:

Yesterday, I was also pleased to host leaders for a discussion about an ironclad American commitment: protecting religious leaders and also protecting religious freedom. This fundamental right is under growing threat around the world. Hard to believe, but 80 percent of the world's population lives in countries where religious liberty is in significant danger or even completely outlawed. Americans will never tire in our effort to defend and promote freedom of worship and religion. We want and support religious liberty for all (8).

Наступний приклад привносить негативну конотацію щодо ісламського тероризму. Станом на сьогодні, сучасний світ характеризується небезпечною обстановкою, і як результат, нестабільністю та розшаруванням у суспільстві, відкритою ворожнечею між представниками різних релігійних течій. За останні роки феномен Ісламської держави Іраку і Леванту залишається одним з основоположних факторів міжнародної політики. ІДІЛ сьогодні став для Сполучених Штатів Америки та їх союзників в міжнародному просторі найбільшою загрозою стабільності та безпеці не лише на Близькому Сході, але і за його межами. Саме тому Д. Трамп за допомогою таких лексичних одиниць як: *lawless savages, vile enemy* підкреслює негативність тероризму. Президент дає обіцянку – за сприяння союзників, в тому числі й у мусульманському світі, назавжди ліквідувати радикальний тероризм у світі:

As promised, I directed the Department of Defense to develop a plan to demolish and destroy ISIS -- a network of lawless savages that have slaughtered Muslims and Christians, and men, women, and children of all faiths and beliefs. We will work with our allies, including our friends and allies in the Muslim world, to extinguish this vile enemy from our planet (2).

До складу четвертої лексико-семантичної групи «**символи віри**» увійшли лексеми на позначення релігійних вірувань: *faiths, beliefs, worship*; представників релігійних течій: *Muslims, Christians, preachers, pastors*; релігійна атрибутика: *crosses*:

As promised, I directed the Department of Defense to develop a plan to demolish and destroy ISIS -- a network of lawless savages that have slaughtered Muslims and Christians, and men, women, and children of all faiths and beliefs. (2).

Сучасний американський президентський дискурс відображає загальне бачення Америки її народом. Характерною його рисою можна вважати тісний зв'язок із релігією, яка була наріжним каменем американської культури протягом всієї її історії та мала величезний вплив на соціальний світогляд американців:

My administration is also defending religious liberty, and that includes the constitutional right to pray in public schools. (Applause.) In America, we don't punish prayer. We don't tear down crosses. We don't ban symbols of faith. We don't muzzle preachers and pastors. In America, we celebrate faith, we cherish religion, we lift our voices in prayer, and we raise our sights to the Glory of God (13).

У промовах американського лідера досить часто спостерігаємо згадки про Бога як правило, на початку, або в кінці промов з метою підсилення їх впливу.

2.2. Лексико-семантичні особливості репрезентації гендерної, сексуально орієнтованої та маргінальної толерантності у сучасному американському президентському дискурсі

Процес системних змін, що відбуваються у суспільстві під впливом тенденцій глобалізації світового розвитку, призводить до переоцінки патріархальних уявлень про особливі ролі чоловіка і жінки. В умовах їх перманентної трансформації сьогодні все гостріше постає проблема терпимих відносин між статями і, відповідно, питання гендерної толерантності, що є незамінною у всіх сферах людського життя: політичній, економічній, культурній, сімейній та є показником розвитку демократії в суспільстві.

Під гендерною толерантністю розуміємо "неупереджене ставлення до представників іншої статі, недопустимість апріорного приписування людині недоліків іншої статі, відсутність ідей про перевагу однієї статі над іншою" [66].

Найважливіші принципи толерантності в гендерних відносинах ґрунтуються на наступних положеннях:

1. Співпраця, дух партнерства між представниками статей, їх групами;
2. Готовність приймати думку партнера протилежної статі або такого, що має інше ставлення до рольових установок;
3. Повага людської гідності незалежно від біологічної або соціально-культурної статі, статевої самоідентифікації;
4. Повага прав іншого і права на інше;
5. Прийняття іншого таким, яким він є, без апріорного наділення його стереотипними недоліками;
6. Здатність поставити себе на місце іншого;
7. Повага права бути іншим;
8. Визнання різноманіття підходів до статевої та гендерної самоідентифікації;
9. Визнання рівності;
10. Терпимість до іншої поведінки;
11. Відмова від заподіяння шкоди і насильства [50, с. 128-129].

Антиподом гендерної толерантності виступає сексизм, тобто міркування, що ставлять в несприятливі умови одну стать з порівнянні з іншою, тим самим, спричиняючи певні обмеження її прав і можливостей індивідуальної реалізації. Сексизм, як прояв інтолерантної поведінки, обмежує можливості повноцінної участі жінок у професійній, економічній і політичній сферах суспільства.

Своє відображення гендерна толерантність знаходить і в сучасному американському президентському дискурсі, зокрема в промовах чинного президента США Дональда Трампа.

Гендерна толерантність в сучасному американському президентському дискурсі представлена такими мовними одиницями, що за морфологічної приналежності належать до таких груп лексики:

1. іменники (Nouns): *access, women, right, opportunity, empowerment, prosperity, security, development* тощо;

2. дієслова (Verbs): *to ensure, to vote, to champion, to empower, to pursue, to celebrate, to thank* тощо;

3. прикметники (Adjectives): *extraordinary, legal, economic, wealthier, safer, stable, amazing* і т. і.;

4. займенники (Pronouns): переважно *I, we, our, you*.

За допомогою компонентного аналізу, з тестів промов нами було виділено дві лексико-семантичні групи слів, що репрезентують гендерну толерантність в американському президентському дискурсі: «**ставлення до осіб жіночої статі**», «**права жінок**».

Лексико-семантична група «**ставлення до осіб жіночої статі**» включає одиниці, що позначають прийняття рівності між представниками обох статей, неупереджене ставлення до осіб жіночої статі, надання рівних можливостей у всіх соціальних сферах, що виступає важливою передумовою гендерної толерантності. До складу даної лексико-семантичної групи ввійшли такі іменники, як: *opportunity, empowerment, access, development*. Толерантне ставлення до жінок маркується також дієсловами: *to champion, to empower, to ensure, to pursue, to declare, to thank, to celebrate*. За допомогою перелічених дієслів президент акцентує увагу на тому, що права жінок не просто визнаються, а й активно впроваджуються, перш за все, в економічній та політичній сферах.

У своїх зверненнях до американського народу Дональд Трамп демонструє поважне ставлення до жінки, як матері та героїні, посилюючи вплив на адресата використанням оцінних суджень, що містять афективність у своєму значенні, а також позитивно забарвленої лексики:

Today, millions of extraordinary women across America are using the power of their votes to fight for the right, and all of their rights, as given in the Declaration of Independence — it's the right to life. To all the women here today: Your devotion and your leadership uplifts our entire nation, and we thank you for that.

And to all of the moms here today: We celebrate you, and we declare that mothers are heroes. (Applause.) That's true. Your strength, devotion, and drive is

what powers our nation. And, because of you, our country has been blessed with amazing souls who have changed the course of human history (12).

За словами Дональда Трампа, сьогодні американські жінки мають неабиякий вплив як на політику, так і на економіку США. Цей факт глава держави підкреслює за допомогою прийому ретроспективи, згадавши 19 поправку до Конституції США, прийняту у 1920 році, що вперше надала жінкам право брати участь у виборах:

No one has benefitted more from our thriving economy than women, who have filled 58 percent of the new jobs created in the last year. All Americans can be proud that we have more women in the workforce than ever before—and exactly one century after the Congress passed the Constitutional amendment giving women the right to vote, we also have more women serving in the Congress than ever before.

As part of our commitment to improving opportunity for women everywhere, this Thursday we are launching the first ever Government-wide initiative focused on economic empowerment for women in developing countries (14).

Друга лексико-семантична група «**права жінок**» представлена іменниками: *networks, market, capital, business*, а також дієсловами: *to own, to inherit, to work, to travel, to access*. на позначення дотримання принципів гендерної рівності, що означають наявність однакових умов для жінок і чоловіків з метою реалізації прав і свобод людини та участі в економічному, політичному, соціальному та культурному розвитку держави:

With the help of Prime Minister Justin Trudeau, we have formed a Council with our neighbors in Canada to help ensure that women entrepreneurs have access to the networks, markets and capital they need to start a business and live out their financial dreams (2).

Однією з особливостей мовлення американського лідера є вживання прикметників вищого ступеня порівняння: *wealthier, safer, more stable* в поєднанні з інтенсифікатором *much*, щоб наголосити той факт, що країни, які розширюють права й можливості жінок є багатшими, безпечнішими та стабільнішими в політичному плані. Досягнення гендерної рівності необхідне

для нормального функціонування соціальної, економічної, культурної та політичної систем:

We are also championing the role of women in our societies. Nations that empower women are much wealthier, safer, and much more politically stable. It is therefore vital not only to a nation's prosperity, but also is vital to its national security, to pursue women's economic development.

Guided by these principles, my administration launched the Women's Global Development and Prosperity Initiatives. The W-GDP is first-ever government-wide approach to women's economic empowerment, working to ensure that women all over the planet have the legal right to own and inherit property, work in the same industries as men, travel freely, and access credit and institutions (8).

Незважаючи на орієнтацію сучасного суспільства на проголошення відданості принципам толерантності, гомофобні настрої досить глибоко вкоренилися у суспільній свідомості. Поряд з гендерною інтолерантністю спостерігаємо й дискримінацію за ознакою сексуальної орієнтації.

Коли йдеться про інтолерантну поведінку за ознакою сексуальної орієнтації, мається на увазі порушення прав людини, яка не відповідає домінуючій гетеросексуальній моделі взаємовідносин, не погоджується з традиційним формулюванням гендерних ролей, а також через те, що її погляди ніби то не відповідають усталеним соціальним нормам.

Запобігання насильницьким діям на підставі сексуальної орієнтації і гендерної ідентичності й подолання дискримінації є важливим викликом сьогодення. В одному зі своїх виступів на Генеральній Асамблеї Організації Об'єднаних націй Дональд Трамп порушив питання сексуально орієнтованої толерантності:

As we defend American values, we affirm the right of all people to live in dignity. For this reason, my administration is working with other nations to stop criminalizing of homosexuality, and we stand in solidarity with LGBTQ people who live in countries that punish, jail, or execute individuals based upon sexual orientation (8).

Толерантність, сексуально орієнтована в тому числі, є однією з цінностей сучасного американського президентського дискурсу. Поняття “цінність” у промовах американського лідера досить часто виражається дієсловом *value*. Президент пропагує толерантне ставлення до представників ЛГБТ-спільноти за допомогою позитивної оцінної лексики: *dignity, solidarity*, що проявляється в обговоренні проблем трансгендерів та осіб з нетрадиційною сексуальною орієнтацією, унормування їх життя, а також до захисту їх прав. Негативна оцінна лексика, навпаки, ілюструє прояви інтолерантної поведінки: *criminalizing, punish, jail, execute*.

Дональд Трамп у своїх промовах також порушує питання «маргінальних» груп, які характерною поведінкою або способом існування засуджуються суспільством або певними його прошарками, акцентуючи увагу на ув'язнених і їх реабілітації після відбуття призначеного терміну покарання. В такому разі можемо говорити про маргінальну толерантність – терпиме ставлення до осіб, що з певних причин перебувають на межі соціокультурних цінностей: позбавлених волі, колишніх ув'язнених, жебраків, безхатченків, нарко- чи алкозалежних осіб. Толерантність у даному випадку виступає явищем морального порядку, що полягає в здатності особистості подолати негативне ставлення до «інших» людей.

За морфологічною приналежністю маргінальна толерантність в сучасному американському президентському дискурсі виражена такими групами лексики:

1. іменники (Nouns): *inmates, prisoners, offenders, chance, redemption, ability, start* тощо;
2. дієслова (Verbs): *to get, to help, to get out, to believe, to re-enter* тощо;
3. прикметники (Adjectives): *productive, law-abiding, fresh, possible, criminal, non-violent, former* і т. і.

Президент пропагує терпиме ставлення до осіб, позбавлених волі та колишніх ув'язнених за допомогою іменників: *chance, redemption, ability, start,*

дієслів: *to help, to believe, to re-enter*, а також словосполучень: *a fresh start, a second chance*:

Inspired by stories like Alice's, my administration worked closely with members of both parties to sign the First Step Act into law. This legislation reformed sentencing laws that have wrongly and disproportionately harmed the African American community. The First Step Act gives non-violent offenders the chance to re-enter society as productive, law-abiding citizens. Now, States across the country are following our lead. America is a Nation that believes in redemption (14).

Важливо також відзначити неодноразове використання повторів. Широке їх використання у президентському дискурсі, що є підтипом політичного, є цілком закономірним завдяки їх великому емоційно-експресивному потенціалу як засобу акцентування уваги слухача, смислового та емоційного посилення. Президент багаторазово вживає словосполучення *a second chance, productive, law-abiding citizens*, що також зустрічається у вищезгаданому прикладі:

We're also going to help inmates leaving prison get treatment so they can have a second chance to become productive, law-abiding citizens. And what we've really done for the inmates—you know, it's very hard for them to get out of jail and get a job. We're giving them a second chance (10).

У своїх зверненнях американський лідер послуговується політкоректною лексикою на позначення осіб, позбавлених волі та колишніх ув'язнених: *inmates, former prisoners, non-violent offenders*:

Our roaring economy has, for the first time ever, given many former prisoners the ability to get a great job and a fresh start. This second chance at life is made possible because we passed landmark criminal justice reform into law. Everybody said that criminal justice reform couldn't be done, but I got it done, and the people in this room got it done (14).

Представлений приклад ілюструє вживання політкоректної лексики, як вияв евфемії з метою пом'якшення негативних асоціацій, пов'язаних з порушенням закону та правопорядку.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

Толерантність як ціннісна характеристика американського президентського дискурсу знаходить виявлення у прийнятті та визнанні права всіх громадян бути різними, дотриманні рівності між представниками різних расових, етнічних, конфесійних, соціальних груп населення, повазі до різноманіття цивілізацій та культур, що втілено на всіх мовних рівнях, лексико-семантичному в тому числі. Сучасний американський президентський дискурс представлений такими видами толерантності, як: етнічна, релігійна, гендерна, сексуально-орієнтована та маргінальна толерантності.

У промовах чинного президента США найповніше представлена етнічна толерантність, яку трактуємо, як позбавлене упередження ставлення до представників різних націй, усвідомлення рівних прав різних етнокультур та збалансованість інтересів при вирішенні міжнаціональних проблем.

У сучасному американському президентському дискурсі етнічна толерантність репрезентована лексико-семантичними групами “культура чужого”, “співробітництво”, “ставлення до чужого” “право на незалежність”. Проведений аналіз дозволив також ідентифікувати опозицію «свій – чужий» у контексті етнічної толерантності, що виявляється у зниженні категоричності висловлювання, що забезпечується формою майбутнього часу, дієсловами з семантикою прохання та мітігаторами. Вербальна репрезентація етнічної толерантності в сучасному американському президентському дискурсі характеризується не категоричністю та непрямую спонукальністю висловлювань.

Апеляція до релігійної толерантності у сучасному американському президентському дискурсі є також досить поширеним явищем, яке визначають як цінність і соціальну норму громадянського суспільства, що виявляється в праві всіх його індивідів бути різними як за віросповіданням, так і за конфесійною належністю. Релігійна толерантність в сучасному американському президентському дискурсі репрезентована лексемами, які несуть в собі

позитивне значення, й лексемами, які мають негативну конотацію з метою засудження проявів інтолерантності. Серед граматичних особливостей репрезентації релігійної толерантності примітним є використання особових займенників першої особи однини та множини з метою викликати відповідну реакцію реципієнта повідомлення – американського народу з питань релігійної толерантності.

Релігійна толерантність в американському президентському дискурсі представлена такими лексико-семантичними групами, як: «ставлення до інаковірства», «забезпечення свободи віросповідання», «інтолерантна поведінка по відношенню до релігійних вірувань», «символи віри», що наочно демонструють прояв, як толерантної, так і інтолерантної поведінки по відношенню до представників різних релігійних вірувань.

Поряд із етнічною та релігійною толерантністю, в сучасному американському президентському дискурсі знаходить своє відображення й гендерна толерантність – неупереджене ставлення до осіб іншої статі, недопустимість апріорного приписування людині недоліків іншої статі, неприпустимість ідей про перевагу однієї статі над іншою. Гендерна толерантність в сучасному американському президентському дискурсі репрезентована оцінними судженнями, що містять афективність у своєму значенні, позитивно забарвленою лексики, а також прикметниками вищого ступеню порівняння.

З текстів промов чинного президента США виокремлено дві лексико-семантичні групи, що репрезентують гендерну толерантність в американському президентському дискурсі: «ставлення до осіб жіночої статі», «права жінок».

Представлені лексико-семантичні виділено з врахуванням домінування семантичних компонентів толерантності: об'єкта толерантності, форм взаємин з об'єктом толерантності, ставлення до об'єкта толерантності та прав об'єкта толерантності.

Дональд Трамп у свої промовах також порушує питання сексуально-орієнтованої толерантності – неупередженого ставлення до осіб, що не

відповідають домінуючій гетеросексуальній моделі взаємовідносин та не погоджуються з традиційним формулюванням гендерних ролей, що виявляється у використанні позитивно оцінної лексики. Сексуально-орієнтована толерантність представлена в сучасному американському президентському дискурсі позитивною оцінною лексикою, відповідно, негативна оцінна лексика, навпаки, ілюструє прояви інтолерантної поведінки.

Чинний президент США закликає до маргінальної толерантності, тобто терпимості у ставленні до тих осіб, що з тих чи інших причин перебувають на межі соціокультурних цінностей. У сучасному американському президентському дискурсі на позначення таких осіб вживається політкоректна лексика.

За морфологічними властивостями для репрезентації толерантності використовуються іменники, дієслова, прикметники.

РОЗДІЛ 3

МОВНА РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ СТИЛІВ ТОЛЕРАНТНОЇ ТА ІНТОЛЕРАНТНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ ПОВЕДІНКИ В СУЧАСНОМУ АМЕРИКАНСЬКОМУ ПРЕЗИДЕНТСЬКОМУ ДИСКУРСІ

3.1. Маніпулятивний стиль толерантної комунікативної поведінки

Можемо стверджувати, що комунікативна поведінка чинного американського президента є центральним компонентом його особистісної, публічної та політичної ідентичності, а відтак відіграє провідну роль з огляду на той вплив, який вона здійснює на адресата президентського дискурсу – американський народ. Промовам теперішнього Президента США властиві специфічність, динамічність та простота мовлення. Деякі аналітики характеризують його мовленнєву поведінку як 'word salad' [86].

Зважаючи на той факт, що Трамп досить нетрадиційний і, навіть, ідеосинкратичний політик, ми дійшли висновку, що його комунікативна поведінка реалізована за допомогою таких стилів, як маніпулятивний, демократичний та авторитарний.

Особливо яскравим виразником комунікативної поведінки американського лідера є маніпулятивний стиль, адже у спілкуванні адресант намагається досягти певних цілей, які регулюють діяльність адресатів.

Для нас інтерес становить особливий вид маніпулювання, а саме – мовне або мовленнєве маніпулювання. Існує ряд визначень, що характеризують особливості мовленнєвого маніпулювання, ми розглянемо деякі з них. Так, наприклад, Є. В. Денисюк визначає мовленнєвий вплив як «специфічну мовленнєву поведінку в процесі спілкування, спрямовану на спонукання співрозмовника здійснити невігідну для нього (але вигідну для того, хто спонукає) дію. Відмінною рисою цього способу спонукання є його прихований

характер: як мета, так і процес спонукання навмисно приховані від адресата» [18, с. 66].

На думку О. Н. Бикової, «мовне маніпулювання – вид мовного впливу, що використовується для прихованого програмування психіки адресата на цілі, бажання, наміри, ставлення або установки, що не збігаються з тими, які є у адресата на даний час» [8, с.99].

Спільним для представлених вище визначень є прихований характер впливу, що містить у собі установки, що не збігаються з тими, що належать адресату. Завдяки такому майстерному навіюванню та переконанню, маніпулятору вдається змусити адресата думати й діяти певним чином.

Починаючи з першого публічного виступу Трампа, як глави держави простежуємо маніпулятивний стиль його комунікативної поведінки. Основними мотивами промови виступають традиційні американські цінності – свобода, патріотизм, ідея США як передової держави, що і маркують толерантну комунікативну поведінку по відношенню до адресата – американського народу. В інавгураційній промові теперішнього американського президента простежуємо апеляцію до расової толерантності:

It is time to remember that old wisdom our soldiers will never forget: that whether we are black or brown or white, we all bleed the same red blood of patriots, we all enjoy the same glorious freedoms, and we all salute the same great American Flag (6).

Важливо відзначити, що комунікант фокусує увагу на внутрішній ситуації, позиціонує себе, як представник народу, демонструє свою впевненість в американській ідеалах і толерантність. Про це свідчить багаторазове вживання особового займенника першої особи множини *we*. Той факт, що президент ідентифікує себе з пересічним громадянином США, ставить його в позицію лідера, що говорить і діє в інтересах свого народу. Саме завдяки займеннику *we* комунікант здобуває право виступати від імені американців, а також демонструє толерантність та заклик до неї у своїй комунікативній поведінці. Ми схильні вважати, що часте використання Д. Трампом особових

займенників, що об'єднують його, як адресата повідомлення з адресантами, є імпліцитним способом маніпуляції аудиторією.

Толерантна комунікативна поведінка лідера держави також реалізується через заклик до етнічної толерантності, яка у цьому випадку маркується такими лексемами, як: *friendship, goodwill, understanding, right*:

*We will seek **friendship** and **goodwill** with the nations of the world – but we do so with the understanding that it is the right of all nations to put their own interests first (6).*

Дослідивши матеріали промов чинного президента США, можемо стверджувати, що маніпулювання саме на лексичному рівні є досить частотним. Окрім денотативного значення, слово має й конотативний компонент. Конотації включають емоційно-оцінні, експресивні і стилістичні компоненти значення, відповідно дозволяють адресату передати власне ставлення до конкретної ситуації. Варто відзначити, що вибір лексичної одиниці може нав'язати адресату конкретну думку, ставлення до того, про що йдеться в повідомленні, і таким чином керувати його сприйняттям.

У вищевказаному прикладі жирним шрифтом виділені лексеми *friendship, goodwill* є позитивно забарвленими. Мовець таким чином намагається завоювати прихильність аудиторії, апелюючи до таких абстрактних понять як дружба та доброзичливість. Д. Трамп таким чином стає ближчим до народу, а населення країни, в свою чергу, позитивно налаштоване у своєму сприйнятті новобраного лідера.

Дональд Трамп у своїй інавгураційній промові вдається до стилістичного прийому антитези з метою увиразнення свого мовлення та розстановки акцентів на напрямках зовнішньої політики держави: *we do not seek to impose our way of life on anyone, but rather to let it shine as an example for everyone to follow.*

З нашої точки зору, інавгураційна промова Д. Трампа організована досить грамотно задля реалізації впливу на цільову аудиторію президента – середньостатистичних американців, що дотримуються традиційних цінностей.

Окрім реалізації маніпулятивного стилю толерантної комунікативної поведінки в інавгураційній промові, можемо говорити й про внутрішньодержавні виступи, наприклад на Спільній сесії Конгресу США - зборах членів двопалатного законодавчого органу федерального уряду Сполучених Штатів: Сенату і Палати представників.

У промовах на вказану тематику реалізується толерантна комунікативна поведінка через комбінацію різних видів толерантності: расова, релігійна, географічна, що маркуються вживанням таких лексем, як: *colors, creeds, cities small and large* на позначення представників різних рас, релігійних вірувань, жителів мегаполісів та невеликих містечок:

*The rebellion started as a **quiet protest**, spoken by families of all colors and creeds -- families who just wanted a fair shot for their children, and a fair hearing for their concerns.*

*But then the quiet voices became a **loud chorus** -- as thousands of citizens now spoke out together, from cities small and large, all across our country.*

*Finally, the chorus became an **earthquake** – and the people turned out by the tens of millions, and they were all united by one very simple, but crucial demand, that America must put its own citizens first ... because only then, can we truly **MAKE AMERICA GREAT AGAIN** (2).*

У багатьох промовах президента США звучать слова не тільки про єдність нації, єдність народу, а й про відродження колишньої, «великої» Америки. Часто для цього використовуються словосполучення з лексемою *again: great again, strong again, successful again*. Використовуючи лексему *again* в текстах своїх промов, Дональд Трамп ненав'язливо змушує реципієнтів згадати ту епоху, яка була для США найбільш успішною в плані розвитку країни.

За допомогою фрази «*We will make America Great again*», яка вже стала крилатою, лідер держави обіцяє створити необхідні умови для відродження Америки, яка колись була потужною наддержавою, але втратила колишню могутність за часів правління його попередників. В результаті частотного

вживання Дональдом Трампом лексеми *again* аудиторія усвідомлює, що інтереси громадян Америки не в усі періоди враховувалися керівництвом країни і превалювали над інтересами громадян інших держав

Що стосується стилістичних прийомів, то лідер держави вдається до прийому градації, суть якого полягає в розміщенні декількох елементів, що перераховуються, у порядку зростання їх значення, тобто їх експресивності, емоційної сили. В політичній комунікації Д. Трампа градація використовується задля посилення емоційності та експресивності, а також з метою здійснення прихованого впливу на реципієнтів.

Поряд з прийом градації, у представленому вище фрагменті промови вжито також прийом алітерації, що, так само, як інші звукові засоби не здійснює якусь смислову функцію. У цьому випадку вона виступає засобом додаткового емоційного впливу шляхом своєрідного музичного супроводу головної думки висловлювання, що лише частково виражає настрій мовця.

У своїй промові, присвяченій Спільній сесії Конгресу США, президент США застосовує прийом синтаксичного паралелізму, що виконує емоційно-експресивну, функцію акцентування, а також інтонаційно-ритмічну функцію, адже бере участь в актуальному членуванні речення:

*On this and so many other things, Democrats and Republicans should get together and unite **for the good of our country, and for the good of the American people** (2).*

Президент США у своїй промові експлікує толерантність за рахунок апелювання до гендерної толерантності:

*With the help of Prime Minister Justin Trudeau, we have formed a Council with our neighbors in Canada to help ensure that women entrepreneurs have access to the networks, markets and capital they need to start a business and **live out their financial dreams** (2).*

Одним із прийомів інтимізації комунікації з аудиторією, до яких досить часто вдається Президент є використання форм фразових дієслів. Таким чином комунікант замість офіційно-ділової лексики, що є характерною для політичної

комунікації, послуговується повсякденною, просторічною. Просторіччя служать політику компонентом комунікативних стратегій, спрямованих на зближення з адресатом, яким у даному випадку є американське суспільство. Такий прийом дозволяє йому стати ближчим до народу, дати зрозуміти простим американцям, що сильні світу цього близькі до народу і говорять з ним однією мовою.

У своїй промові, присвяченій Спільній сесії Конгресу США, Дональд Трамп реалізує толерантну комунікативну поведінку через заклик до етнічної толерантності, який маркується лексичними одиницями: *to respect, rights, sovereign, free*:

We will respect historic institutions, but we will also respect the sovereign rights of nations. Free nations are the best vehicle for expressing the will of the people -- and America respects the right of all nations to chart their own path (2).

Поряд з іншими прийомами, виступи Д. Трампа багаті на лексичні повтори та редуплікацію, які найчастіше використовуються для залучення уваги аудиторії до якого-небудь факту дійсності або з метою переконання реципієнта і акцентування уваги на певній ідеї. У своїй промові Президент вдається також до метонімії, що також виступає засобом прихованої маніпуляції. Задля встановлення емоційної близькості з аудиторією, політик використовує метонімію *America*, маючи на увазі владу держави.

Як відомо, одним з головних завдань маніпулятивного стилю комунікативної поведінки є вплив на думку реципієнта про ту чи іншу подію, чим і зумовлене використання американським лідером евфемізмів у своєму публічному мовленні. Евфемізми забезпечують дотримання принципів політкоректності та толерантності, а також уникнення грубих або недоречних термінів. Саме за допомогою евфемізмів *African-American and Latino, disadvantaged youth* експліковано толерантну комунікативну поведінку по відношенню до представників інших національностей, а також людей з низьким рівнем достатку.

*I am calling upon Members of both parties to pass an education bill that funds school choice for **disadvantaged youth**, including millions of **African-American and Latino** children. These families should be free to choose the public, private, charter, magnet, religious or home school that is right for them (2).*

Ще один «улюбленим» стилістичним прийомом чинного президента США є гіпербола. Він сам зізнається про це у своїй книзі *The Art of the Deal* (1987): "...a little hyperbole never hurts. People want to believe that something is the biggest and the greatest and the most spectacular. I call it truthful hyperbole. It's an innocent form of exaggeration – and a very effective form of promotion" [89, с. 58]. Так, наприклад, Д. Трамп послуговується гіперболою у своїй промові, присвяченій «Маршу за життя» - щорічній акції, яка здійснюється з метою протесту проти практики та легалізації абортів:

*Today, millions of **extraordinary** women across America are using the power of their votes to fight for the right, and all of their rights, as given in the Declaration of Independence — it's the right to life. To all the women here today: Your devotion and your leadership uplifts our entire nation, and we thank you for that.*

*And to all of the moms here today: We celebrate you, and we declare that mothers are **heroes**. (Applause.) That's true. Your strength, devotion, and drive is what powers our nation. And, because of you, our country has been blessed with **amazing** souls who have changed the course of human history (12).*

Представлений вище приклад ілюструє толерантну комунікативну поведінку через апеляцію до гендерної толерантності. Толерантне ставлення до жінок у цьому прикладі маркується такими лексемами: *to celebrate, to declare, to thank, right* та ін.

У цьому прикладі гіпербола поєднується зі ще одним прийомом – парцеляцією. Варто відзначити, що цей синтаксично-стилістичний прийом застосовується зазвичай у спонтанному мовленні, але у випадку політичної комунікації вживається для того, щоб зробити мовлення простішим, більш зрозумілим для широкого загалу.

Таким чином, можемо стверджувати, що маніпулятивний стиль толерантної комунікативної поведінки Президента США представлений конгломератом лексичних та стилістичних засобів.

3.2. Демократичний стиль толерантної комунікативної поведінки

Демократичний стиль комунікативної поведінки характеризується колегіальним прийняттям рішень, не нав'язуванням власної думки співрозмовнику, широкою поінформованістю комунікантів про стан справ та виконання поставлених цілей та завдань.

Аналіз промов Президента США дозволив нам виявити, що демократичний стиль його толерантної комунікативної поведінки, перш за все, пройнятий тематикою патріотизму. Досить часто в своїх виступах політик звертається до таких загальноприйнятих американських цінностей як демократія, свобода слова, думки, права людини незалежно від кольору шкіри, національності, релігійних переконань чи політичних поглядів:

I told them that the beauty and majesty of citizenship is that it draws no distinctions of race, or class, or faith, or gender or background. All Americans, whether first generation or tenth generation, are bound together in love and loyalty, friendship and affection.

*We are all equal. We are **one** team, and **one** people, proudly saluting one great American flag. We believe in a safe and lawful system of immigration, one that upholds **our** laws, **our** traditions, and **our** most cherished values (7).*

У представленому прикладі наявні повтори цілого ряду лексем: *we*, *one*, *our*, які використані з метою підсилення думки, трансльованої президентом про те, що всі громадяни Америки, чи то перше, чи десяте покоління є рівними, єдиними, поєднаними спільними традиціями та цінностями під спільним Американським прапором.

Можемо стверджувати, що демократичний стиль толерантної комунікативної поведінки американського лідера є особливо виразним на міжнародній арені. Так зокрема, на виступі присвяченому 72 засіданні

Генеральної Асамблеї ООН Президент США за допомогою таких лексем, як: *diverse, sovereign, different, right, cooperation, success, harmony, friendship, to respect, to work side by side* апелює до етнічної толерантності:

✓ *We **do not expect** diverse countries to share the same cultures, traditions, or even systems of government. But **we do expect** all nations to uphold these two core sovereign duties: to respect the interests of their own people and the rights of every other sovereign nation. This is the beautiful vision of this institution, and this is foundation for cooperation and success... Strong, sovereign nations let diverse countries with different values, different cultures, and different dreams not just **coexist**, but **work side by side** on the basis of mutual respect.*

✓ *In America, we **do not seek to impose our way of life on anyone**, but rather to let it shine as an example for everyone to watch.*

✓ *We want **harmony and friendship, not conflict and strife**. We are guided by **outcomes**, not **ideology**. We have a policy of principled realism, rooted in shared goals, interests, and values (3).*

Окрім лексичних повторів, Президент вдається до стилістичного прийому антитези задля посилення виразності за рахунок протиставлення, контрасту образів або понять. У цьому випадку антитезу вжито з метою конкретизації позитивно налаштованого спрямування зовнішньої політики в порівнянні з тими, які представлені в негативному світлі.

Поряд з лексичними повторами та антитезою у демократичному стилі толерантної комунікативної поведінки Президента США спостерігаємо широке застосування епітетів – використання прикметників або прислівників в якості визначення предмета, ознаки або процесу, що додає мовленню експресивності, образності та емоційності. У даному випадку епітети передають емоційне ставлення до теми висловлювання, а отже, перетворюються в засоби прихованого впливу.

*But in fulfilling our obligations to our own nations, we also realize that it's in everyone's interest to seek a future where all nations can be **sovereign, prosperous, and secure** (3).*

Схожим є посил Д. Трампа й на 74 засіданні Генеральної Асамблеї ООН. Проте цього разу, окрім традиційної апеляції до етнічної толерантності, Президент закликає до розуміння та прийняття права кожної людини на самовираження, тобто вдається до сексуально-орієнтаційної толерантності, експлікованої такими лексемами, як: *dignity, values, right, solidarity*.

*As we defend American values, we affirm the right of all people to live in dignity. For this reason, my administration is working with other nations to stop criminalizing of homosexuality, and we stand in solidarity with LGBTQ people who live in countries that **punish, jail, or execute** individuals based upon sexual orientation (4).*

У цьому прикладі помічаємо велику кількість лексем з негативно забарвленою конотацією, які ще й представлені за допомогою прийому градації – руху від найменш негативного ставлення до представників ЛГБТ-спільноти до найбільш негативного їх сприйняття. За допомогою використаних прийомів Д. Трамп створює негативний образ влади тих країн, де нетрадиційна сексуальна орієнтація не просто переслідується законом, а й карається винесенням смертного вироку.

Варто зазначити, що демократичний стиль толерантної комунікативної поведінки Президента США представлений не лише виступами на міжнародній арені, але й на внутрішньополітичній. Так, зокрема, у своєму щорічному посланні на початку календарного року «Про становище країни», що відбувається на засіданні обох палат Конгресу, Д. Трамп, окрім раніше окреслених традиційних цінностей, згадує ще одну – тісний зв'язок з релігією. Оскільки американська нація є досить релігійною, то тема релігії не залишається непоміченою. Саме тому у своїх численних виступах американського лідера зустрічаємо згадки про Бога та заклик до релігійної толерантності, що маркується такими лексемами, як: *to defend, to celebrate, to cherish, liberty, right*.

*My administration is also defending religious liberty, and that includes the constitutional right to pray in public schools. (Applause.) In America, **we don't***

punish prayer. We don't tear down crosses. We don't ban symbols of faith. We don't muzzle preachers and pastors. In America, we celebrate faith, we cherish religion, we lift our voices in prayer, and we raise our sights to the Glory of God (13).

Використання паралельних синтаксичних конструкцій – повторення початкових елементів висловлювання (анафора) задає чіткий ритмічний тон даного фрагменту мовлення. На рівні аудиторного сприйняття слухачів промови, такий прийом сприяє послідовному навіюванню адресанту думки про те, що Сполучені Штати пропагують релігійну толерантність у всіх її формах і проявах. Відповідний ефект підсилюється за допомогою прийому парцеляції.

3.3 Авторитарний стиль інтолерантної комунікативної поведінки

Президент США є досить специфічною і, навіть, ідеосинкратичною мовною особистістю, що поєднує у собі різні стилі комунікативної поведінки, залежно від зовнішніх факторів впливу. Поряд із маніпулятивним та демократичним стилем, американський лідер у деяких ситуаціях спілкування проявляє себе як авторитарний і, навіть, інтолерантний мовець, особливо, коли йдеться про політичну боротьбу та питання міграційної політики.

Відмінною рисою авторитарного стилю комунікативної поведінки лідера держави є часте звернення до опозиції «свій-чужий», яка традиційно набуває аксіологічного осмислення: «свій» сприймається як хороший, а «чужий», навпаки, поганий. Саме таку традиційну реалізацію опозиції спостерігаємо в авторитарному стилі інтолерантної комунікативної поведінки Дональда Трампа, де чітко простежується розподіл суспільства на «своїх» та «чужих». Варто відзначити, що незалежно від образу «чужих», вони оцінюються різко негативно. Президент підкреслює той факт, що ініціаторами конфлікту є саме ті, хто приїздить до США, «чужі», чиї моральні якості він оцінює як дуже сумнівні – безпринципні, такі, що не мають моральних табу:

*Where this hatred comes from and why we will have to **determine**. Until we are able to **determine** and understand this problem and the dangerous threat it poses, our*

*country cannot be the victims of **horrendous** attacks by people that believe only in Jihad, and have no sense of reason or respect for human life (22).*

Представлений приклад ілюструє інтолерантну поведінку по відношенню до представників різних релігійних течій, конкретно у цьому випадку, мусульман, марковану такими лексемами, як: *hatred, dangerous, horrendous, threat, attacks*. Політик вдається до гіперболізації образу мусульман, задля того, щоб спровокувати у адресантів різко негативне ставлення, почуття та емоції. Ефект підсилюється за допомогою прийому анадиплосису, який служить задля виділення слова з метою привертання уваги аудиторії.

Розкриваючи тему інтолерантного ставлення американського лідера до мусульман, наведемо фрагмент його інтерв'ю на ток-шоу “Jimmy Kimmel Live!”, який представляє особливий інтерес, в першу чергу, через те, що акумулює в собі найбільш частотні лексичні, семасіологічні та синтаксичні прийоми та засоби, якими послуговується політик у своєму мовленні:

*But, Jimmy, the **problem** – I mean, look, I’m for it. But **look**, we have people coming into our country that are looking to do tremendous harm. **You look** at the two – **look** at Paris. **Look at what happened** in Paris. **I mean**, these people, they did not come from Sweden, okay? **Look at what happened** in Paris.*

***Look at what happened** last week in California, with, **you** know, 14 people dead. Other people going to die, they’re so badly injured. And what **I wanna** do is **find out** what it – you know, **you** can’t solve **a problem** until you find out what’s the root cause. And **I wanna find out**, what is the **problem**, what’s going on. And, it’s temporary. I’ve had so many people call me and say thank you.*

*Now, if **you** remember, when I did that a week ago it was like bedlam. All of a sudden – and **you watch** last night, and **you see** people talking. They said,*

*“Well, Trump has a point. We have to get down to the **problem**”. The people that are friends of mine that called to say, “Donald, **you** have done us a tremendous service”. Because we do have **a problem**, and we have to find out what is the... (21).*

Що стосується стилістичної організації мовлення Президента США, даний приклад характеризується досить частотним вживанням таких

синтаксичних прийомів, як парцеляція та синтаксичний паралелізм, а також лексичних повторів, так, наприклад, займенник *you* вжито 10 разів, а іменник *problem* – 5 разів. Крім цього, спостерігаємо велику кількість лексичних одиниць неформального стилю (*I mean, look, Im for it, okay, you know*), що в поєднанні з графоном *wanna*, робить мовлення американського лідера простим і зрозумілим для його адресантів.

Варто відзначити, що поряд із вживанням евфемізмів на позначення представників різних рас та національностей у формальному мовленні, за неформальних обставин Президент США славиться також вживанням неполіткоректної лексики, що є маркером інтолерантної комунікативної поведінки:

*I have a great relationship with the **blacks**. I've always had a great relationship with the **blacks**. But unfortunately, it seems that, you know, the numbers you cite are very, very frightening numbers (16).*

Сам Президент зізнався, що виступає проти політкоректності як соціокультурного явища: *I frankly don't have time for political correctness. And to be honest with you, this country doesn't have time either* (19).

Д. Трамп неодноразово нехтує принципами політкоректності й у своїх відгуках про політичних опонентів, журналістів та інших осіб у своєму акаунті на «Твітер»:

- *I refuse to call Megyn Kelly a bimbo, because that would not be politically correct* (18).

- *Unlike others, I never attacked dopey Jon Stewart for his phony last name. Would never do that!* (17).

Варто зазначити, що Президент вніс значні зміни не лише в американську політичну комунікацію, а й комунікацію всього світу, докорінно змінивши усвідомлення ролі соціальних мереж. Політик у своєму мікро-блосі не лише озвучує свої суспільно-політичні позиції, а й повідомляє про прийняття офіційних рішень. Варто наголосити, що на відміну від інших політичних

діячів, веденням соціальних мереж Д. Трамп займається переважно самотійно, без участі піар-групи.

Наведені приклади демонструють вживання стилістичного прийому – замовчування, політик відмовляється критикувати перелічених осіб: *I won't say it; I refuse to call; Would never do that; I would not say*. Але з іншого боку, таким чином політик, навпаки, відкрито виражає свою думку про них:

I promised I would not say that she [Carly Fiorina] ran HewlettPackard into the ground, that she laid off tens of thousands of people and she got viciously fired. I said I will not say it, so I will not say it (15).

Ще одним питання внутрішньої політики США, що провокує Президента на расову та етнічну інтолерантність є питання нелегальної міграції вздовж південно-східного кордону з Мексикою. Зокрема Д. Трампом був підписаний указ про «Укріплення безпеки кордонів і посилення правозастосовчої практики в імміграційній сфері». Президент доручив міністерству внутрішньої безпеки негайно почати будівництво стіни вздовж південно-східного кордону США з Мексикою, пояснюючи це тим що іноземці, які незаконно потрапляють на територію держави представляють загрозу для національної безпеки і суспільного порядку. Серед незаконних іммігрантів є чимало тих, хто намагається нанести навмисну шкоду американському народу шляхом терористичних актів та розбійних нападів. Сам Президент характеризує іммігрантів наступним чином:

*When Mexico sends its people, they're not **sending** their best. They're not **sending** you. They're not **sending** you. They're **sending** people that have lots of **problems**, and they're **bringing** those **problems** with us. They're **bringing** drugs. They're **bringing** crime. They're rapists. And some, I assume, are good people.*

*But I speak to border guards and they tell us what we're getting. And it only makes common sense. It only makes common sense. They're **sending** us not the right people. It's coming from more than Mexico. It's coming from all over South and Latin America, and it's coming probably— probably— from the Middle East. But we*

don't know. Because we have no protection and we have no competence, we don't know what's happening. And it's got to stop and it's got to stop fast (5).

У наведеному фрагменті промови спостерігаємо негативну стереотипізацію вихідців з Південної Америки, які сприймаються, як злочинці, насильники, люди з нестійкими моральними устоями: *not their best, not the right people, rapists*. Задля підсилення ефекту негативного сприйняття іммігрантів мовець вдається до лексичних повторів таких одиниць, як: *problem, sending, bringing*. Частотним є вживання парцеляції та паралельних конструкцій.

У промовах Дональд Трамп висловлюється про будівництво стіни на південно-східному кордоні наступним чином: *We will build a great wall along the southern border* (20). Американський лідер вдається до гіперболізації, називаючи її «*the Great Wall*», тобто «Велика стіна» за аналогією з Великою Китайською стіною.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3

Комунікативна поведінка чинного президента США представляє особливий інтерес з огляду на той вплив, який вона здійснює на адресата президентського дискурсу – американський народ. Нами було виокремлено такі стилі комунікативної поведінки Дональда Трампа, як маніпулятивний, демократичний та авторитарний.

Особливо яскраво виражений маніпулятивний стиль комунікативної поведінки, яким чинний президент США послуговується з метою здійснення прихованого впливу на слухачів. Маркерами маніпулятивного стилю толерантної комунікативної поведінки глави держави є традиційні американські цінності, такі як: свобода, патріотизм, релігійність та ідея Сполучених Штатів Америки, як передової держави. Толерантна комунікативна поведінка репрезентована в інавгураційній промові та на внутрішньодержавних виступах присвячених Спільній сесії Конгресу США. Президент експлікує толерантну комунікативну поведінку за рахунок апелювання до етнічної, расової, гендерної, релігійної та географічної толерантності.,

Комунікативна поведінка в межах маніпулятивного стилю виражена конгломератом лексичних, стилістичних, морфологічних, синтаксичних та фонетичних засобів та прийомів. Так, зокрема, на лексичному рівні використовується позитивно забарвлена лексика та лексичні повтори. На морфологічному рівні толерантність виражена вживанням фразових форм дієслів, особового займенника першої особи множини *we*, редуплікації. На семасіологічному рівні частотним є вживання антитези, прийому градації, метонімії, гіперболи та евфемізмів. У своїх закликах до толерантності Д. Трамп на синтаксичному рівні послуговується паралелізмом та парцеляцією. На фонетичному рівні президент вдається до алітерації.

Демократичний стиль толерантної комунікативної поведінки пройнятий тематикою патріотизму, прийняттям на визнанням прав та свобод кожної людини незалежно від кольору шкіри, національності, релігійних переконань

чи політичних поглядів. Такий стиль толерантної комунікативної поведінки є найбільш виразним на міжнародній арені, зокрема на виступах, присвячених засіданням Генеральної Асамблеї ООН, та на внутрішньодержавних виступах.

Президент закликає до етнічної, сексуально-орієнтованої та релігійної толерантності, які реалізовані в межах демократичного стилю толерантної комунікативної поведінки за допомогою таких засобів та прийомів: лексичних (вживання лексики з негативним конотативним значенням, лексичні повтори); семасіологічних (епітети, антитеза, градація), фонетичних (анафора).

Залежно від впливу зовнішніх факторів та контексту ситуації спілкування, президент демонструє авторитарний стиль інтолерантної комунікативної поведінки. На інтолерантність, зокрема, його провокують питання міграційної політики держави та ситуації політичної боротьби.

Відмінною рисою авторитарного стилю інтолерантної комунікативної поведінки чинного президента США є звертання до опозиції «свій/чужий», в якому «чужими» виступають іммігранти, представники різних релігійних течій, рас та національностей, чиї моральні якості глава держави визначає, як сумнівні. Авторитарний стиль інтолерантної комунікативної поведінки супроводжується нехтуванням, з боку глави держави, принципами політкоректності у відгуках про політичних опонентів, журналістів та інших осіб за неформальних обставин.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

У першому розділі нашої роботи було розглянуто питання категоріального статусу толерантності в сучасних лінгвістичних дослідженнях. Було виявлено, що незважаючи на значний інтерес до цього питання з боку численних наукових дисциплін та міждисциплінарних напрямків, загально визнаного визначення толерантності не існує.

Толерантність визначено, як комунікативну категорію, змістове наповнення якої пов'язане з її філософією, яка полягає в неагресивному, поблажливому сприйнятті «чужого». Зміст комунікативної категорії толерантності складає упорядковану сукупність суджень, установок, ментальних стереотипів та правил, що стосуються комунікації. Категорія толерантності містить інформаційний аспект, а також «прескрипції» - приписи щодо здійснення комунікативного процесу. Когнітивною основою комунікативної категорії толерантності слугує опозиція «свій/чужий».

Толерантність є однією із цінностей сучасного американського президентського дискурсу, який є підтипом інституційного мегадискурсу. Американський президентський дискурс – це комунікативний процес, породжений окремою одиницею інституту державного управління США, виражений чіткими комунікативними, когнітивними, лінгвістичними та екстралінгвістичними вимірами, оскільки в ньому акумульовані найбільш притаманні риси цього підтипу інституційного дискурсу.

Характерними рисами сучасного американського президентського дискурсу є: інституційність, ідеологічність, медійність, інтертекстуальність, прецедентність, імпліцитність.

Категоріями сучасного американського президентського дискурсу є: учасники (адресат – президент або апарат президента, адресант – народ США); хронотоп (заходи в урядових, державних та соціальних установах, організовані згідно з відомим заздалегідь графіком); цілі (обговорення широкого спектру політичних, економічних, дипломатичних проблем); цінності (те, за що

президент планує боротися, до чого обіцяє прагнути); стратегії («гра на зниження», «гра на підвищення», стратегія театральності), матеріал (усний або письмовий текст); різновиди й жанри (прокламації, розпорядчі, адміністративні накази, директиви, заяви, промови, інтерв'ю, зустрічі); прецедентні тексти (спеціалізовані вербальні, невербальні та неспеціалізовані засоби); дискурсивні формули (мова, позбавлена корпоративності).

Толерантність в сучасному американському президентському дискурсі представлена такими видами толерантності, як політична, міжнаціональна, релігійна, расова, гендерна, географічна, міжкласова, сексуально-орієнтована.

З метою дослідження мовної репрезентації толерантної/інтолерантної комунікативної поведінки, були уточнені поняття комунікативного стилю та комунікативної поведінки. Комунікативний стиль визначають, як спосіб організації комунікативного процесу, який передбачає наявність мовних та позамовних засобів з метою досягнення певної комунікативної цілі. Комунікативний стиль розкривається через набір таких релевантних складових, як: коли говорити; що говорити; просодичні патерни; типові мовленнєві формули; правила ввічливості; загальна організація дискурсу; найпоширеніший тип адресата та особливості вербальної агресії й допустимі засоби іронії.

У другому розділі було досліджено особливості репрезентації толерантності в сучасному американському президентському дискурсі. Найповніше представлена етнічна толерантність, як неупереджене ставлення до представників інших національностей з позиції національної невинності. Були виділені такі лексико-семантичні групи, що представляють етнічну толерантність в сучасному американському президентському дискурсі: «культура чужого», «співробітництво», «ставлення до чужого» «право на незалежність».

Перша лексико-семантична група «культура чужого» представлена лексичними одиницями, що позначають складові «іншої» культури, як об'єкта етнічної толерантності, що експлікує установку на прийняття цінностей, переконань, вірувань цієї культури. Друга лексико-семантична група

“співробітництво” репрезентована лексемами на позначення взаємин з об’єктом толерантності, що будуються на основі взаємоповаги та спрямована на формування дружніх ділових та партнерських міждержавних зв’язків. Третя лексико-семантична група “ставлення до чужого” представлена лексичними одиницями, що номінують види соціальної взаємодії з метою поліпшення толерантних відносин на міжнародному рівні. Четверта лексико-семантична група “право на незалежність” репрезентована лексичними одиницями, які номінують права об’єкта толерантності, що беззаперечно визнаються адресантом президентського дискурсу.

В американському президентському дискурсі представлена релігійна толерантність, що зумовлено тим фактом, що США є прикладом держави, для якої віра має важливе значення. Було виділено чотири лексико-семантичні групи слів на позначення релігійної толерантності в дискурсі: «забезпечення свободи віросповідання», «інтолерантна поведінка по відношенню до релігійних вірувань», «символи віри».

Перша лексико-семантична група «ставлення до інаковірства» представлена лексичними одиницями, що номінують толерантну поведінку у ставленні до тих, хто представляє різні релігійні вірування. Друга лексико-семантична група «забезпечення свободи віросповідання» репрезентована лексемами на позначення дій, спрямованих на забезпечення прав кожного на свободу релігійного вибору. Третя лексико-семантична група «інтолерантна поведінка по відношенню до релігійних вірувань» представлена лексичними одиницями, що номінують різко негативне, інтолерантне ставлення до релігійних меншин, що виявляється в переслідуванні, репресіях, гонінні. Четверта лексико-семантична група «символи віри» експлікована лексеми на позначення релігійних вірувань та представників релігійних течій.

Гендерна толерантність представлена двома лексико-семантичними групами: «ставлення до осіб жіночої статі», «права жінок». Перша лексико-семантична група репрезентована лексичними одиницями, що номінують прийняття рівності між представниками обох статей, визнання їх рівних

можливостей, прав та свобод. Друга лексико-семантична група «права жінок» представлена іменниками на позначення наявності однакових умов для жінок і чоловіків з метою їх реалізації в економічному, політичному, соціальному та культурному розвитку держави.

Поряд із гендерною толерантністю в сучасному американському президентському дискурсі представлена сексуально-орієнтована толерантність – неупереджене ставлення до людей, що не відповідають традиційним формулюванням гендерних ролей та моделей взаємовідносин. Президент пропагує толерантне ставлення до представників ЛГБТ-спільноти за допомогою позитивної оцінної лексики, за допомогою негативної оцінної лексики, ілюструє можливі прояви інтолерантної поведінки.

В сучасному американському президентському дискурсі репрезентована маргінальна толерантність – виявлення терпимості до тих осіб, які з певних причин опинилися на межі соціокультурних цінностей: позбавлених волі, колишніх ув'язнених, жебраків, безхатченків, арко- чи наркозалежних осіб.

У третьому розділі було досліджено мовну репрезентацію стилів толерантної та інтолерантної комунікативної поведінки в сучасному американському президентському дискурсі. Було виявлено, що чинний президент США є неоднозначною та ідеосенкратичною мовною особистістю, комунікативна поведінка якої є досить специфічною залежно від контексту ситуації спілкування. Комунікативна поведінка глави держави представлена такими стилями, як маніпулятивний, демократичний та авторитарний.

Маніпулятивний стиль супроводжується толерантною комунікативною поведінкою, а саме проявами та закликами до різних видів толерантності: етнічної, расової, гендерної, релігійної та географічної толерантності. Толерантна комунікативна поведінка представлена виступами, присвяченими питанням внутрішньої політики держави. Маркерами маніпулятивного стилю толерантної комунікативної поведінки є традиційні американські цінності, такі як: свобода, патріотизм, релігійність та ідея Сполучених Штатів Америки, як передової держави. Толерантна комунікативна поведінка в межах

маніпулятивного стилю виражена конгломератом лексичних (позитивно забарвлена лексика, лексичні повтори), морфологічних (фразові дієслова, особовий займенник першої особи множини *we*, редуплікація), семасіологічних (антитеза, градація, метонімія, гіпербола, евфемізми), синтаксичних (паралелізм, парцеляція) та фонетичних (алітерація) засобів та прийомів.

Демократичний стиль толерантної поведінки представлений як промова, присвяченими виступам на міжнародній арені, так і на внутрішньодержавних виступах. Дональд Трамп в межах демократичного стилю толерантної комунікативної поведінки апелює до етнічної, сексуально-орієнтованої та релігійної толерантності. Представлені види толерантності реалізовано лексичними (вживання лексики з негативним конотативним значенням, лексичні повтори); семасіологічними (епітети, антитеза, градація), та фонетичними (анафора) засобами та прийомами.

Авторитарний стиль комунікативної поведінки спровоковано зовнішніми факторами впливу, специфічними ситуаціями та обставинами спілкування і представлено опозицією «свій/чужий». «Чужі» репрезентовані представниками різних рас, національностей, релігійних вірувань. Маркером інтолерантної комунікативної поведінки є вживання неполіткоректної лексики на позначення «чужих».

Таким чином, толерантність в сучасному американському президентському дискурсі представлена такими видами, як: етнічна, релігійна, расова, гендерна, географічна, міжкласова та сексуально-орієнтована толерантності, що реалізується за допомогою конгломерату лексичних, граматичних, стилістичних, синтаксичних та фонетичних засобів та прийомів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абуов А.П., Межконфессиональный диалог как основа социального согласия URL: <http://www.embkaztm.org/article/142>
2. Асмолов А. Г. Солдатова Г. У., Шайгерова Л. А. О смыслах понятия «толерантность». *Век толерантности* : научно-публицистический вестник. Москва : МГУ, 2001.
3. Бауман З. Мыслить социологически: Учеб. пособие / Пер. с англ. под ред. А.Ф. Филиппова; Ин-т "Открытое о-во". М.: Аспект-Пресс, 1996. 255 с.
4. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики. К.: Видавничий центр «Академія», 2004. 344 с.
5. Белинская Е. П., Жичкина А. Е. Современные исследования виртуальной коммуникации: проблемы, гипотезы, результаты. Образование и информационная культура. Социологические аспекты. Труды по социологии образования. 2000. С. 395-428.
6. Бондырева С.К. Колесов Д.В..Толерантность (введение в проблему) М.: Издательство Московского Психолого-социального института; Воронеж: Издательство НПО «МОДЭК», 2003. 240 с
7. Будаев Э. В. Чудинов А. П. Метафора в политическом интердискурсе: монография. Екатеринбург : Урал. гос. пед. ин-т, 2006. 215 с
8. Быкова О. Н. Языковое манипулирование. *Теоретические и прикладные аспекты речевого общения*. Вып. 1. Красноярск, 1999. С. 99-103.
9. Василець О. І. Питання про категоріальну визначеність поняття «толерантність». Вісник Житомирського державного університету ім. І. Франка. 2007. Вип. 35. С. 20–22
10. Василяк А. Модель взаємовідносин держави і релігійних організацій у США. Збірник наукових праць Національної академії державного управління при Президентові України. 2009. Вип. 1. С. 279-289. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpnadu_2009_1_29

11. Вахрушев А.А. Вербальная агрессия и языковая толерантность в межкультурном деловом общении. Вестник Челябинского государственного университета. 2010. №4 (185). Вып. 40. - С. 53-58.
12. Власова И.В. Толерантность и коммуникация: динамика взаимодействия. Вестник Санкт-Петербургского университета. Сер. 12. 2009. Вып. 3. Ч. 1. С. 145-152.
13. Воронцова Т.А. Типология речевого поведения (коммуникативно-прагматический аспект). Cuadernos de Rusística Española. 2009. №5. - С. 21-31.
14. Гаврилова М. В. Лингвокогнитивный анализ русского политического дискурса : автореф. дис... д-р филол. наук. СПб, 2005. 40 с
15. Гималиев В.Г. Педагогические условия формирования социокультурной толерантности у студентов гуманитарных факультетов университета в процессе обучения иностранному языку: автореф. дис. ... канд. пед. наук. Чебоксары, 2006. 23 с.
16. Дейк Т. А. Ван. Язык и идеология: к вопросу о построении теории взаимодействия. Методология исследований политического дискурса: Актуальные проблемы содержательного анализа общественно- политических текстов. Вып. 2. Минск : БГУ, 2000. С. 50–63.
17. Декларація принципів толерантності від 16 листоп. 1995 р. – Ст. 1. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_503
18. Денисюк Е. В. Феномен манипуляции: речедеятельностная интерпретация. Культурно-речевая ситуация в современной России: вопросы теории и образовательных технологий: Тезисы докладов и сообщений Всерос. науч-методич. конференции: Екатеринбург, 19-21 марта 2000 г. С. 66-68.
19. Денисюк Ю. І. Американський президентський дискурс як предмет лінгвістичних досліджень. Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Філологічні науки». 2017. № 1 (13) с. 2
20. Денисюк Ю. І. Жанрова палітра американського президентського дискурсу. Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Серія: Філологічні науки. 2016, № 16. С. 96–102.

21. Денисюк Ю. І. Лінгвокультурне кодування президентських меморандумів Барака Обама 2009-2015 р.р. *Studia Philologica* : зб. наук. пр. Київ. ун-т імені Бориса Грінченка. 2016. №3. Київ. С. 97 – 104.
22. Дорожкина Т.Н. Речевой имидж политического лидера. *Социс (социологические исследования)*. 1997. № 8. С. 24–25.
23. Жданова И. И. Коммуникативные стратегии толерантного газетного дискурса русскоязычных зарубежных СМИ. *Филологические науки. Вопросы теории и практики*. 2013. № 3. С. 71–74
24. Жовнір М. М. Мовні індикатори вираження толерантності в медичному дискурсі художньої літератури
URL:<https://core.ac.uk/download/pdf/200102848.pdf>
25. Захарова Е.П. Коммуникативная категория чуждости и её роль в организации речевого общения. *Вопросы стилистики : межвуз. сб. науч. тр.* Саратов : Изд-во Саратов. ун-та, 1998. С. 87–94.
26. Захарова Е.П. Коммуникативные категории и нормы. *Хорошая речь*. Саратов: Изд-во Саратов. ун-та, 2001. С. 163-179.
27. Земская Е.А. Проблема толерантности в свете естественного русского диалога. *Лингвокультурологические проблемы толерантности: Тезисы докладов Междунар. науч. конф.* Екатеринбург: Изд-во Урал, ун-та, 2001. С. 204-206.
28. Земская Е.А. Факторы, определяющие действие толерантности в сфере коммуникации. *Язык вражды и согласия в социокультурном контексте*. Екатеринбург: Изд-во Уральского ун-та, 2006. С.46-55.
29. Казак С. П. Соматикон емоційного реагування в аспекті комунікативних стилів. *Science and Education a New Dimension. Philology*, III (9). Budapest, 2015. Issue : 44. P. 50– 53.
30. Карасик В. И. *Языковой круг: личность, концепты, дискурс*. Москва, 2004. 390 с

31. Карасик В.И. О типах дискурса. Языковая личность: институциональный и персональный дискурс: Сб. науч. тр. Волгоград: Перемена, 2000. С. 5–20.
32. Караулов Ю. Н. Роль прецедентных текстов в структуре и функционировании языковой личности. Русский язык и языковая личность. М., 2010. № 4. С. 216–237.
33. Караулов Ю.Н. Общая и русская идеография. М.: Наука, 1976. 355 с
34. Киссинджер Г. Дипломатия. М. : Ладамир, 1997. 848 с
35. Клюев Е.В. Речевая коммуникация: Учебное пособие для университетов и институтов. М.: РИПОЛ КЛАССИК, 2002. 320 с.
36. Крысин Л. П. Толковый словарь иноязычных слов/Л.П. Клюев. М.: Рус.яз, 1998. 700 с.
37. Крючкова П. Г. Авторитарный дискурс (на матеріалі сучасної англійської мови) : дис. ... на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук :10.02.04. Київ, 2003. 193 с.
38. Куликова Л. В. Коммуникативный стиль в межкультурной парадигме : монография. Красноярск : Красноярск. гос. пед. ун-т им. В. П. Астафьева, 2006. 392 с.
39. Лебедева Н.М. Методология этнопсихологического исследования этнической толерантности в поликультурных регионах России. URL: http://ppf.uni.udm.ru/conf_2002/etnos/lebedeva.html
40. Лингвистический энциклопедический словарь / [гл. ред. В. Н. Ярцева ; редкол. : Н.Д. Арутюнова, В.А. Виноградов, В.Г. Гак, Т.В. Гамкрелидзе и др.]. М.: Советская энциклопедия, 1990. 685 с.
41. Лютянська Н. І. Особливості об'єктивації концептів ТОЛЕРАНТНІСТЬ та ПОЛІТИЧНА КОРЕКТНІСТЬ в англomовному мас-медійному дискурсі. Мовні і концептуальні картини світу. 2014. Випуск 50, ч.1. С. 482–487.
42. Мальцева К. Опозиція —свое/чуже як культурна універсалія. Наукові записки НаУКМА. 2002. Т. 20–21: Теорія та історія культури. С. 6–10.

43. Манакин В. До питання про етнонаціональні особливості стилів комунікації. Український інформаційний простір : науковий журнал у 2 ч. Київ : Київський національний університет культури і мистецтв, 2013. С. 108–114.
44. Мацковский М. Толерантность как объект социологического исследования. Век толерантности. М.: МГУ, 2001. – № 3 URL: www.tolerance.ru
45. Мириманова М.С. Толерантность как феномен индивидуальный и социальный. - М.: Прометей, 2004. 253 с. с.19
46. Михайлова О.А. Толерантность в речевой коммуникации: когнитивные, прагматические и этические основания. Культурные практики толерантности в речевой коммуникации: Коллективная моногр. / Отв. ред. Н. А. Купина и О. А. Михайлова- Екатеринбург: Изд-во Урал, ун-та, 2004. С. 15-26.
47. Михайлова О. А. Лингвокультурологические аспекты толерантности : учеб.- метод. пособие. М-во образования и науки Рос. Федерации, Урал. федер. ун-т. Екатеринбург : Изд во Урал. ун та, 2015. 124 с.
48. Михалева О. Л. Политический дискурс: Специфика манипулятивного воздействия. М.: Книжный дом ЛИБРОКОМ, 2009
49. Михальская А.К. Русский Сократ: Лекции по сравнительно-исторической риторике. М.: Академия, 1996. 192 с.
50. Новый быт в современной России: гендерные исследования повседневности: коллективная монография / под ред. Е. Здравомысловой, А. Роткирх, А.Темкиной.. СПб.: Издательство Европейского университета в Санкт-Петербурге, 2009. 524 с.
51. Попова Е. А. Культурно-языковые характеристики политического дискурса (на материале газ. интервью) : дис. ... канд. филол. наук. Волгоград, 1995. 250 с.
52. Пузиков В.Г., Тимофеев А.Ф. Социокультурная толерантность как важнейший фактор межкультурной коммуникации. Наука о человеке: гуманитарные исследования. Омск: Омская гуманитарная академия, 2009. №4 С. 91-95.

53. Романова Т. В. Толерантность и политкорректность: аналитический обзор современного состояния проблемы (лингвистический аспект). Политическая лингвистика. 2015. № 2 (52) С. 5-6
54. Савватеева Л.В. Идеи политкорректности и их воплощение в современном лингвориторическом пространстве (на материале русского языка): автореф. дис. ... канд. филол. наук. Краснодар, 2008а. 21с.
55. Савватеева Л.В. Метаязык коммуникации: лингвистическая политкорректность и социальная толерантность. Вестник ТГУ. Вып. 10(66). С. 27-31.
56. Светоносова Т. А. Сопоставительное исследование ценностей в российском и американском политическом дискурсе: автореф. дис. ...канд. филол. наук. Екатеринбург, 2006. 24 с.
57. Селютин А.А. Коммуникативная толерантность в виртуальном пространстве: (на примере анализа текстов социальных сайтов): автореф. дис. ... канд. филол. наук. Челябинск, 2008. 21 с.
58. Степанов Ю. С. Константы. Словарь русской культуры. Опыт исследования. М., 1997
59. Стернин И.А. О национальном коммуникативном сознании. Лингвистический вестник Ижевск, 2002. Вып. 4 С.87-94.
60. Стернин И.А. Толерантность и коммуникация. Философские и лингвокультурологические проблемы толерантности: Коллективная моногр. М.: ОЛМА-ПРЕСС, 2005. С. 324-337.
61. Стернин И.А. Шилихина К.М. Коммуникативные аспекты толерантности. Воронеж: Изд-во «ИСТОКИ», 2001. 110 с.
62. Сумбатьян Ю.Г. Особенности президентской системы в США. Вестник Российского университета дружбы народов. Серия: Политология. 2000. № 2. С. 105–112.
63. Сыщиков О. С. Имплицитность в деловом дискурсе: (на материале текстов коммерческих писем): автореф. дис. ... канд. филол. наук. Волгоград, 2000. 22 с.

64. Тарасов Е. Ф. Социолингвистические проблемы теории речевой коммуникации. Основы теории речевой деятельности. Москва : Наука, 1974. С. 255–273.
65. Толерантність у просторі політичної комунікації: від теоретичних основ до практичного втілення. Політичний менеджмент. 2011. № 6.
66. Толковый словарь Д. Н. Ушакова. – Режим доступа: URL: <http://ushakovdictionary.ru>
67. Фокина М. А. Прецедентные феномены в интолерантных тактиках российского политического дискурса. Политическая лингвистика. 2016. № 6 (60). С. 139–147.
68. Формановская Н. И. Речевое общение: коммуникативнопрагматический подход. Москва : Рус. яз., 2002. 216 с.
69. Формановская Н.И. Ритуалы вежливости и толерантность. Философские и лингвокультурологические проблемы толерантности: Коллективная моногр. / Отв. ред. Н. А. Купина и М. Б. Хомяков. М.: ОЛМА-ПРЕСС, 2005. С. 352-353.
70. Хожило І. І. Толерантність. Енцикл. словн. з держ. упр. / уклад. : Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко та ін. ; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, Ю. П. Сурміна. К. : НАДУ, 2010. С. 709 – 710
71. Хомяков М. Б. Проблема толерантности в христианской философии. Екатеринбург: Изд-во Уральского университета, 2000. 296 с.
72. Хомяков М.Б. Толерантность и ее границы: размышления по поводу современной англо-американской теории. Философские и лингвокультурологические проблемы толерантности. М.: ОЛМА-ПРЕСС, 2005. С. 15-25.
73. Хомяков, М. Б. Толерантность и современная цивилизация. Личность и мир : филос.-публицист. альм. Вып. 10. Солидарность и толерантность против насилия. М. : Соверо-Принт, 2001. С. 8–16.

74. Хруненкова А.В. Антиэтикетные формы речевого поведения в интолерантных ситуациях общения. Известия Российского государственного педагогического университета им. А.И. Герцена. 2008. №82-1. С. 381-387.
75. Худяков А. С. Современные исследования президентского дискурса: теоретические предпосылки и перспективы. Филол. науки. Вопр. теории и практики. Тамбов, 2015. № 2, ч. 2. С. 206–208.
76. Чикилева Л. С. Риторический дискурс: когнитивно-прагматический и структурно-стилистический аспекты: [монография]. М.: Флинта, 2005.
77. Чудинов А. П. Политическая лингвистика: учеб. пособие. М.: Флинта : Наука, 2006. –254 с.
78. Шаповалова Т. А. Коммуникативная категория толерантности и ее реализация в современном политическом дискурсе : автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.19. Саратов, 2013. 23 с
79. Шаповалова, Т. А. Социальный и коммуникативный аспекты понятия «толерантность». Известия Саратовского университета. Новая серия. 2012. Т. 12. Сер. Филология. Журналистика, вып. 1. С. 64-67.
80. Шмелёв Д.Н. Современный русский язык: Лексика. М.: Книжный дом «ЛИБРОКОМ», 2009. 336 с
81. Южакова Ю.В. Толерантность массово-информационного дискурса идеологической направленности: автореф. дис. ... канд. филол. наук. Челябинск, 2007. 20 с.
82. Янкина Н. В. Межкультурная толерантность как компонент межкультурной коммуникации. Вестник Оренбургского государственного университета. 2006. Т. 1, № 1. С. 82-88.,
83. Яцевич Л.П. Формирование коммуникативной толерантности у будущих специалистов социальной работы: автореф. дис. ... канд. пед. наук / Л. Чита, 2010. 23 с.
84. Brown, P. Politeness: Some Universals in Language Usage. Cambridge : Cambridge University Press, 1987. 345 p.

85. Grice H. P. Logic and Conversation. Syntax and Semantics. New York : Academic Press, 1975. Vol. № 3. P. 41–58.
86. Lakoff G. 2016a Understanding Trump's use of language. The Huffington Post. Mode of access: URL: <https://georgelakoff.com/2016/08/19/understanding-trumps-use-of-language/>
87. Mills S. Mullany L. Language, gender and feminism. Routledge, 2011. 206 p
88. Scheu-Lottgen, D. U. Hernandez-Campoy, J. M., An Analysis of Sociocultural Miscommunication: English, Spanish and German, International Journal of Intercultural Relations, 22,4, 1998, pp. 375–394.
89. Trump, Donald. The Art of the Deal. Random House, 1987. 372 p
90. United States Senate. Amendments to the Constitution of the United States of America. The Constitution of the United States of America: Analysis and Interpretation. U.S. Government Printing Office, 1992. 25 p.

СПИСОК ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ

91. Cambridge Dictionaries Online
URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/tolerance>
92. Dictionary.com. URL: <https://www.dictionary.com/browse/tolerance>
93. The dictionary by Merriam-Webster. URL: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/tolerance>

СПИСОК ІЛЮСТРАТИВНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Address at the 73rd Session of the United Nations General Assembly URL: <https://millercenter.org/the-presidency/presidential-speeches/september-25-2018-address-73rd-session-united-nations-general>
2. Address to Joint Session of Congress URL: <https://millercenter.org/the-presidency/presidential-speeches/february-28-2017-address-joint-session-congress>

3. Address to the United Nations General Assembly URL: <https://millercenter.org/the-presidency/presidential-speeches/september-19-2017-address-united-nations-general-assembly>
4. Address to the United Nations General Assembly URL: <https://millercenter.org/the-presidency/presidential-speeches/september-24-2019-remarks-united-nations-general-assembly>
5. Donald Trump's Presidential Announcement Speech URL: <https://time.com/3923128/donald-trump-announcement-speech/>
6. Inaugural Address URL: <https://millercenter.org/the-presidency/presidential-speeches/january-20-2017-inaugural-address>
7. Remarks about the US Southern Border URL: <https://millercenter.org/the-presidency/presidential-speeches/january-19-2019-remarks-about-us-southern-border>
8. Remarks at the United Nations General Assembly URL: <https://millercenter.org/the-presidency/presidential-speeches/september-24-2019-remarks-united-nations-general-assembly>
9. Remarks by President Trump to the 72nd Session of the United Nations General Assembly URL: <https://www.whitehouse.gov/briefings-statements/remarks-president-trump-72nd-session-united-nations-general-assembly>
10. Remarks on Combating the Opioid Crisis URL: <https://millercenter.org/the-presidency/presidential-speeches/march-19-2018-remarks-combating-opioid-crisis>
11. Remarks on National Security Strategy URL: <https://millercenter.org/the-presidency/presidential-speeches/december-18-2017-remarks-national-security-strategy>
12. Speech at March for Life URL: <https://millercenter.org/the-presidency/presidential-speeches/january-24-2020-speech-march-life>
13. State of the Union Address URL: <https://millercenter.org/the-presidency/presidential-speeches/february-4-2020-state-union-address>
14. State of the Union Address URL: <https://millercenter.org/the-presidency/presidential-speeches/february-5-2019-state-union-address>

15. URL: <http://transcripts.cnn.com/TRANSCRIPTS/1508/14/acd.01.html>
16. Observer URL: <https://observer.com/2011/04/trump-always-had-a-great-relationship-with-the-blacks/>
17. Twitter URL:
<https://twitter.com/realDonaldTrump/status/604838076586856448>
18. Twitter URL:
<https://twitter.com/realDonaldTrump/status/692312112115380224>
19. Theguardian URL:
<https://www.theguardian.com/commentisfree/2018/jul/01/donald-trump-civility-political-correctness>
20. Youtube URL: https://www.youtube.com/watch?v=2J9y6s_ukBQ
21. Youtube URL: <https://www.youtube.com/watch?v=Sqhg2FNzKHM>
22. Washingtonpost URL: <https://www.washingtonpost.com/news/post-politics/wp/2015/12/07/donald-trump-calls-for-total-and-complete-shutdown-of-muslims-entering-the-united-states/>

ДОДАТКИ

Додаток А

Репрезентація типів толерантності у промовах Дональда Трампа

Дата	Назва	Тип толерантності	Приклади
January 20, 2017	Inaugural Address	міжетнічна толерантність расова толерантність	<p>We will seek friendship and goodwill with the nations of the world – but we do so with the understanding that it is the right of all nations to put their own interests first. We do not seek to impose our way of life on anyone, but rather to let it shine as an example for everyone to follow.</p> <p>It is time to remember that old wisdom our soldiers will never forget: that whether we are black or brown or white, we all bleed the same red blood of patriots, we all enjoy the same glorious freedoms, and we all salute the same great American Flag.</p>
February 28, 2017	Address to Joint Session of Congress	расова, релігійна та географічна толерантності релігійна толерантність	<p>The rebellion started as a quiet protest, spoken by families of all colors and creeds — families who just wanted a fair shot for their children, and a fair hearing for their concerns. But then the quiet voices became a loud chorus -- as thousands of citizens now spoke out together, from cities small and large, all across our country.</p> <p>As promised, I directed the Department of Defense to develop a plan to demolish and destroy ISIS -- a network of lawless savages that have slaughtered Muslims and Christians, and men, women, and children of all faiths and beliefs. We will work with our allies, including our friends and allies in the Muslim world, to</p>

		<p>політична толерантність</p> <p>расова толерантність</p> <p>міжетнічна толерантність</p>	<p>extinguish this vile enemy from our planet. On this and so many other things, Democrats and Republicans should get together and unite for the good of our country, and for the good of the American people.</p> <p>I am calling upon Members of both parties to pass an education bill that funds school choice for disadvantaged youth, including millions of African-American and Latino children. These families should be free to choose the public, private, charter, magnet, religious or home school that is right for them.</p> <p>We want all children to be able to break the cycle of poverty just like Denisha.</p> <p>We will respect historic institutions, but we will also respect the sovereign rights of nations. Free nations are the best vehicle for expressing the will of the people – and America respects the right of all nations to chart their own path.</p>
September 19, 2017	Address to the United Nations General Assembly	міжетнічна толерантність	<p>We do not expect diverse countries to share the same cultures, traditions, or even systems of government. But we do expect all nations to uphold these two core sovereign duties: to respect the interests of their own people and the rights of every other sovereign nation. This is the beautiful vision of this institution, and this is foundation for cooperation and success... Strong, sovereign nations let diverse countries with different values, different cultures, and different dreams not just coexist, but work side by side on the basis of mutual respect.</p>

			<p>In America, we do not seek to impose our way of life on anyone, but rather to let it shine as an example for everyone to watch.</p> <p>But in fulfilling our obligations to our own nations, we also realize that it's in everyone's interest to seek a future where all nations can be sovereign, prosperous, and secure.</p> <p>We want harmony and friendship, not conflict and strife. We are guided by outcomes, not ideology. We have a policy of principled realism, rooted in shared goals, interests, and values.</p>
December 18, 2017	Remarks on National Security Strategy	міжетнічна толерантність	America will lead again. We do not seek to impose our way of life on anyone, but we will champion the values without apology. We want strong alliances and partnerships based on cooperation and reciprocity. We will make new partnerships with those who share our goals, and make common interests into a common cause.
January 30, 2018	State of the Union Address	расова, релігійна та міжкласова толерантності	So tonight, I am extending an open hand to work with members of both parties—Democrats and Republicans—to protect our citizens of every background, color, religion, and creed. My duty, and the sacred duty of every elected official in this chamber, is to defend Americans—to protect their safety, their families, their communities, and their right to the American Dream.
February 23, 2018	Remarks at the Conservative Political Action Conference	міжкласова та релігійна толерантності	So we want to hear ideas from Americans of all backgrounds and beliefs about how we can improve security at our schools, tackle the issue of mental health.
March 19,	Remarks on	фізіологічна	These are for people that are

			with its national interests, just as we ask other countries to respect our own right to do the same—which we are doing.
January 19, 2019	Remarks about the US Southern Border	расова, релігійна, гендерна та міжкласова толерантності	<p>I told them that the beauty and majesty of citizenship is that it draws no distinctions of race, or class, or faith, or gender or background. All Americans, whether first generation or tenth generation, are bound together in love and loyalty, friendship and affection.</p> <p>We are all equal. We are one team, and one people, proudly saluting one great American flag. We believe in a safe and lawful system of immigration, one that upholds our laws, our traditions, and our most cherished values.</p>
February 5, 2019	State of the Union Address	маргінальна толерантність гендерна толерантність	<p>Inspired by stories like Alice’s, my administration worked closely with members of both parties to sign the First Step Act into law. This legislation reformed sentencing laws that have wrongly and disproportionately harmed the African American community. The First Step Act gives non-violent offenders the chance to re-enter society as productive, law-abiding citizens. Now, States across the country are following our lead. America is a Nation that believes in redemption.</p> <p>No one has benefitted more from our thriving economy than women, who have filled 58 percent of the new jobs created in the last year. All Americans can be proud that we have more women in the workforce than ever before—and exactly one century after the Congress passed the</p>

			<p>Constitutional amendment giving women the right to vote, we also have more women serving in the Congress than ever before.</p> <p>As part of our commitment to improving opportunity for women everywhere, this Thursday we are launching the first ever Government-wide initiative focused on economic empowerment for women in developing countries.</p>
September 24, 2019	Remarks at the United Nations General Assembly	<p>міжетнічна толерантність</p> <p>сексуально-орієнтована толерантність</p> <p>гендерна толерантність</p>	<p>Like my beloved country, each nation represented in this hall has a cherished history, culture, and heritage that is worth defending and celebrating, and which gives us our singular potential and strength.</p> <p>The free world must embrace its national foundations. It must not attempt to erase them or replace them.</p> <p>As we defend American values, we affirm the right of all people to live in dignity. For this reason, my administration is working with other nations to stop criminalizing of homosexuality, and we stand in solidarity with LGBTQ people who live in countries that punish, jail, or execute individuals based upon sexual orientation.</p> <p>We are also championing the role of women in our societies. Nations that empower women are much wealthier, safer, and much more politically stable. It is therefore vital not only to a nation's prosperity, but also is vital to its national security, to pursue women's economic development. Guided by these principles, my administration launched the Women's Global Development and Prosperity</p>

		релігійна толерантність	<p>Initiatives. The W-GDP is first-ever government-wide approach to women’s economic empowerment, working to ensure that women all over the planet have the legal right to own and inherit property, work in the same industries as men, travel freely, and access credit and institutions.</p> <p>Yesterday, I was also pleased to host leaders for a discussion about an ironclad American commitment: protecting religious freedom. This fundamental right is under growing threat around the world. Hard to believe, but 80 percent of the world’s population lives in countries where religious liberty is in significant danger or even completely outlawed. Americans will never tire in our effort to defend and promote freedom of worship and religion. We want and support religious liberty for all.</p>
January 24, 2020	The March for Life	релігійна толерантність	<p>We have taken decisive action to protect the religious liberty — so important. Religious liberty has been under attack all over the world, and, frankly, very strongly attacked in our nation. You see it better than anyone. But we are stopping it, and we’re taking care of doctors, nurses, teachers, and groups like the Little Sisters of the Poor. (Applause.) We are preserving faith-based adoption.</p> <p>Today, millions of extraordinary women across America are using the power of their votes to fight for the right, and all of their rights, as given in the Declaration of Independence — it’s the right to life. To all the women here today: Your devotion and your leadership uplifts our entire nation,</p>

		гендерна толерантність	and we thank you for that. And to all of the moms here today: We celebrate you, and we declare that mothers are heroes. (Applause.) That's true. Your strength, devotion, and drive is what powers our nation. And, because of you, our country has been blessed with amazing souls who have changed the course of human history.
February 4, 2020	State of the Union Address	маргінальна толерантність релігійна толерантність	Our roaring economy has, for the first time ever, given many former prisoners the ability to get a great job and a fresh start. This second chance at life is made possible because we passed landmark criminal justice reform into law. Everybody said that criminal justice reform couldn't be done, but I got it done, and the people in this room got it done. My administration is also defending religious liberty, and that includes the constitutional right to pray in public schools. (Applause.) In America, we don't punish prayer. We don't tear down crosses. We don't ban symbols of faith. We don't muzzle preachers and pastors. In America, we celebrate faith, we cherish religion, we lift our voices in prayer, and we raise our sights to the Glory of God.

Додаток Б

Лексико-семантичні групи слів на позначення етнічної толерантності в американському президентському дискурсі

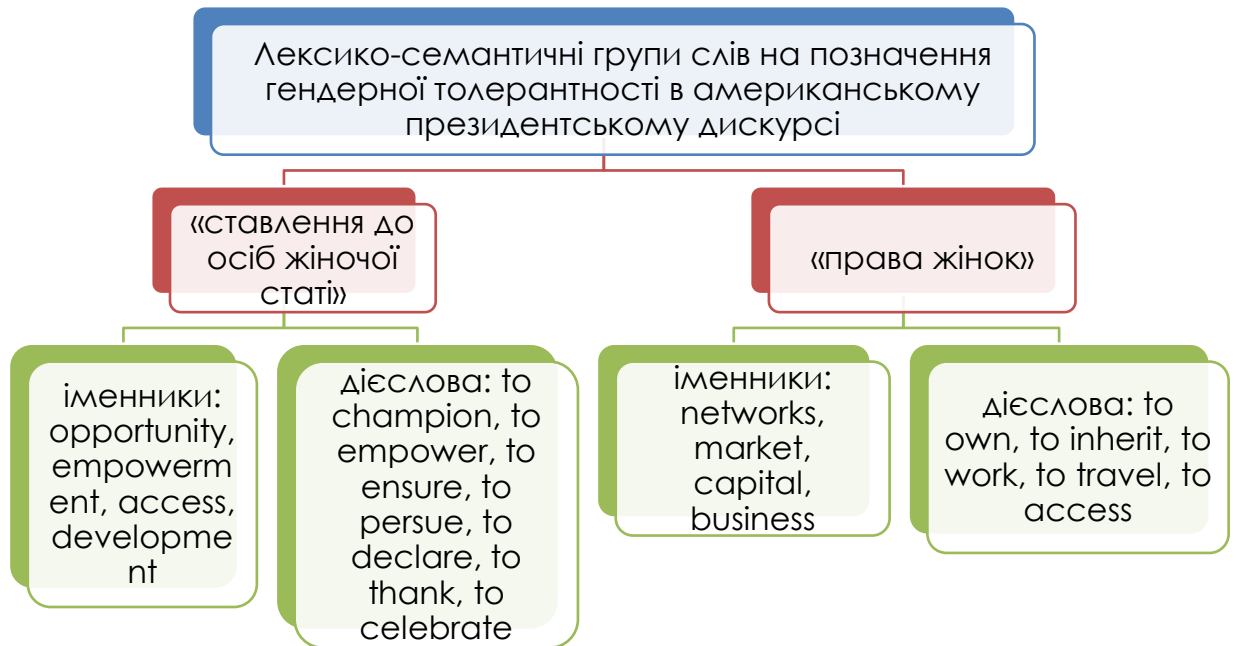
Додаток В

Лексико-семантичні групи слів на позначення релігійної толерантності у сучасному американському президентському дискурсі

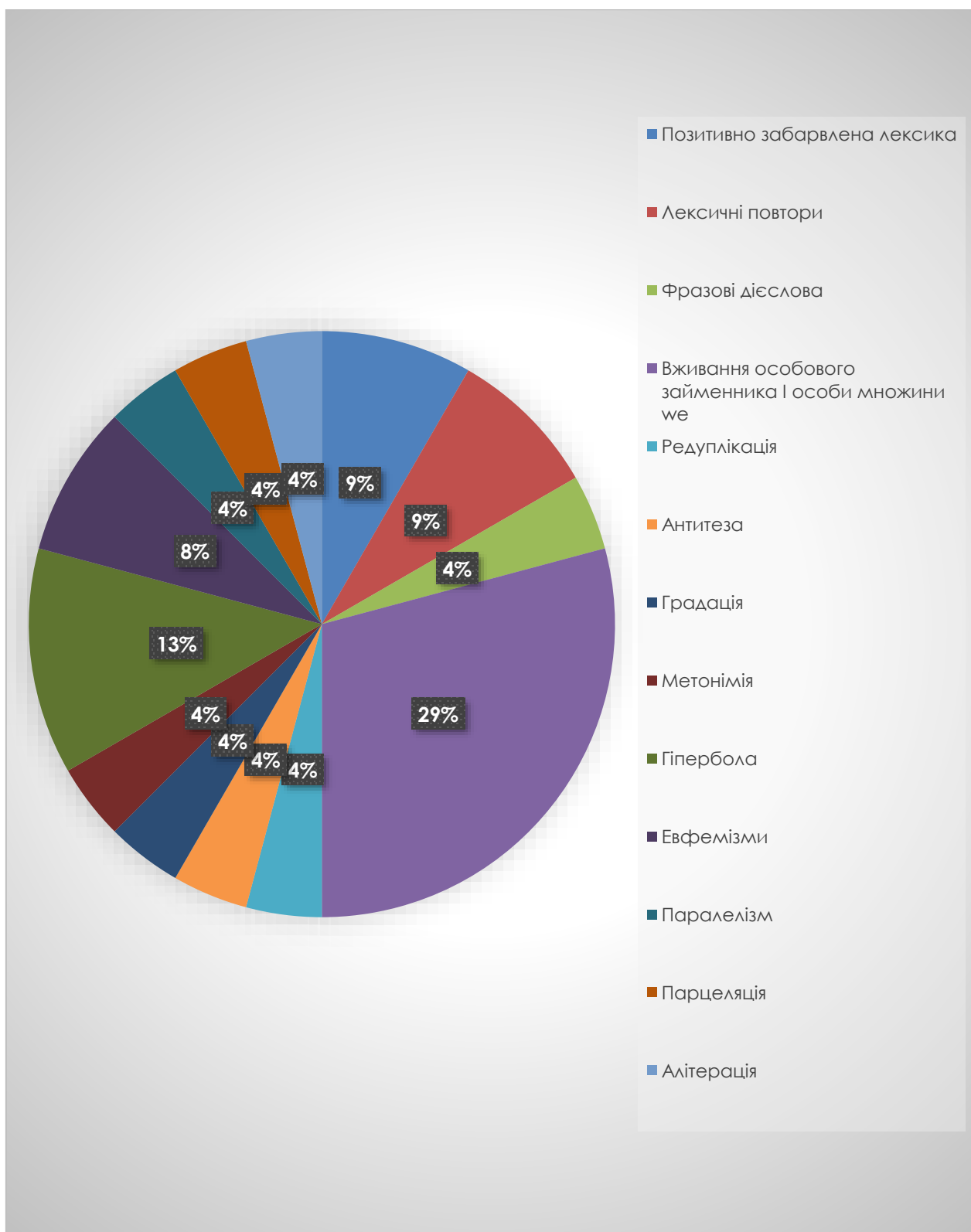
Додаток Г

Лексико-семантичні групи слів на позначення гендерної толерантності в американському президентському дискурсі

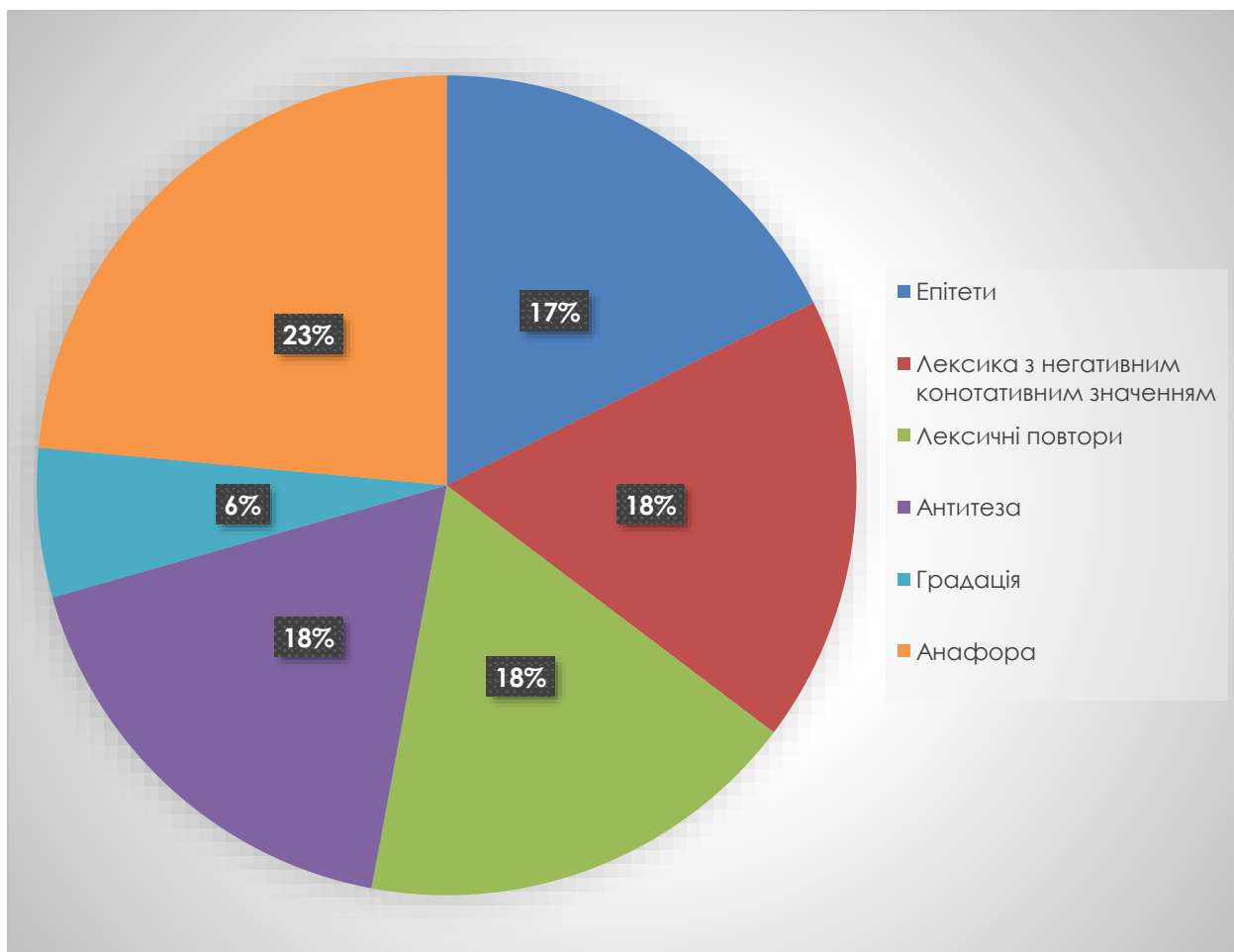
Додаток Д

**Частотність використання засобів та прийомів репрезентації
маніпулятивного стилю толерантної комунікативної поведінки**

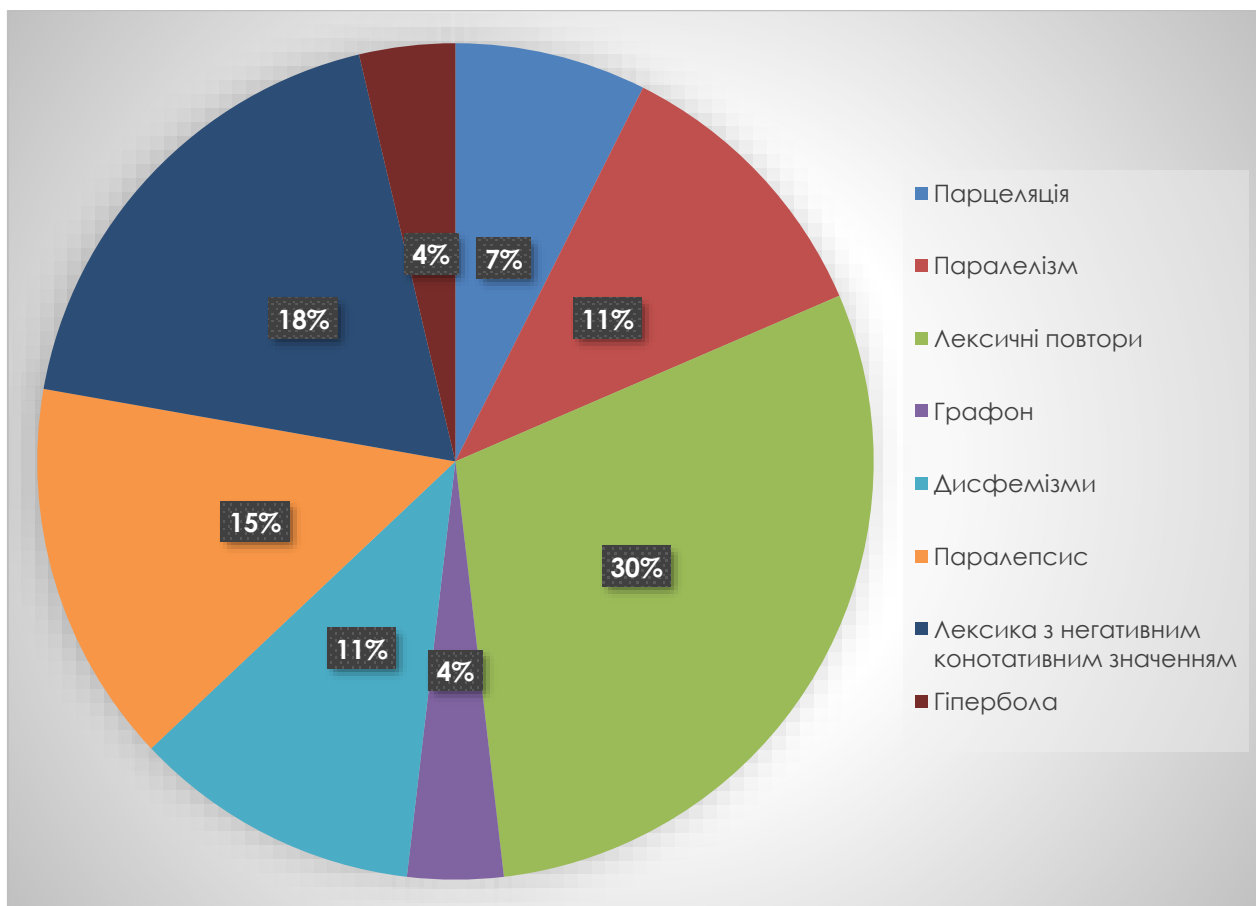

Додаток Е

Частотність використання засобів та прийомів репрезентації демократичного стилю толерантної комунікативної поведінки

Додаток Ж

**Частотність використання засобів та прийомів репрезентації
маніпулятивного стилю інтолерантної комунікативної поведінки**

Додаток 3

Комплекс вправ для спеціального курсу з навчальної дисципліни «Стилістика»

Цей комплекс вправ розроблений для студентів філологічних факультетів та спеціальностей, пов'язаних з вивченням міжнародних відносин та ділової комунікації. Весь комплекс вправ розроблений згідно з темою наукового дослідження «Мовна репрезентація толерантної/інтолерантної комунікативної поведінки в сучасному американському президентському дискурсі». Подані приклади вправ спрямовані на забезпечення у студентів уміння визначати стилістично релевантну інформацію тексту на основі аналізу лінгвістичних засобів різних рівнів мови; знань системи стилістичних ресурсів мови, стилістичних норм; здатності здійснювати стилістичний аналіз конкретного мовного матеріалу та мовних явищ різних рівнів, а також на формування загальної культури у розвитку навичок вдумливого читання, розвиток художнього смаку та вдосконалення мовної компетенції. Усі вправи ґрунтуються на матеріалі промов Дональда Трампа. Даний комплекс вправ рекомендовано до використання при вивченні тем «Стилістична фонетика та морфологія», «Стилістична лексикологія», «Стилістичний синтаксис» та «Стилістична семасіологія».

1. Out of the following expressions determine those, which represent: 1) oxymoron; 2) antithesis. Point out other stylistic devices:

Режим роботи: індивідуальний.

Час виконання: 3-5 хв.

1) I want to tell the world community that while we will always put America's interests first, we will deal fairly with everyone, with everyone — all people and all other nations. We will seek common ground, not hostility; partnership, not conflict.

2) For many decades, we've enriched foreign industry at the expense of American industry; subsidized the armies of other countries, while allowing for the very sad depletion of our military.

3) It's time to remember that old wisdom our soldiers will never forget, that whether we are black or brown or white, we all bleed the same red blood of patriots.

4) So to all Americans in every city near and far, small and large, from mountain to mountain, from ocean to ocean, hear these words: You will never be ignored again.

5) January 20th 2017, will be remembered as the day the people became the rulers of this nation again. The forgotten men and women of our country will be forgotten no longer. Everyone is listening to you now. You came by the tens of millions to become part of a historic movement the likes of which the world has never seen before.

6) Mothers and children trapped in poverty in our inner cities; rusted-out factories scattered like tombstones across the landscape of our nation.

7) We want harmony and friendship, not conflict and strife. We are guided by outcomes, not ideology. We have a policy of principled realism, rooted in shared goals, interests, and values.

8) The free world must embrace its national foundations. It must not attempt to erase them or replace them.

9) And spent trillions and trillions of dollars overseas while America's infrastructure has fallen into disrepair and decay. We've made other countries rich, while the wealth, strength and confidence of our country has dissipated over the horizon.

10) We've made other countries rich while the wealth, strength, and confidence of our country has disappeared over the horizon. One by one, the factories shuttered and left our shores, with not even a thought about the millions upon millions of American workers left behind.

2. Indicate the type of climax. Pay attention to its structure and the semantics of its components:

Режим роботи: індивідуальний.

Час виконання: 4-5 хв.

1) The rebellion started as a quiet protest, spoken by families of all colors and creeds — families who just wanted a fair shot for their children, and a fair hearing for their concerns.

2) But then the quiet voices became a loud chorus -- as thousands of citizens now spoke out together, from cities small and large, all across our country.

3) Finally, the chorus became an earthquake – and the people turned out by the tens of millions, and they were all united by one very simple, but crucial demand, that America must put its own citizens first ... because only then, can we truly MAKE AMERICA GREAT AGAIN.

4) As we defend American values, we affirm the right of all people to live in dignity. For this reason, my administration is working with other nations to stop criminalizing of homosexuality, and we stand in solidarity with LGBTQ people who live in countries that punish, jail, or execute individuals based upon sexual orientation.

5) Jobs, safety, opportunity, fair and equal representation: We reject the bigotry of Hillary Clinton which panders to, and talks down to, communities of color and sees them only as votes – that’s all they care about – not as individual human beings worthy of a better future.

6) A vote for her (Clinton) is a vote for another generation of poverty, high crime and lost opportunities.

3. Define what kind of EM is used. Name the group it belongs to. State out the functions it fulfills.

Режим роботи: індивідуальний.

Час виконання: 4 хв.

1) Where this hatred comes from and why we will have to determine. Until we are able to determine and understand this problem and the dangerous threat it poses, our country cannot be the victims of horrendous attacks by people that believe only in Jihad, and have no sense of reason or respect for human life.

2) We will face challenges, we will confront hardships, but we will get the job done.

3) Everyone is listening to you now. Y You came by the tens of millions to become part of a historic movement the likes of which the world has never seen before. At the center of this movement is a crucial conviction: that a nation exists to serve its citizens.

4) America will start winning again, winning like never before.

5) From this day forward, a new vision will govern our land. From this day forward, it's going to be only America first.

6) We will build new roads and highways and bridges and airports and tunnels and railways all across our wonderful nation.

7) No challenge can match the heart and fight and spirit of America.

8) So to all Americans in every city near and far, small and large, from mountain to mountain, from ocean to ocean, hear these words -- you will never be ignored again.

4. Point out syntactical SD in the following sentences. Define the group it belongs to and its function.

Режим роботи: індивідуальний.

Час виконання: 4 хв.

1) On this and so many other things, Democrats and Republicans should get together and unite for the good of our country, and for the good of the American people.

2) Today, millions of extraordinary women across America are using the power of their votes to fight for the right, and all of their rights, as given in the

Declaration of Independence — it's the right to life. To all the women here today: Your devotion and your leadership uplifts our entire nation, and we thank you for that.

3) And to all of the moms here today: We celebrate you, and we declare that mothers are heroes. (Applause.) That's true. Your strength, devotion, and drive is what powers our nation. And, because of you, our country has been blessed with amazing souls who have changed the course of human history.

4) My administration is also defending religious liberty, and that includes the constitutional right to pray in public schools. (Applause.) In America, we don't punish prayer. We don't tear down crosses. We don't ban symbols of faith. We don't muzzle preachers and pastors. In America, we celebrate faith, we cherish religion, we lift our voices in prayer, and we raise our sights to the Glory of God.

5) So to all Americans in every city near and far, small and large, from mountain to mountain, from ocean to ocean, hear these words.

6) What truly matters is not which party controls our government, but whether our government is controlled by the people.

7) From this day forward, it's going to be only America first, America first.

5. Point out syntactical EM and SD and define their stylistic function(s):

Режим роботи: індивідуальний.

Час виконання: 3-5 хв.

1) We will bring back our jobs. We will bring back our borders. We will bring back our wealth, and we will bring back our dreams. We will build new roads and highways and bridges and airports and tunnels and railways all across our wonderful nation. We will get our people off of welfare and back to work rebuilding our country with American hands and American labor. We will follow two simple rules -- buy American and hire American.

2) Their victories have not been your victories. Their triumphs have not been your triumphs.

3) Together, we will make America strong again. We will make America wealthy again. We will make America proud again. We will make America safe again. And yes, together, we will make America great again.

4) We are protected, and we will always be protected. We will be protected by the great men and women of our military and law enforcement. And most importantly, we will be protected by God.

5) We will get our people off of welfare and back to work, rebuilding our country with American hands and American labor.

6) We will follow two simple rules; buy American and hire American.

7) We will face challenges, we will confront hardships, but we will get the job done.

6. Point out metaphor. Indicate its kinds. Define stylistic function in each case:

Режим роботи: індивідуальний.

Час виконання: 4-5 хв.

1) But for too many of our citizens, a different reality exists: Mothers and children trapped in poverty in our inner cities; rusted-out factories scattered like tombstones across the landscape of our nation; an education system, flush with cash, but which leaves our young and beautiful students deprived of knowledge; and the crime and gangs and drugs that have stolen too many lives and robbed our country of so much unrealized potential.

2) We've made other countries rich while the wealth, strength, and confidence of our country has disappeared over the horizon.

3) We can't continue to be the policeman for the rest of the world.

4) When America is united, America is totally unstoppable.

5) We've made other countries rich while the wealth, strength, and confidence of our country has dissipated over the horizon.

6) Why can't they do the attack and make it a sneak attack and after the attack is made inform the American public that we have knocked out the leaders; we have a tremendous success?

7) General George Patton and General Douglas Mac Arthur are spinning in their grave at the stupidity of what we are doing in the Middle East.

7. Indicate metonymy. Define stylistic function in each case:

Режим роботи: індивідуальний.

Час виконання: 4 хв.

1) Washington flourished, but the people did not share in its wealth. Politicians prospered, but the jobs left and the factories closed.

2) America will start winning again, winning like never before.

3) When America is united, America is totally unstoppable.

4) But we are transferring power from Washington, D.C., and giving it back to you, the people.

5) We will respect historic institutions, but we will also respect the sovereign rights of nations. Free nations are the best vehicle for expressing the will of the people – and America respects the right of all nations to chart their own path.

8. Define types and paraphrase the epithets in the context:

Режим роботи: індивідуальний.

Час виконання: 3-5 хв.

1) And while they celebrated in our nation's capital, there was little to celebrate for struggling families all across our land.

2) These are just and reasonable demands of righteous people and a righteous public.

3) We will be protected by the great men and women of our military and law enforcement and, most importantly, we are protected by God.

4) We all enjoy the same glorious freedoms and we all salute the same great American flag.

5) I saw a magnificent picture of Dr. Luther King, and I saw a magnificent picture of our event last year and both of them were maxed out, it was beautiful to see, beautiful, very similar.

6) These are just and reasonable demands of righteous people and a righteous public. But for too many of our citizens, a different reality exists.

7) And we are grateful to President Obama and first lady Michelle Obama for their gracious aid throughout this transition.

8) Warren Buffett took a massive deduction, Soros, who's a friend of hers took a massive deduction.

9. Supply the missing words to indicate cases of repetition. Define the repetition types:

Режим роботи: індивідуальний.

Час виконання: 5 хв.

1) “We are protected and we will always be protected. We will be _____ by the great men and women of our military and law enforcement. And most importantly, we will be protected by God.

2) We must protect our borders from the ravages of other countries making _____ products, stealing our companies and destroying _____ jobs.

3) Their victories have not been your victories. _____ triumphs have not been your triumphs. And while they celebrated in our nation's capital, there was little to celebrate for struggling families all across our land.

4) From this day forward, it's going to be only America first — _____.

5) One by one, the factories shuttered and left our shores with not even a thought about the millions and _____ of American workers that were left behind.

10. Name figure of quality used in the following sentences and dwell upon the effects created by it.

Режим роботи: індивідуальний.

Час виконання: 3-5 хв.

1) Our roaring economy has, for the first time ever, given many former prisoners the ability to get a great job and a fresh start. This second chance at life is made possible because we passed landmark criminal justice reform into law. Everybody said that criminal justice reform couldn't be done, but I got it done, and the people in this room got it done.

2) Together, we're creating a healthcare system that protects vulnerable patients, makes healthcare more affordable, gives you more choice and control, and delivers the high-quality care Americans deserve.

3) So in my campaign for President, I made you a sacred pledge that I would strengthen, protect, and defend Medicare for all of our senior citizens.

4) For over a 100 years we have been giving free medical care to the illprovided.

5) The result has been that a higher proportion of undprivileged people suffer from chronic diseases.

6) To protect healthcare for our seniors and all Americans, my administration is taking strong actions to ensure that newcomers to our society do not drain our healthcare system, or burden the services that you depend on.

7) One out of two Hispanic seniors, one out of three African-American seniors is enrolled in Medicare Advantage.

11. Define stylistic function of dysphemism in each case:

Режим роботи: індивідуальний.

Час виконання: 3 хв.

- 1) I refuse to call Megyn Kelly a bimbo, because that would not be politically correct.
- 2) Unlike others, I never attacked dopey Jon Stewart for his phony last name. Would never do that!
- 3) I have a great relationship with the blacks. I've always had a great relationship with the blacks. But unfortunately, it seems that, you know, the numbers you cite are very, very frightening numbers.
- 4) Rogue regimes represented in this body not only support terrorists but threaten other nations and their own people with the most destructive weapons known to humanity.
- 5) If the righteous many do not confront the wicked few, then evil will triumph.

12. Define functions of the following rhetoric questions:

Режим роботи: індивідуальний.

Час виконання: 3 хв.

- 1) Every time a President from a country calls me or I call them, we have to release the text. How can you do business that way? Who's gonna want to speak to your President?
- 2) Actually, is there any place where we could have more fun than at a Trump rally?
- 3) Can you believe this? Whoever heard of this?
- 4) How stupid are our leaders? How stupid are these politicians to allow this to happen? How stupid are they?
- 5) How are we serving these American victims by attacking enforcement officers?
- 6) Saudi Arabia, nothing but money. We protect Saudi Arabia. Why aren't they paying?

13. Indicate words with positive connotative meaning. Define stylistic function in each case:

Режим роботи: індивідуальний.

Час виконання: 3-5 хв.

1) And to all of the moms here today: We celebrate you, and we declare that mothers are heroes. (Applause.) That's true. Your strength, devotion, and drive is what powers our nation. And, because of you, our country has been blessed with amazing souls who have changed the course of human history.

2) But in fulfilling our obligations to our own nations, we also realize that it's in everyone's interest to seek a future where all nations can be sovereign, prosperous, and secure.

3) Together, we will lead our party back to the White House, and we will lead our country back to safety, prosperity, and peace. We will be a country of generosity and warmth.

4) Your voice, your hopes, and your dreams will define our American destiny. And your courage and goodness and love will forever guide us along the way.

5) We have a great economic plan... We expect to have great, great relationships... I want to give a very special thanks to our former mayor, Rudy Giuliani. He's unbelievable. Unbelievable.

6) We will seek friendship and goodwill with the nations of the world – but we do so with the understanding that it is the right of all nations to put their own interests first.

14. Indicate words with negative connotative meaning. Define stylistic function in each case:

Режим роботи: індивідуальний.

Час виконання: 3-5 хв.

- 1) We want harmony and friendship, not conflict and strife. We are guided by outcomes, not ideology. We have a policy of principled realism, rooted in shared goals, interests, and values.
- 2) The free world must embrace its national foundations. It must not attempt to erase them or replace them.
- 3) My administration is also defending religious liberty, and that includes the constitutional right to pray in public schools. (Applause.) In America, we don't punish prayer. We don't tear down crosses. We don't ban symbols of faith. We don't muzzle preachers and pastors.
- 4) Yesterday, I was also pleased to host leaders for a discussion about an ironclad American commitment: protecting religious leaders and also protecting religious freedom. This fundamental right is under growing threat around the world. Hard to believe, but 80 percent of the world's population lives in countries where religious liberty is in significant danger or even completely outlawed. Americans will never tire in our effort to defend and promote freedom of worship and religion. We want and support religious liberty for all.
- 5) As promised, I directed the Department of Defense to develop a plan to demolish and destroy ISIS -- a network of lawless savages that have slaughtered Muslims and Christians, and men, women, and children of all faiths and beliefs. We will work with our allies, including our friends and allies in the Muslim world, to extinguish this vile enemy from our planet.
- 6) As we defend American values, we affirm the right of all people to live in dignity. For this reason, my administration is working with other nations to stop criminalizing of homosexuality, and we stand in solidarity with LGBTQ people who live in countries that punish, jail, or execute individuals based upon sexual orientation.

15. Name EM and SD used in the following abstract and dwell upon the effects created by it.

Режим роботи: індивідуальний.

Час виконання: 6 хв.

But, Jimmy, the problem – I mean, look, I’m for it. But look, we have people coming into our country that are looking to do tremendous harm. You look at the two – look at Paris. Look at what happened in Paris. I mean, these people, they did not come from Sweden, okay? Look at what happened in Paris.

Look at what happened last week in California, with, you know, 14 people dead. Other people going to die, they’re so badly injured. And what I wanna do is find out what it – you know, you can’t solve a problem until you find out what’s the root cause. And I wanna find out, what is the problem, what’s going on. And, it’s temporary. I’ve had so many people call me and say thank you.

Now, if you remember, when I did that a week ago it was like bedlam. All of a sudden – and you watch last night, and you see people talking. They said,

“Well, Trump has a point. We have to get down to the problem”. The people that are friends of mine that called to say, “Donald, you have done us a tremendous service”. Because we do have a problem, and we have to find out what is the...

16. Name semasiological expressive mean used in the following sentences and dwell upon the effects created by it.

Режим роботи: індивідуальний.

Час виконання: 3-5 хв.

1) We are going to fix our inner cities and rebuild our highways, bridges, tunnels, airports, schools, hospitals. We're going to rebuild our infrastructure, which will become, by the way, second to none. And we will put millions of our people to work as we rebuild it.

2) We must protect our borders from the ravages of other countries making our products, stealing our companies and destroying our jobs.

3) We have over 200 generals and admirals that have endorsed our campaign. We have 22 congressional Medal of Honor recipients. We have just tremendous people.

4) If there is a mountain, we climb it. If there is a frontier, we cross it. If there is a challenge, we tame it. If there is an opportunity, we seize it.

5) It will do so by emphasizing what we have in common – not what pulls us apart.

6) We must protect our borders from the ravages of other countries making our products, stealing our companies and destroying our jobs.

7) We are going to fix our inner cities and rebuild our highways, bridges, tunnels, airports, schools, hospitals.

8) We're going to rebuild our infrastructure, which will become, by the way, second to none. And we will put millions of our people to work as we rebuild it.

17. Indicate the cases of paralipsis. Define stylistic function in each case:

Режим роботи: індивідуальний.

Час виконання: 3 хв.

1) I was going to say dummy Bush; I won't say it. I won't say it.

2) I refuse to call Megyn Kelly a bimbo, because that would not be politically correct.

3) Unlike others, I never attacked dopey Jon Stewart for his phony last name. Would never do that!

4) I promised I would not say that she [Carly Fiorina] ran Hewlett-Packard into the ground, that she laid off tens of thousands of people and she got viciously fired. I said I will not say it, so I will not say it.

5) I will not call him a lightweight, because I think that's a derogatory term. So I will not call him a lightweight. Is that OK with you people? I refuse to say that he's a lightweight.

6) Why would Kim Jong-un insult me by calling me "old," when I would NEVER call him "short and fat?"

18. Point out syntactical SD. Define stylistic function in each case.

Режим роботи: індивідуальний.

Час виконання: 3-5 хв.

- 1) I always win. Knock on wood. I win. It's what I do. I beat people. I win.
- 2) They're bringing drugs. They're bringing crime. They're rapists.
- 3) We're not talking about isolation, we're talking about security. We're not talking about religion, we're talking about security. Our country is out of control.
- 4) My administration is also defending religious liberty, and that includes the constitutional right to pray in public schools. (Applause.) In America, we don't punish prayer. We don't tear down crosses. We don't ban symbols of faith. We don't muzzle preachers and pastors.
- 5) You have to get hit by a tractor, literally a tractor, to use it, because the deductibles are so high it's virtually useless. It is a disaster.
- 6) They're bringing drugs. They're bringing crime. They're rapists.
- 7) We're not talking about isolation, we're talking about security. We're not talking about religion, we're talking about security. Our country is out of control.

19. Name semasiological expressive mean used in the following sentences and dwell upon the effects created by it.

Режим роботи: індивідуальний.

Час виконання: 3-5 хв.

- 1) The dishonest media does not report that any money spent on building the Great Wall (for sake of speed), will be paid back by Mexico later!
- 2) The concept of global warming was created by and for the Chinese in order to make U.S. manufacturing non-competitive.

3) We will reinforce old alliances and form new ones, and unite the civilized world against radical Islamic terrorism, which we will eradicate completely from the face of the Earth.

4) I will build a great wall — and nobody builds walls better than me, believe me —and I'll build them very inexpensively. I will build a great, great wall on our southern border, and I will make Mexico pay for that wall. Mark my words.

5) Nobody has more respect for women than I do.

6) Obama care was the first step, Obama care is a total disaster and not only are your rates going up by numbers that nobody's everbelieved, but your deductibles are going up. So that unless you get hit by a truck, you will never be able to use it.

20. Analyze the following cases of emphatic constructions. Define stylistic function in each case.

Режим роботи: індивідуальний.

Час виконання: 4 хв.

1) We must speak our minds openly, debate our disagreements honestly, but always pursue solidarity.

2) What truly matters is not which party controls our government, but whether our government is controlled by the people.

3) And it is the people who are making America great again.

4) Today's ceremony, however, has very special meaning. Because today we are not merely transferring power from one Administration to another, or from one party to another – but we are transferring power from Washington, D.C. and giving it back to you, the American People.

5) Washington flourished – but the people did not share in its wealth.

6) Frankly, that deal is an embarrassment to the United States, and I don't think you've heard the last of it – believe me.

7) The establishment protected itself, but not the citizens of our country.

8) I feel that the justices that I am going to appoint – and I've named 20 of them – the justices that I'm going to appoint will be pro-life. They will have a conservative bent. They will be protecting the Second Amendment. They are great scholars in all cases, and they're people of tremendous respect. They will interpret the Constitution the way the founders wanted it interpreted. And I believe that's very, very important.

SUMMARY

The master degree project deals with the problem of the language means of representation of tolerant/intolerant communicative behaviour in modern American presidential discourse.

In the conditions of modern globalized society, economic interdependence of States, active migration and integration of the population, the issue of finding a universal basis for interaction of individuals for the correct coexistence of societies with their inherent characteristics, traditions, and value systems is significantly updated. A candidate for the role of such a universal fundamental principle is tolerance, which becomes a necessary condition for the development of the world community, ethnic, religious, national and cultural cooperation.

The phenomenon of tolerance is the object of research in a number of Humanities and interdisciplinary areas. American presidential discourse is studied both by native and foreign scientists (F. Batsevich, O. Sheigal, T. Khomutova, N. Kondratenko, V. Demyankova, O. Spiridovsky, O. Epstein and others).

The role of tolerance as a value characteristic of a democratic society increases in the context of preventing manifestations of nationalism, racism, and the settlement of interethnic conflicts. The formation of public and personal tolerant consciousness occurs by means of language in the spheres of media and political communication. The study of tolerance in political communication, in particular in modern American presidential discourse, contributes to the expansion of knowledge about the semantic properties and communicative and pragmatic potential of language units in a specific discursive context and deepens the understanding of the nature of tolerant political communication.

The relevance of the work is due to the need to expand the scope of the study of tolerant practices of communicants in institutional discourses, in particular in the modern American presidential discourse.

The object of the research is tolerant/intolerant communicative behaviour in modern American presidential discourse.

The subject of the study is the language means representing tolerant/intolerant communicative behaviour in modern American presidential discourse.

The aim of the research is to study the language means of representation of tolerant/intolerant communicative behaviour in modern American presidential discourse.

Achieving the aim of the research provided solving certain theoretical and practical **tasks**, the process and results of which were presented in the master degree project:

1. the notion of discourse in the linguistic paradigm is defined;
2. the notion of tolerance in the context of the American presidential discourse is clarified;
3. modern American presidential discourse is examined;
4. language means of representation of tolerant/intolerant communicative behaviour in modern American presidential discourse are singled out;
5. lexico-semantic groups representing tolerance in the American presidential discourse are identified.

The novelty of our research lies in the fact that the study clarifies the concept of tolerant/intolerant communicative behavior; identifies lexico-semantic groups of words representing tolerance and analyzes the language representation of styles of tolerant and intolerant communicative behavior in the context of modern American presidential discourse based on the speeches of the current US President Donald Trump.

The following **methods** are used in the research work: *contextual and interpretive analysis*, which served as a means of interpreting language units to denote tolerance in modern American presidential discourse; *the method of discourse analysis* used to identify typological features of modern American presidential discourse; *the method of dictionary definitions* for determining concepts that characterize the phenomenon under study; *component analysis*, which made it possible to identify lexico-semantic groups of words representing tolerance in modern American presidential discourse; *the method of lexical and semantic analysis*

that provided the identification of lexico-semantic means of representing the communicative category "tolerance" in modern American presidential discourse; *linguopragmatic analysis* for the study of tolerant and intolerant communicative behavior within manipulative, democratic and authoritarian communication styles; *the method of linguostylistic analysis* was used to establish stylistic features of representation of styles of tolerant and intolerant communicative behavior in modern American presidential discourse; *descriptive and analytical method*, which consists in a critical study of scientific and theoretical sources on the problems of research, research techniques of linguistic observation, classification and systematization of data, quantitative calculations.

The theoretical significance of the research is to study the means of the language representation of tolerant/intolerant communicative behavior in modern American presidential discourse, which contributes to the expansion of knowledge about the semantic properties and communicative and pragmatic potential of language units in a specific discursive context and deepens the idea of the nature of tolerant political communication.

The practical significance of the research is determined by the possibility of using its results and theoretical provisions in lectures and seminars on communicative linguistics, stylistics, discoursology, as well as in scientific research of students.

The work includes the introduction, three chapters, conclusions to each chapter, a general conclusion, the list of sources and summary in English.

In the introduction the choice and relevance of research topic are substantiated; its object and subject, purpose and objectives are defined; scientific novelty is disclosed; theoretical significance and practical value of the study are formulated; approbation is mentioned.

In the first chapter the main concept of the study of the features of the category of tolerance in modern linguistic research is presented. The concepts of the American presidential discourse and its typological features are considered.

In our work we use the definition suggested by F. S. Batseych: discourse is a type of communicative activity, interactive phenomenon, speech stream that has

different forms of expression (oral, written, paralingual) that occurs within a particular channel of communication, is regulated by strategies and tactics of participants; is the synthesis of cognitive, linguistic and extra-linguistic (social, mental, psychological, etc.) factors that are determined by the specific range of "life forms"; which depend on the subject of communication, and has resulted in the formation of different speech genres. We think that in this notion the most significant characteristics of discourse are accumulated.

Discourse generated by the social institution of presidency is claimed to be a subtype of political discourse which in its turn is an important type of institutional megadiscourse. Since the social institution of presidency is considered to be a separate unit in the US government, American presidential discourse is claimed to have an independent status with its own distinctive features. This conclusion is confirmed by the presence of: participants in communication, chronotope, goals, their own system of values and anti-values, and a number of other characteristics.

American presidential discourse is an expressive reflection of the social and political life of the United States, as well as features of national character, general and national-specific cultural values. It reflects the existing system of status-role relations that have developed in the communicative space of the social institution of presidential activity in this country. The President is the sender of American presidential discourse and the addressee is the people of the United States, together with representatives of the ruling circles of the state, ensuring the implementation of domestic and foreign policy of the United States of America, protection of rights and freedoms of its citizens.

Thus, tolerance is considered one of the values of modern American presidential discourse and is manifested in the right of all citizens to be different; ensuring sustainable harmony between different faiths, political, ethnic and other social groups; respect for the diversity of world cultures, civilizations and peoples.

In order to study the language representation of tolerant/intolerant communicative behavior, the concepts of communicative style and communicative behavior were clarified. Communicative style is defined as a way of organizing the

communicative process, which provides for the presence of language and extra-language means in order to achieve a certain communicative goal. The communicative style is revealed through a set of such relevant components as: when to speak; what to say; prosodic patterns; typical speech formulas; rules of politeness; general organization of discourse; the most common type of addressee and features of verbal aggression and acceptable means of irony.

In the second chapter of the master degree paper, lexico-semantic features representing ethnic tolerance in modern American presidential discourse were studied.

In the course of our research, we have found out that tolerance in the American presidential discourse can be expressed in various forms: ethnic, racial, religious, political, gender, marginal, inter-class, physiological, geographical, educational, sexual orientation, and other forms and manifestations. The speeches of the current American President most fully represent ethnic, religious and gender, sexual and marginal tolerances.

Lexico-semantic groups of words representing these types of tolerance in modern American presidential discourse were identified. We have singled out several lexical-semantic groups, which express the essence of ethnic tolerance in modern American presidential discourse: "culture of the alien", "cooperation", "attitude to the alien", "right to independence".

Religious tolerance is represented in the American presidential discourse, which is due to the fact that the United States is an example of a state for which faith is important. Four lexico-semantic groups of words were identified to denote religious tolerance in discourse: "ensuring religious freedom", "intolerant behavior in relation to religious beliefs", and "symbols of faith".

Gender tolerance in the American presidential discourse is represented by two lexico-semantic groups: "attitudes towards women" and "women's rights".

Along with gender tolerance, sexual tolerance as an unbiased attitude towards people who do not correspond to the traditional wording of gender roles and relationship models and marginal tolerance as tolerance for those persons who, for

certain reasons, found themselves on the verge of socio - cultural values: deprived of liberty, former prisoners, beggars, homeless people, are also represented in the modern American presidential discourse.

The third chapter is devoted to the linguistic representation of styles of tolerant and intolerant communicative behavior in modern American presidential discourse. The communicative behavior of the head of the state is represented by such styles as manipulative, democratic and authoritarian.

Manipulative style is accompanied by tolerant communicative behavior, namely calls for various types of tolerance: ethnic, racial, gender, religious and geographical tolerances. Tolerant communicative behavior is represented by speeches devoted to issues of internal policy of the state. Markers of the manipulative style of tolerant communicative behavior are traditional American values, such as freedom, patriotism, religiosity, and the idea of the United States of America as an advanced state. Tolerant communicative behavior within the manipulative style is expressed by a conglomerate of lexical (words with positive and negative connotative meaning, lexical repetitions), morphological (phrasal verbs, personal pronouns of the first person plural we, reduplication), stylistic (antithesis, gradation, metonymy, hyperbole, euphemisms), semasiological (parallelism, parcellation) and phonetic (alliteration) expressive means and stylistic devices.

The democratic style of tolerant communicative behavior is represented both by the addresses dedicated to foreign and domestic policies. Donald Trump, within the framework of a democratic style of tolerant communication behavior, appeals to ethnic, sexual and religious tolerance. The presented types of tolerance are implemented by lexical (use of vocabulary with a negative connotative meaning, lexical repetitions); semasiological (epithets, antithesis, gradation), and phonetic (anaphora) expressive means and stylistic devices.

The authoritarian style of communicative behavior is provoked by external factors, specific situations and circumstances of communication and is represented by the "friend-foe" opposition. "Foes" are the representatives of different races, nationalities, and religious beliefs. A marker of intolerant communicative behavior

within the authoritarian style is the use of politically incorrect vocabulary to refer to "foes" as well as a disregard for the principles of political correctness in reviews of political opponents, journalists and other persons in an informal settings.

Thus, tolerance in the modern American presidential discourse is represented by such types as: ethnic, religious, racial, gender, geographical, sexual tolerance, which is implemented using a conglomerate of lexical, grammatical, stylistic, syntactic and phonetic expressive means and stylistic devices.

The results of graduation project can be used for the further scientific research of problems of the language means of tolerant/intolerant communicative behaviour in modern American presidential discourse.